חסידות · ר' צדוק הכוהן

קומץ המנחה

רבי צדוק הכהן רבינוביץ

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

קומץ המנחה

רבי צדוק הכהן רבינוביץ

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/קומץ-המנחה/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

חלק א 7
פרק א 7
פרק ב 7
פרק ג 7
פרק ד 8
פרק ה 8
פרק ו 8
פרק ז 8
פרק ח 9
פרק ט 9
פרק י 9
פרק יא 10
פרק יב 10
פרק יג 10
פרק יד 10
פרק טו 10
פרק טז 11
פרק יז 11
פרק יח 11
פרק יט 12
פרק כ 12
פרק כא 12
פרק כב 13
פרק כג 13
פרק כד 13
פרק כה 13
פרק כו 13
פרק כז 14
פרק כח 14
פרק כט 14
פרק ל 15
פרק לא 15
פרק לב 15
פרק לג 15
פרק לד 16
פרק לה 16
פרק לו 16
פרק לז 16
פרק לח 16
פרק לט 16
פרק מ 17
פרק מא 17
פרק מב 17
פרק מג 18
פרק מד 18
פרק מה 18
פרק מו 18
פרק מז 19
פרק מח 19
פרק מט 19
פרק נ 19
פרק נא 19
פרק נב 20
פרק נג 20
פרק נד 20
פרק נה 20
פרק נו 20
פרק נז 20
פרק נח 21
פרק נט 21
פרק ס 21
פרק סא 21

פרק סב 22
פרק סג 22
פרק סד 22
פרק סה 22
פרק סו 22
פרק סז 23
פרק סח 23
פרק סט 23
פרק ע 23
פרק עא 23
פרק עב 23
פרק עג 24
פרק עד 24
פרק עה 24
פרק עו 25
פרק עז 25
פרק עח 25
פרק עט 25
פרק פ 25
פרק פא 26
פרק פב 26
פרק פג 26
פרק פד 26
פרק פה 26
פרק פו 27
פרק פז 27
פרק פח 27
פרק פט 27
פרק צ 28
פרק צא 28
פרק צב 28
פרק צג 28
פרק צד 28
פרק צה 29
פרק צו 29
פרק צז 29
פרק צח 29
פרק צט 30
פרק ק 30
פרק קא 30
פרק קב 30
פרק קג 31
פרק קד 31
פרק קה 31
פרק קו 31
פרק קז 32
פרק קח 32
פרק קט 32
פרק קי 32
פרק קיא 32
פרק קיב 33
פרק קיג 33
פרק קיד 33
פרק קטו 34
חלק ב 34
פרק א 34
פרק ב 34
פרק ג 34
פרק ד 34
פרק ה 35
פרק ו 35
פרק ז 35
פרק ח 36
פרק ט 36

פרק י 37
פרק יא 37
פרק יב 38
פרק יג 39
פרק יד 40
פרק טו 40
פרק טז 41
פרק יז 41
פרק יח 42
פרק יט 43
פרק כ 44
פרק כא 44
פרק כב 46
פרק כג 46
פרק כד 47
פרק כה 48
פרק כו 49
פרק כז 49
פרק כח 51
פרק כט 51
פרק ל 53
פרק לא 53
פרק לב 54
פרק לג 55
פרק לד 55
פרק לה 56
פרק לו 56
פרק לז 57
פרק לח 58
פרק לט 58
פרק מ 58
פרק מא 60
פרק מב 60
פרק מג 61
פרק מד 61
פרק מה 62
פרק מו 63
פרק מז 64
פרק מח 64
פרק מט 66
פרק נ 66
פרק נא 67
פרק נב 68
פרק נג 69
פרק נד 70
פרק נה 70
פרק נו 71
פרק נז 72
פרק נח 73
פרק נט 74
פרק ס 76
פרק סא 77
פרק סב 78
פרק סג 79
פרק סד 80
פרק סה 81
פרק סו 83
פרק סז 83
פרק סח 84
פרק סט 85
פרק ע 86
פרק עא 87
פרק עב 88
פרק עג 89

פרק עד 90
פרק עה 91
פרק עו 92
פרק עז 93
פרק עח 94
פרק עט 95

חלק א

פרק א

בעזה"י פ"ק וולאדאווקע. שנת התר"ג:

אתה **נ**רי **י**ה: **צ**דקת **ד**רכך **ו**גודל **ק**דושתיך: **ב**עד **ה**אשנב **ג**ילית **א**לינו **ו**אנחנו **נ**צח: **ה**נה **מ**שתוקקות **נ**פשינו **ו**רוחינו **ח**זות: **מ**פלאותיך **ה**עצומים **ו**לראות **ר**וממותיך **ר**צונינו: **י**דעת **ע**ליון **ק**ורתינו **ב**קשתינו: **ה**יום **כ**בוד **ה**דרתינו **נ**ועם: **ז**יו **ל**בנון **ה**הרוס. למענך תבנהו אם לא למענינו במהרה בימינו:

צו את אהרן. אין מזרזים אלא במקום שיש חסרון כיס. רק בעולה. כי אז"ל (זבחים ז) אין לך אדם מישראל שאינו מחויב עשה בכל יום. וא"כ חסרון כיס להקריב עולה בכל יום:

פרק ב

מחלוקת פילוספים הקדמונים אם זיקי הראות יוצאים אל המוחש. או צורת המוחש נכנסת אל העין וזהו מחלוקת שאז"ל בסוטה (ה' א') אני את דכא או דכא אתי. והאמת כדברי שניהם. ואפשר שזהו החילוק בין הבטה לראיתא. (וזהו שאז"ל (מד"ר לך פ' מ"ד) הבטה מלמעלה למטה). ולכן לא נמצא הבטה עם ל' השימוש אלא עם אל כמ"ש שבשערי תורה. וזהו לא הביט און ביעקב ולא ראה על בישראל. שצורת האון העולה למעלה עמל הוא בעיניו כפירש"י. והביאו ראיה דיעה אחרונה לדבריהם ממה שהאדם מביט אל הכוכבים ובמרחק רב היה ניצוצי הראיתא מהעין מתפזרים, וזהו דעת הי"א שבמדרש איכה (ה' ב') שהבטה מקרוב ראיתא מרחוק. וזהו רק בעיניך תביט. ע"ד נתן בו עיניו, כי דיעה הראשונה הביאו ראיתא לדבריהם מהשרף המזיק בראיתא וזהו הבטה. ושילומת רשעים תראה. כי נאמר אל תביט אחריך והוא במי שאינו ניצול בזכות עצמו ואצלו הוא הבטה. אבל צדיק הניצול בזכות עצמו רחוק משילומת רשעים ואצלו בראיתא ושרי זהו תראה:

פרק ג

גם מזדים. אנשים זדים שיחשדוהו שגנות למזידות, כמ"ש בקרבן מנחה סי' תק"ד. אל ימשלו בי, שינצל גם מהרהור, כי אין חושדין אלא אם כן עשה או הרהר לעשותו. ממילא נקיתי מפשע רב כי הרהור מביא לידי טומאה וליבא סרסורא דעבירה:

פרק ד

אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך. שאתה טוב מאחרים. כי לכך נוצרת. כמ"ש בפ' כל היד (נדה ט"ז) חכם או טיפש. וכן פירשו הקדמונים אל יתהלל חכם בחכמתו כי אם בזאת יתהלל כמ"ש שם צדיק או רשע לא קאמר:

פרק ה

כשהולך אדם מאור לחושך קצת אינו רואה אבל אם יושב שם איזה זמן רואה. ולכן כשאדם נולד אין לו דעת עד שיגדל. ומי שהוא תמיד במקום החושך קצת רואה בו יפה, וזהו שנה ופירש קשה. כי נר מצוה ותורה אור ואז"ל (סוטה כ"א) נמשלה תורה לאבוקה. ולע"ה די בנר מצוה, אבל מי שהי' ת"ח צריך לתורה אור:

פרק ו

בגמ' ברכות (י"ז.) העוה"ב אין בו לא אכילה ולא שתי' כמ"ש במד' קהלת כל אכילה ושתי' בתורה ומעש"ט. וכמ"ש בע"ז (ה'.) ולא למחר לעשותם. רק צדיקים יושבים. ולא מהלכים כמו מלאכים עומדים (שאין להם קפיצים כמ"ש בירושלמי (ברכות) לכן אין להם ישיבה למעלה כמ"ש (פסחים ק"ח) תלמיד לפני רבו א"צ הסיבה בן לפני אביו צריך הסיבה), ועטרותיהם.כמ"ש כתר תורה. בראשיהם. כמ"ש שכר מצוה מצוה. כי אנן אגירי דיממא כמו שאמרו ז"ל בעירובין (ס"ו) ודין שוכרים. שכרו לשמור הפקר אומר טול מה שעשית וכתר תורה מונח לכל. ואם צדקת מה תתן לו כמ"ש במד"ת (שמיני) מה לו להקב"ה בין שוחט מהצואר כו' לכן שכר מצוה מצוה, אבל במקום אחר אמרו תנו עוז לאלהים וכשחס ושלום חוטא מתיש כח פמליא של מעלה. וא"כ דינו כשוכר לעשות בשלו דנותן שכרו משלם ושניהם אמת הראשון בעצמותו יתברך. והשני בהתפשטות מדותיו והוא הנקרא ברז"ל שכינה כמ"ש (סנהדרין מ"ו) כשאדם חוטא שכינה מה אומרת קלני מראשי כו'. וזהו ונהנין מזיו השכינה:

פרק ז

בתורה משתעי קרא והמשיל לאשה. כמ"ש בתענית (ל"א) אין אשה אלא ליופי. כמ"ש ע"ז (מ"ז) לעולם ילמוד אדם במקום שלבו חפץ. והאומרות אין אשה אלא לבנים, כמ"ש הפוסקים ללמוד הנצרך למעשה וכמ"ש ב"מ (קי"ד) בארבע לא מצינא. אבל לשם ממון הויין לו בנים שאינם מהוגנים, שאין מכוין להלכה כשעושה קרדום לחתוך, וזהו וד' עמו בעת לימודו שלמד לשם שמים. לכן הלכה כמותו בכ"מ:

פרק ח

עצם האדם הנפש. והגוף קנין לו. וקנין פחות ממנו. ממונו ונכסיו ויותר פחות חבריו וריעיו. וצריך שלימות כולם. וזה איזה חכם כו' גבור כו' עשיר כו' מכובד כו' שהוא שלימות ד"מ חלקי האדם. ואז"ל בנבואה על חכם גבור ועשיר שלימות הג' אבל שבינו לחבירו אינו בנביא שנבדל מהם והקדמונים שמוהו אמצעי בין אדם ומלאך ובמדרש (ילקוט משלי ו':ו') ע"פ לך אל נמלה. העולם הזה דומה לע"ש ועוה"ב לשבת מי שטרח בע"ש כו' ודומה ליבשה ולים ודומה לימות החמה וימות הגשמים ועולם הזה דומה לפרוזדור כו'. כנגד שלימות הנפש בחכמה עוה"ב דומה לטרקלין לפני מלכים יתייצב צריך חכם. ונגד שלימות הגוף עוה"ב דומה לשבת שהגוף שבת ממלאכה. ונגד הממון דומה לימות הגשמים. ונגד החברים דומה לים שאין לו חברים שם:

פרק ט

בספ"ג דפסחים (מ"ט:) גדולה שנאה ששונאין ע"ה כו' כמ"ש במד' (רבה תשא פמ"ג) בעגל שא' משה להקב"ה מה איכפת לך כו' עד"ש בריש זבחים (ג'.) לשם עולה פסול לשם חולין כשר דמינה מחריב בה דלא מינה לא מחריב. וכלום מתקנא חכם בחכם כו' ונשותיהם יותר מהם. כמו שאמרו ז"ל (עירובין י"ח) ויבן וגו' שנתן בינה יתירה באשה. ולכן שנה ופירש יותר מכולם:

פרק י

עולם הזה מעורב טוב ברע ורע בטוב ואין בו אחדות אלא כל דבר מורכב מב' הפכים. ולכן כולו הפך לבן טהור. והאומר כל גרני תרומה וכל עיסתי חלה לא אמר כלום. ובסנהדרין כולם מחייבים זכאי. כי אין דבר שכולו רע ופושעי ישראל מלאים מצות. ואין אדם צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא. אבל לעתיד יהיה היחוד אמיתי וגר זאב כו' וצדקו לשון רז"ל (קידושין ל"ט:) לעולם שכולו ארוך כו' לעולם שכולו שבת כו' וזהו אין ב"ד בא אלא בדור שכולו זכאי או כולו חייב ומעמיד מלך קשה. כי נקל להפך יחוד לחיוב אל ההיפך מלהפך המורכב אל צד אחד וכמו שאמרו ז"ל (זבחים ג) דמינה מחריב בה דלא מינה לא מחריב בה. וכירושלמי דתרומות (פ"ט) וכי משנת חסידים זו וכיוצא בכ"מ וכי תורה חדשה להם אלא שלהם חובה מה שאינו לכל אדם כי אין כל גורנו תרומה (ובמקום אחר ביארתי זה בכל דברי הזוה"ק והמקובלים שהם חובה גמורה לשרידים ולזולתם כל הפטור כו' נקרא הדיוט). ולכן כתבו המקובלים לעתיד הלכה כב"ש דהוא לחומרא ורצה להוסיף גזירות וחיובים לכל אחד וזהו לעתיד אבל בעולם הזה אין שייכים גדרים אלה אלא לשרידים. וזהו שאז"ל בפרק קמא דשבת (י"ז א') אותו

יום קשה כיום שנעשה עגל. שחשבו שכולם קדושים וצריכים השראת שכינה במעשה ידיהם ומאחר שמשה איננו בקשו אמצעי אחר ביניהם ובאמת היה זה דרך מסוכן כמ"ש במקום אחר רק שחשבו שכולם קדושים ולא יטעו. ובאמת אינו כן וטעו הרבה וכן אותו יום כמ"ש ר"פ מי שהחשיך (קנ"ג ב'.) משל דרבי יהושע כו' והוא מקיאה שאין כל אדם זוכה להיות זכאי ואין כל עיסתו חלה:

פרק יא

תמותת רשע רעה, העבירה, רק אז"ל בשבת (נ"ה א') הללו צדיקים גמורים שלא מיחו לפניהן מי גלוי מיד כו'. אבל אם כבר מיחו והוכיחו מקצת ולא שמעו א"צ להוכיח האחרים דגם כן לא ישמעו ומצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע וזהו ושונאי צדיק, כמ"ש בכתובות (ק"ה ב') האי דסני לי' משום דמוכח במלי דשמי' יאשמו על שלא מיחה ברשע, ולא יאשמו כל החוסים בו על זה:

פרק יב

ידוע שאין ללבנה אור משלה והיא גוף עכור רק מקבלת אור החמה ולכן אמרו שילהי שבת (קנ"ו א') האי מאן דבלבנה אכיל לאו דילי' כו' כמו הלבנה ופי' רש"י שם דחוק. וזהו פני משה כפני חמה שקיבל מעצמו אור פניו מד'. פני יהושע כפני לבנה שקיבל ממשה שסמך ידיו עליו. זקינים שבאותו דור אמרו אוי לאותה בושה כמו שאמרו (הובא בתוס' קידושין לו) דמאן דאכיל דלאו דילי' בהית לאסתכולי באפילו:

פרק יג

בן חכם ישמח אב. אבל האם אז"ל (קידושין מ) הני נשי במאי זכיין באקרויי בנייהו. ושמחה לא שייך אלא על תוספת טובה ע"ד אל תחזיק טובה כי לכך נוצרת. ובן כסיל לאב אין אלא העדר השמחה. אבל תוגת אמו שאין לה זכות:

פרק יד

היצר הרע אין מסית לאדם לעשות עבירה אלא לעשות מצוה שמייפה לו העבירה כאלו הוא מצוה שצריך לרדוף אחרי'. וזהו ואל יבטיחך יצרך שהשאול בית מנוס לך, ופשוטו שלא לחשוב כפשוטו דבר איוב למה לא מרחם אמות וגו' כי עתה שכבתי ואשקוט וגו' יחד אסירים שאננו וגו':

פרק טו

ג' עזין הן, ישראל באומות (ביצה כ"ה:) לכן יאי עניותא לישראל להתיש כח עזותן, אבל אמרו תורה מתשת כח עזותן. וזהו לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי (תהלים קי"ט.) או ע"ד מאמרו רבותינו ז"ל (שבת קי"א:) צורבא מרבנן לא מיעני, או יאמר כמו שאמרו ז"ל

(עירובין מא:) עניות מעביר על דעת קונו כמ"ש לאו עניותא דגרמא (קידושין מ') שהובאו לידי נסיונות על ידי עניות. אבל הסגולה לזה אם פגע בך מנוול משכהו לבית המדרש:

פרק טז

אמרו פילוסופים הקדמונים כי רצון האדם רק לטוב, ומה שיפעול רע. מהם אמרו שהוא כפי הטוב שבו כמו שיגנוב למלאות ביתו כסף ורצונו רק לתכלית הטוב. ומהם אמרו שהוא טוב מדומה שזה מדמה שהוא טוב מה שאינו. ואריסטו השיג עליהם. אבל האמת כדבריהם וכדברי שניהם. זה בתחלה וזה בסוף כמו שאז"ל (ע"ז ו) לא עבדו ע"ז אלא להתיר עריות. ולבתר דאביקו כו' כמ"ש (יומא פ"ו:) עבר ושנה נעשית לו כהיתר. טוב מדומה וזה הוי מושכי העון וגו' חטאה, שבתחילה עון מזיד שיודע שרע רק בעבור מעט הטוב שבו שהוא שוא שבאמת אינו טוב כלל. אבל אחר כך חטאה. שוגג טוב מדומה בלי רע כלל. הוי האומרים לרע וגו' בתחילה אומרים כל רע מעורב בטוב וטוב ברע ויודעים שרע רק עושים כפי הטוב שבו. הוי חכמים וגו' כי דעת פילוסופים הנזכרים שאין מציאות באמת אלא לפי הרצון וכן טוב ורע לפי הרצון ולמי שמדומה טוב הוא טוב ונתנו החכמה וההכרה בטוב ורע לכל אדם. והוא נגד התורה. וזהו אחר כך הוי חכמים. ולפי שהם אחר כך שוגגים שאצלם מדומה לטוב דומה לשיכור שאה"ח אינו מחויב עונש על מה שעשה בשכרותו רק על מה שנשתכר. זהו הוי גבורים וגו'. מצדיקי רשע עקב שוחד. עקב הטוב שבו. ואחר כך צדקת צדיקים יסורו ממנו. שיחשבו שהפכו טוב גם בלא שוחד לפי שהטוב כפי הרצון ורצונו שאינו טוב:

פרק יז

תורה קדמה לעולם. הוא תורה שבכתב כתובה אש שחורה כו' שהוא בכל עולמות עליונים כפי ענינם אבל תורה שבעל פה אין שייכות אלא לישראל לכן לא נכתבה ולכן על פי הדברים כרתי ברית (שמות ל"ד) ואז"ל (שמ"ר פמ"ז) על דברים שבעל פה שהם ברית וקשר לישראל ביחוד. וזהו משאז"ל בפסיקתא (פתיחא איכה) כי מאסו תורת ד' צבאות זה תורה שבכתב מיוחסת לשם צבאות על צבאי צבאות שלו. ואמרי קדוש ישראל נאצו זה תורה שבעל פה כי מיוחסת למה שהוא קדוש ישראל:

פרק יח

לקות החמה כשיעמוד ירח בינה לארץ. ולקות לבנה כשיעמוד ארץ בינה לחמה. לכן כשלבנה לוקה סימן רע לישראל כי הרע המגיע לארץ ממנה עצמה וכן ישראל פרי מעלליהם יאכלו. אבל חמה לוקה סימן רע לאו"ה שגמול מעשיהם לעוה"ב ורע המגיע בעולם הזה כפי המערכת ואין הם הגורמים אלא ד"א או יאמר כי ליקוי לבנה גם בלבנה

עצמה נעדר האור. וזהו סימן רע לישראל כמ"ש עמו אנכי בצרה וכשנחרב בית המקדש נתמעטה פמליא של מעלה. אבל ליקוי החמה העדר האור לרואים ולא בחמה. וזה סימן רע לאו"ה שהשפע במקומו בשלימות וחסר להם:

פרק יט

ד' מיני לקות לחמה. א' בכל לילה שהחמה פונה מאתנו. זהו אב"ד שמת ופנה זיוה. ולא נספד כהלכה להמשיך האור במקצת כמ"ש הקדמונים בהספד. ב' על ידי ענן מסך מבדיל, זהו נערה המאורסה צעקה ואין מושיע לה שהוא רבוי הזנות שמטמטם הלב מלקבל אור כמו שאמרו ז"ל וכמ"ש (ויקרא י"ח) את כל התועבות גו' ותטמא וגו' ונעשה מסך, ג' על ידי ירח שהוא יותר קרוב לשמש מקבל השפעה ממנו ואחיו להאיר ומבטל אור וזהו על שני אחים שנשפך דמם כאחד במחלוקתם זה עם זה, ד' על ידי הכתמים הנראים לחוזים, והוא הסתלקות האור בעצם המאיר, זהו משכב זכור שכתבו המקובלים גורם מניעת השפע בשכינה להשפיע כי חזרה שפע להמשפיע מדה כנגד מדה ולא לשכינה המקבלת השפעה ונעדר אור והשפעה בשכינה כ"י. או יהיה נגד ד' שלימות האדם (ע"ל סי' ח) הנפש, והגוף. וקניינו וזולתו, וכן ליקות החמה מה שהוא בעצם האור מכתמים. וזהו נגד הנפש עצם האור וזהו אב"ד שמת חסרון שלימות הנפש, ומה שהוא מן הארץ המקבלת השפעת האור שמפסקת בלילה נגד האור זהו נגד הגוף המקבל אורו מהנפש והעדירו זהו משכב זכור, ומה שמן היוצא מן הארץ והוא אד וענן וזהו קנינו יוצא ונמשך מן הגוף, וזה נערה המאורסה כו' כמש"ל סי' א' איזה עשיר השמח בחלקו וזה לא נסתפק בחלקו (ואשתו קנינו ומה שהוא מזולתו והוא הירח, וזהו על שני אחים העדר השלימות שבינו לזולתו (או ד' מיני הלקיות א' ברובו ככולו על ידי הירח ב' במקצתו על ידי כתמים ג' בכל העולה בלילה. ד' במקצת ועל ידי ענן דו"ק להקבלים:

פרק כ

שמואל רבתי פכ"ג. ג' שמות נקראו לאדם א' שקראו לו אביו ואמו בעת הלידה וא' שקרא לעצמו (כן העתיק הנוסחא בקהלת יעקב שורש י"ב) צדיק או רשע וא' שנכתב בספר תולדתו, חכם או טיפש כו', אין אנו יודעים איזה יקדם אם זה שקרא לעצמו או שקראו לו אבא ואימא בא שלמה ופירש ויום המות המיום הולדו, עד"ש (שבת קנ"ג) עשה דברים שיאמרו לאחר מטתך ומזכירים ביום המות שם עצמו:

פרק כא

בשבת (קנב) אר"ח בעניותי בתורה לא אכלתי ירקא, מצות שאפשר לעשותן על ידי אחרים ויכול כ"א לעשותן משום שגריר מושך זמן הרבה בעשייתם ומתבטל בין כך

מת"ת בעתירותי כו' בארתרא דליעול ירקא ליעול בישרא וכורא, בשרא דתורה ללמוד וללמד:

פרק כב

בת פלוני לפלוני, ולא פלונית או בן פלוני, במחיר יין ע"פ ויאמרו נערי המלך משרתיו, שעל הרוב יצירת החתן קודם יצירת הכלה, ולא ידעתי למה, ולי נראה לפי שהאב זוכה לבתו בקדושי', או יאמר לפי שאמרו לעולם ישא בת טובים, והנושא אשה יבדוק כו'. מה שאין כן אשה בכל דהו ניחא לה, טב כו', (ולכן גם כן אין מכריזים לפני לידתה):

פרק כג

ואכלתם לחמכם לשובע, דלא תרוי ולא תחטא, שמא תאמר אם אין שלום אין כלום, דלא תרתח ולא תחטא. ת"ל ונתתי שלום וגו', או יאמר ע"ד שאמרו (גיטין ע) אכול שליש שאם תכעוס תעמוד על מלואך ואם לשובע אם אין שלום אין כלום ברכה בזה:

פרק כד

כשיתקבצו ב' שיעורים משוללים תהי' קבוצתם כמו כן משוללת. וזהו קשר רשעים אינו מן המנין. ואם יתקבצו חייבים ומשוללים אם המחייבים עודפים תהיה קבוצתם מחייבת זהו עם לבן גרתי ותרי"ג מצות שמרתי, וזהו במצרים ואת בתינו הציל. ואם המשוללים עודפים תהי' קבוצתם משוללת זהו ויתערבו בגוים וזהו בהדי הוצא לקי כרבא וכן בהתחברך לרשע. וזהו נתקללה ציון נתברכו שכיני' נתקללה בבל נתקללו שכיני':

פרק כה

נרפים הם. ממלאכה שאין מכבידים עליהם העול כ"כ. ע"כ אומרים נלכה נזבחה לאלקינו. כי קרבן בא לתודה על רבוי חסדיו במה שהרפו להם ממלאכתם. תכבד וגו' ולכן אל וגו' שקר. חנם שהרי לא אניחם. והמצרים לא ידעו שם ד' כמ"ש פרעה מי' ד' וגו' לכן אמר להם נרפים הם וגו' לאלקינו. ואחר כך נרפים אתם וגו' לד':

פרק כו

שמש ידע מבואו שהוא סימן לאו"ה שמונין לחמה עשו בנה הגדול כמו שאמרו ז"ל (סוכה כ"ט א') והם מתנהגים כסדר המערכה ומסודר יפה כל מה שקרה ויקרה. ירח סימן לישראל לא ידע מבואו שאין מזל לישראל והכל תלוי בזכות שהוא משתנה תמיד. ויש לירח גלגל בפני עצמו שמסבב בו ואותו גלגל תקוע בגלגל יוצא מרכז המסבב הארץ מה שאין כן בחמה שגלגלה היוצא מרכז מסבב הארץ פעמים קרוב פעמים רחוק. וכן או"ה פעם מצליחים פעם לא. אבל לישראל מלבד גלגלם סביב העולם להם סביב בפני עצמם

באופן שגם כשגלגלם קרוב אפשר שהם בגלגל סיבובם רחוק וכן להיפך כי סבוב וגלגל מיוחד להם לבדם מלבד סבובם לארץ:

פרק כז

את האלקים ירא שס"ה מצות לא תעשה כמו שאמרו הקדמונים יראה ללא תעשה. ואת מצותיו שמור רמ"ח עשין. כי זה כל האדם רמ"ח איברין ושס"ה גידים, או יאמר ואת מצותיו שמור בלא לחקור טעמים כי זה כולל כל האדם מה שאין כן אם נדע טעמים אמר שלמה אני ארבה ולא וגו':

פרק כח

אוריין תליתאי. תורה שבכתב. והוא למי שלא חטא כמ"ש ולרשע וגו'. ולא זכה נעשית כו'. ב'. תורה שבעל פה. זהו (אף לרשע דהא צריך לדעת מה יעשה מה שאין כן תורה שבכתב דממנו אינו יודע מה לעשות) שלא יחטא שיביאו לידי מעשה והלומד ואינו מקיים כו'. ונסתר. לחכם ומבין וצדיק גמור שכבר מילא כריסו בשר ויין. לעמא תליתאי. בעלי ג' מדות. רחמנים. מכפר על מה שחטא כמ"ש (שבת קנ"א) כל המרחם מרחמין עליו מן השמים. ביישנים. שלא יחטא כמ"ש (נדרים כ) כל המתבייש לא במהרה כו'. גומלי חסדים. עוסק במצות כמו שאמרו ז"ל בכ"מ עביד מצותא ע"ז שזהו מצוה גדולה השכיח תמיד (וגדולה גמ"ח מן הצדקה). על ידי תליתאי משה רבינו ע"ה שזכה לג' כתרים והם נגד ג' דברים שהעולם קיים. זכרו תורת משה עבדי. והוא תורה שומרת שלא יחטא כמ"ש (ר"פ דאיכה רבתי ובירושלמי חגיגה פ"ח ה"ח) המאור שבה. שימש בז' ימי המילואים נגד. עבודה לכפר על מה שחטא כמ"ש (במדרש) לא לן בירושלים בחטא ויהי בישורין מלך נגד גמ"ח כמ"ש (משלי כ כ"ח) חסד ואמת ינצרו מלך וסעד בחסד כסאו. ביומא תליתאי. שבת. וכמ"ש (שבת קי"ח ב') אפילו עוע"ז כאנוש מוחלין. ואז"ל (שבת י"ב א') יכולה היא שתרחם. ואמרו (שם קנ"ו) האי מאן כו' וקדישא רבא יתקרי. ואמרו (ירושלמי שבת) לא נתנו שבתות אלא ללמוד תורה. שבת לד' כולו לד'. בירחא תליתאי. וכל חד תלתין יומין, תשובה על שחטא. ושלא יחטא. ותוספת קדושה, ע"ד שאמרו (יבמות קי"א) עד תלתין יומין מוקי אינש אנפשי' שפיר כו'. והי' בירח של תוספת קדושה וכבר הוא משולש שגמרו שנים הראשונים:

פרק כט

המקובלים כתבו דמדת יום זכר ומדת לילה נקיבה. ולכן בשחרית אמת בערבית אמונה והכל אחד. ובקרבן מנחה סימן כ"ו דלגבי יום תשש כחו. ולי נראה לפי שמקבלת אור הלבנה המושפעת מחמה ולכן יום זכר. וזה שאז"ל (פסחים ב' ב') עולם הזה דומה ללילה.

שמתמצית או"ה ישראל שותים (ולכן ישראל נמשלו ללבנה ואו"ה לחמה) ועוה"ב ליום ולכן אמרו במדרש (תנחומא תשא) דכשלמד תורה שבכתב ידע שהוא יום, שבעל פה לילה. דתורה שבעל פה מקבלת ויוצאת מתורה שבכתב, וז"ש בטוא"ח סי' קל"ט תורת אמת זה תורה שבכתב דמדת יום אמת לשון זכר. וחיי עולם זו תורה שבעל פה דתורה קדמה לעולם. אבל תורה שבעל פה המיוחדת לישראל כמש"ל סי' י"ז תלוי' ומיוחדת בעולם:

פרק ל

דמקדמי ומחשכי לבי כנישתא היינו דאהניא להו (ברכות ח') אף על גב דכתיב על האדמה. כמאמז"ל (מגילה כט) עתידים כל בתי כנסיות שבחו"ל שיקבעו בא"י, ועיין קרבן מנחה סי' רנ"ו:

פרק לא

כל דעביד רחמנא לטב (ברכות ס'), דבלאו הכי זה נהנה וזה לא חסר כופין על מדת סדום. ולפעמים לכפרת עונות וגם זה לטוב כמו הרופא מקיז דם ועושה חבורה. וזהו כל המחלה אשר שמתי במצרים. שהיו לדראון עולם על ידיהם. לא אשים עליך בדרך זה. כי אני ד' רופאך. באלה המכות:

פרק לב

פילוסופים קדמונים אמרו כי כי אין הנאה ומגונה וטוב ורע. וכל המציאות וכיוצא אלא לפי הדימוי שאם ידמה לאחד נאה הרי הוא נאה ואינם מציאות באמת לעצמם, ואריסטו הקשה עליהם כי אם כן יהיה שני הפכים בנושא אחד אם ידמהו ראובן נאה ושמעון מגונה, ואין זה קושיא. שזהו אלו היה הנאה ומגונה מציאות בפני עצמו היה קשה איך אפשר בנמצא שני הפכים כו' אבל כיון שאינו מציאות בפני עצמו כלל אלא בלב הרואה ומדמה אם כן אין ההפכים בנמצא אחד אלא בב' נושאים ראובן ושמעון, וזהו כל אשר יקרא לו האדם נפש חי' הוא כמו שכפי קריאת האדם כן שמו באמת:

פרק לג

הבדל בין פתי לאויל ושאר שמותיו, שפתי משורש נפתה מאמין לכל דבר. ולכן נקרא ע"ז פתיות שאינה אלא ענין אמוני, מה שאין כן תוה"ק יש בה טעם ודעת למשכיל, וזהו מדוע פתיים מאמינים לכל דבר. תאהבו פתי. ולמה לא תקבעו אמונתכם בתורת אמת, ובזה השבתי לשואליי המדרש (שמות רבה פ' ג') ע"פ אנכי ד' אלקיך הה"ד פתי יאמין לכל דבר זה משה שכן בערביא קורין לנער פתיא. כי כל מדה רעה פעמים טובה כמו אכזריות באגג וכן מדת פתיות האמנה לכ"ד מדה גרועה אבל לפי שעה ההוא היתה טובה. כי אלו נגלה לאריסטו ודוגמתו. אלף ראיות היה מביא לו שאיננו ד'. אבל ההאמנה

הפשוטה טובה. ומביא ראיתא שכן בערבי' כו' ולא אויל כי אינו אויל אבל זו מדתו מאמין לכל דבר:

פרק לד

הנה ערלה אזנם ולא יוכלו להקשיב גם אם ירצו והם כאנוסים, כי הנה דבר ד' היה להם לחרפה ולא יחפצו בה. כמו תחלתו אונס וסופו ברצון (כתובות נ"א) לאבוה דשמואל יצרא אלבשה וכן אז יצרא דע"ז כמו שאמר מנשה ובסוף גם רצון אונס רק העיקר על התחילת. או יאמר עד"ש (ירושלמי חגיגה פ"א) הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו המאור שבה יחזירם למוטב. וכמ"ש (קידושין ל') בראתי יצר הרע תורה תבלין:

פרק לה

פלס (משלי ט"ז:ח'.) הוא היחידי ששוקלין בו מעט והרבה בשוה. רק שהרבה שוקל יותר. וזהו נגד שכר העבירות. ומאזני משפט. מאזנים הם שכששוקלין הרבה צריך להניח בשני המשקולות הרבה ולמעט מעט. זהו נגד שכר מצות ע"ד שאמרו (ב"ב ע"ה) שכ"א נכוה מחופתו של חבירו:

פרק לו

במדבר סיני, מקום מסויים לכל, באוהל מועד. מקום מסויים לדור היודעים לבד, באחד לחדש השני זמן מסויים לכל, בשנה השנית לצאתם ממצרים מסויים לדור היודעים ועיין באור החיים:

פרק לז

לגולגלותם ובלוים לא נאמר לגולגלותם שנמנו קטנים מבן חדש בתוכם ואלו מנו הראשים לא היו נראים הקטנים לכך הוצרכו למנות גופים. ועיין בתפארת יהונתן לפי שכתבו תוס' (מנחות ל"ז) דבן שני ראשים לא שכיח שיחי' יותר מיב"ח דטריפה אינו חי. ובלוים הי' החשש. ועיין בגמ' ותוס' ס"פ הקומץ (מנחות ל"ז) דלא שכיח כלל בעולם הזה:

פרק לח

אלה שמות בני וגו' (במדבר ג':ג') שם שקראו להם אבא ואימא, אלה שמות הכהנים המשוחים וגו' שם שקראו לו אחרים. ושקראו לו בספר תולדות ברייתו כדאיתא במדרש (תנחומא ויקהל) ע"ל סי' כ' ומ"ש במקום אחר:

פרק לט

ובנים לא היו להם. ע"ד שאמרו (עירובין סז) מאן דמותיב מלה קמי רבי' אזיל בלא ולד. ובמדרש (תנחומא אחרי) לא מתו אלא שלא נשאו נשים, ע"ד שאמרו (בב"ק לח) ומה בשביל ב' פרידות טובות בתו של רבי כו' עאכו"כ, או יאמר דלא נסיבו דלא חזו מינייהו בנין

דמעלי כמו שהאמת רק בהדי כבשי דרחמנא למ"ל. וכתבתי במקום אחר דזה תלי אי דרשינן טעמי דקרא וטעם פ"ו להוליד בנים עובדי ד' לא שייך בהדי כבשי כו'. והנה הם לא הורו רק לעצמם עשו מעשה וקרא כתיב כל מבקש ד' וגו'. רק אי דרשינן טעמא דקרא משום כבוד הרב גם זה אסור וממ"נ חייבים. וזהו לא מתו [ב"א] אלא כו':

פרק מ

(במדבר רבה פ"א) צדקתך כהררי אל. שמפרסם הזמן. משפטיך תהום רבה. שאין מפרסם הזמן, כי יום מוכן לטובה ולפורענות כמו האי מאן דאית לי' דינא כו' (תענית) וידעו ישראל בטוב ולא ידעו נכרים ברע כמו שאמרו (מגלה) בהמן ולא ידע שנולד, דלולא כן למה כתב הזמן שמת אלא דמזה נדע שנולד. או כמ"ש (איכה ג׳:ל״ח) מפי עליון לא תצא הרעות רק מניחם למזל ומערכת ישראל לרע. וא"כ ממילא נידע הזמן כפי חשבון המערכות מה שאין כן בטוב צריך להודיע:

פרק מא

שם במדרש, בג' דברים ניתנה תורה. באש. רמז לשלימות מחשבה ע"ד חזי דאת נורא. והוא בלב כמ"ש יצר לב האדם ואז"ל (ברכות ס"א) יושב על שתי מפתחי הלב. ונא' לא תתורו אחרי לבבכם, ליבא סרסורא. ובמים. רמז לשלימות הדבור יערוף כמטר לקחי. ובמדבר לשלימות המעשה הפקר כמדבר שכל זמן שקשור לצרכי העולם א"א שלימות המעשים וזה אוריין תליתאי לעמא תליתאי. כהנים בעבודתם מעשיהם ולוים בדוכנם דבור עיקר שירה בפה. וישראל במעמדן מחשבה קרבן קרב ועומד ע"ג כאלו אני וכו' על ידי תליתאי ג' מתנות נתנו. באר מים דיבור על ידי מרים ותען להם מרים וגו'. ענני כבוד, מניעות מעשה אויבים בחצים ובליסטראות על ידי אהרן כהן בעבודתו. מן מניעות רעב שאינו במעשה נגד משה איש האלהים כמ"ש בסוף המורה נבוכים ובפרקי הנהגת המתבודד שמחשבתו קשורה תמיד בד' גם בעסקו בעולם הזה וחזרו כולן על ידי משה שהי' שלם בשלשתן. ביום תליתאי לפרישה יום א' פרישה ממעשה, ב' מדבור, ג' ממחשבה. ועיין לעיל סי' כ"ח:

פרק מב

הביאו לי ספר יוחסין כדרך שבני מביאין (מדרש במדבר) כי ידע שיחטאו ועד"ש בשבת (פ"ט) פלגא עלי פלגא עלך. וה"ז כעין שאמר חכם אחד לבנו שלא ישא בת יחידה שאם יענו אבותי' ישארו עליו למשא:

פרק מג

עבר אדם ושנה כרבי (וזהו טעם מכניסין לכיפה כי תשובתו קשה כמ"ש ברמב"ם טעם קצת מכ"ד דברים המעכבים שאינו חושבם לאיסור) נעשית לו כהיתר. שאין היצר הרע צריך להסיתו ולכן היום אומר לו עשה כן ומחר עשה כך שא"צ להסיתו על של אתמול שכבר הוא אצלו היתר. ועיין בספר רב ייבא על פסוק החליק בעיניו למצוא עונו לשנוא מה שכתב ע"ז בשם הבע"ש ומה ששאלו ממתיבתא דרקיע והשיבו דברים שאינם להשמיען לרבים לפי דעתי:

פרק מד

כל דבר אחר התכלית כמו רופא המקיז דם נקרא רפואה אף על פי שהיא מכה לפי שתכליתה רפואה וזה שא' ז"ל פרק קמא דב"ב (י"ד:) רות היה לה אחרית טוב ולא קשה מאיוב כמו שהקשה תוס'. דבאיוב אין המכות גורמים לטוב וא"כ הם רע. מה שאין כן ברות צורך הרעב כדי שיצאו שדה מואב כדי שיקחו מואביות וימותו ואחר כך יבמה בועז ויצא משיח, וזהו דאר"י למה נקרא שמה רות כו' דמלידה מוכנת לכך והי' צריך כל הצרות לתכלית ההוא דא"א בע"א:

פרק מה

תורה תחילתה גמ"ח ויעש לאדם וגו' וסופה כמ"ש בשבת (ל"א.) אידך פירושא הוא. ובמדרש (קדושים) ואהבת לרעך כמוך זהו כלל גדול. וזהו שקורין רות בעצרת כמ"ש במדרש (רות ב') מגילה זו שאין בה כו' להודיעך כחן של גמ"ח. והדר"א כתב הטעם דתחלת קציר שעורים בשבועות ולא ראה המדרש דבקציר העומר הכתוב מדבר שהוא בניסן ובסדור רי"ע כ' דכלות קציר חטים הוא שבועות. וגם כן ליתא מהמד' (רות ה') שבנתיים ג' חדשים וא"כ הוא בתמוז:

פרק מו

בימי שפוט השופטים כדרז"ל ששפטו כו' וכולם רשעים לכן ויהי רעב. בא"י לבד ובחוץ לארץ שובע ולא שתו או"ה מתמצית ישראל. וילך איש מבית לחם. כי הדר בחו"ל כמי שאין לו אלוה כמ"ש (ע"ז ח') יושבי חו"ל עובדי ע"ז בטהרה כו' שמתחברים לרשעים וכתיב בהתחברך. אבל כיון שגם בא"י רשעים סבר דשרי (ועיין בתה"ד כה"ג טעם דא"צ לילך לא"י לגור, שלא להשתקע אלא לגור אבל בניו מחלון כו' ודרז"ל (מדרש רות ב') למה נקרא שמן יואש ושרף שנתייאשו מן הגאולה. לפי שנשאו נשים שם ואמרו (כתובות ק"י) דהכל מעלין לא"י זהו ישראלית אבל נכרית א"י לכופה וע"כ דעתן להשתקע ונתייאשו

כו'. ויהיו שם כעשר שנים כמ"ש ביבמות (ס"ד.) שהתה י' שנים ולא ילדה עון חו"ל גורם ורמז להם ולא נרמזו לשוב לכן מתו:

פרק מז

במדרש (רות ב') ותשאר היא ושני בני' כשירי מנחות דהט"ז כתב ביו"ד (סי' מ"ג) שירים אינו אלא פחות מחציו והקשיתי עליו משירי מנחות דרק קומץ קרב וגם כאן רק הוא מת ואמר ותשאר עז"א כשירי כו'. או יאמר דאלימלך צדיק גמור ומיתתו מכפרת עליהם כקומץ מכפר. מה שאין כן מיתת מחלון וכליון דאינם כקומץ:

פרק מח

כי שמעה וגו' מהרוכלים המחזירין בעיירות. י"ל כמ"ש בב"ק (פב א) רוכלין מחזירין בעיירות למכור תכשיטי נשים שלא תתגנו. ואמרו (תענית) אסור לשמש מטתו בשני רעבון:

פרק מט

ותלכנה בדרך. שהלכו ביו"ט. (מדרש רות) דהי' קשה לו מה צורך אמור לשוב אל ארץ יהודא. רק דהלכו ביו"ט וכתב באגרת שמואל דלצורך מצוה שרי וזהו לשוב וגו' דלצורך מצוה לכך שרי:

פרק נ

ועמדי שמחלו לה כתובתן (שם) פירוש במתנות כהונה שהיא היתה ערבת ודחוק אלא נראה דהא חלקת השדה נשאר לנעמי ונעמי לא נשבעה על כתובתה וירשו מחלון וכליון והם לא הוצרכו לישבע דהא יש במדרש (שם) שלא פגע בעל הרחמים בנפשות ומתחילה נדלדלו (ואולי חלקת השדה שוה יותר מכתובת נעמי) וזהו שויתרו לה. ולכן בועז שלא ידע מזה אמר חלקת השדה מנעמי ומרות כי שניהם לא נשבעו ולא ידע שנדלדלו:

פרק נא

העוד לי בנים, כי בודקין לאשה שמא נתגיירה מאהבת איש וזהו ותרא כי מתאמצת. שאדרבה תאוות לבה לחזור רק מתאמצת לכוף יצרה ע"ד שאמרו (ברכות לב ב) (ג')[ד'] דברים צריכים חיזוק חזק ואמץ לכן קיבלתה. ובמדרש ג' פעמים שבנה נגד ג' פעמים שדוחין הגר. עיין ביורה דיעה סוף סימן רס"ח ומחמת פחד לא שייך בהו בארץ מואב רק מאהבה והם ג' מיני אהבות שזכר שם אהבת ממון ואהבת שררה ואהבת איש ורוח שלא נתגיירה מחמתן זכתה לשלשתן בבועז:

פרק נב

ורות המואבי' כלתה עמה השבה עלי' לא שייך השבה אלא הבאה. רק עוצם צדקתה עמה שוה לה והשבה כאלו היתה מלידה מבטן ישראלית והוא שבה וגו'. וכן הנער מקוצרים סיפר בשבחה השבה וגו'. ויותר נכון על פי דברי ילקוט ראובני פ' וישב בשם ס' התמונה דרות נשמה ישראלית רק לחטא נתגלגלה במואבי':

פרק נג

בילקוט משכורתך שלימה. שלמה עתיד לצאת ממך. כי אז"ל (יבמות מ"ח:) אשר באת. אשר מיהרת דצעירה איחרה עד נעמה העמונית, ומרחבעם והלאה. שניהם זוכים. אבל אשר באת ומיהרת שלמה לצאת ממך בלבד ורצה לומר עד שלמה:

פרק נד

נשיאות ראש דבני ישראל שיטלו חלק בארץ במניינם. לכך בבני לוי נאמר רק פקוד אבל אחר כך אמר בבני קהת נשא נשיאות ראש הריבוי כ"כ מבני ל' עד בן חדש יותר מב' פעמים ואמר נשא ראש בני גרשון גם הם אף על פי שאין מרובים כבני קהת מכל מקום גם הם בכלל נשיאות ראש שנתרבו קרוב לב' פעמים, אבל בני מררי שלא נתרבו אפילו פעם אחת לא נאמר נשא. ובאמת צ"ע איך מבן ל' עד בן חדש לא נתרבו אפילו פ"א והלא כולם נשואים ואם רק כל אחד הוליד אחד יש כופל. מיהו בני לוי שלא היו מעונים במצרים לא היו בכלל ברכה דרק כאשר יענו כתיב:

פרק נה

למשפחותם שנטלו חלקם בארץ לפי המשפחות לכך קודם ללבית אבותם. מה שאין כן בפקוד בני לוי דלא נטלו חלק הקדים לבית אבותם אבל בפקודת מבן ל' לעבודה היו לפי המשפחות לכך למשפחותם לבית אבותם אבל בני גרשון שנא' לצבוא צבא וגו' לעבוד ולמשא שעבודם קשה משל כולם והם מעוטי המספר ובהכרח איש אחיו יעזורו לא לפי משפחות לכך לבית אבותם למשפחותם:

פרק נו

אם אתה מעכב מתנות כהונה חייך תצטרך לו באשתך סוטה (מדרש נשא)כי אמרו (סוטה ג':)זנותא בביתא כי קרי' כו' ודאיתתא, וא"כ ייראה לזנות שירגיש שיעני. אבל אם מעכב מתנות כהונה דבעון זה קדשיו לו יהיו דמתמוטט אם כן אין יריאה:

פרק נז

כי תשטה. שנכנס רוח שטות ואחר כך ומעלה בו מעל כמש"ל סי' ט"ז וכן כאן מתחילה טועה וחושבת שאינו מעל ואחר כך ומעלה. וכן גם מזדים חשוך שפי' רז"ל ממזידים

ומזיד היינו שמשיאו היצר הרע דבכה"ג מותר, ופושע הוא שיודע רבונו ומתכוין למרוד. וזהו מזדים חשוך ממילא ונקיתי מפשע רב:

פרק נח

כד פתח רצה לומר בסוטה (סוטה ב') הוי קשה לי' הסמיכות למתנות כהונה. אמר אין מזווגין לאדם אשה אלא לפי מעשיו. והוא עיכב מתנות כהונה אף דאחר ימלא פיהו חצץ דקדשיו לו יהיו. כן אשתו תשטה למלאות תאותה אף דאחר כך וצבתה בטנה כפי מעשיו:

פרק נט

כמה נימין בכינור שבעה (ערכין יג) ככל עניני עולם הזה ז' ימים בשבוע. ז' שנים בשמיטה, ז' שמיטות ביובל כנגד ז' ימי הבנין. כי העולם היה חסר שבת. ולימות המשיח שמונה. ויתוסף בינה שהוא יובל תרעא דחירו. וכן ימות המשיח נגד יובל שהוא מז' שנים השמינים. ועדיין הוא חסר ואינו בשלימות, אבל לעתיד לבוא עשרה נגד כל העשרה מאמרות שאז בתכלית השלימות וידוע י' הוא מספר שלם:

פרק ס

בשילהי מכות שס"ה לא תעשה נגד ימות החמה ורמ"ח עשין נגד איבריו. כי א"א לגוף בלא אכילה כמו שאמרו ז"ל וכמ"ש במקום אחר וזהו מעשה המצוה ואין די במניעת המזיק. אבל ימות החמה נבראו קודם בריאת אדם ושלימים היה גם כן אז רק שלא יקלקל לכך לא תעשה נגד ימות החמה ועיין תפארת ישראל פ"ד:

פרק סא

בברכת התורה מוסיפין הערב נא שאינו בכל ברכת המצות כי הבחירה לאדם ואיך שייך תפילה רק הא יצר לב וגו' וכמ"ש ואתה הסיבות וגו' רק הא ברא תורה תבלין וזהו בשאר מצות, אבל בלימוד תורה אם מסיתו היצר הרע ע"ז גופה שלא לקיים מה יש תבלין לכך שפיר מועלת התפילה הערב נא. וזהו שאמרו ז"ל בנדרים (פא) על מה אבדה וגו' שלא ברכו בתורה תחילה. כי יצרא דעבירה היה אז כמ"ש מנשה בפ' חלק. והרי נאמר לא אמחה כי יצר וגו' רק למה לא עסקו בתורה תבלין רק גם ע"ז היה יצר הרע ומאסו תורתו ולמה יענשו. רק על שלא בירכו כשאירע איזה פעם שקראו דבור מה"ת. וזהו גם כן ת"ח אין בניהם ת"ח שהאב זוכה לבנו בחכמה אף דבחירה ביד אדם רק מברכת הערב וגו' וצאצאינו כנ"ל וזהו על שלא בירכו כו' הערב וגו' כנ"ל:

פרק סב

כמתאוננים ואומרים כל אחד רע רע (זה היה התאוננותם) באזני ה'. שלא בפועל כי בושו רק נגלה לד' הבוחן לבות. ועל מחשבה אין מעניש רק סילוק השגחה יש וממילא ותבער (ולא ויבער) אש ד' כל העמוד לא נסתלק שהוא בזכות אהרן רק האש ליהטה וגם זה רק בקצה. או במוקצים והיו ראוים למיתה בלא"ה. או קצינים שנתחייבו מיתה ממתן תורה כדפירש"י. ועד הנה הגינה השגחתו ועכשיו נאכלו:

פרק סג

חנם בלא מצות. כי המן בנס ומנכין מזכיות. מה שאין כן במצרים היה מאכל טבעי שהוא חנם. וזהו עתה נפשינו (דוקא) יבישה, ע"ד קטונתי מכל החסדים ובקשו בשר אף דגם כן דרך נס רק מוקטן שהנס רק בהבאה ולא בגוף המאכל:

פרק סד

למה הרעות לעבדך. כי תאמר אלי שאהו וגו'. ולמה לא מצאתי חן. מאחר שהרעות לי שתשים משא כל העם כולם צדיקים ורשעים המבקשים ואתה לא עשית כן. כי הנה מאין וגו' ולא אוכל וגו' לא האמניתני ע"ד שאוכל וגו' ושיהיה לי בשר. אם ככה את עושה. שאהי' נושא משאם ולא של כל העם ל"י דייקא מדרגתי שלא אוכל למלאות מבוקשת רשעים. כי המן בזכות משה איש האלהים לחם שמלאכי השרת אוכלים לא בשר אבל חן שפיר מצאתי. אם כן הרגני אם מצאתי וגו' ואל וגו' לזה אמר לו ונשאו אתך וגו' ובזכותם שפיר יוכל להיות בשר. ויאמר משה וגו' אשר אנכי בקרבו וגו' לב העם ועצמותו שהרי תאציל מרוחי על הזקינים. ואיך אמרת בשר וגו'. והשיב שגם שנאצלים מרוחו של משה לא תקצר יד ד' ליתן על ידיהם:

פרק סה

את הקישואים וגו' אולי היה נהוג אז בהם לתקן הדגים כמו עכשיו עם בצלים וכרפס לכן לא אמר ואת. ומכאן כמ"ש ראב"ע שמיני ע"פ מבשרם לא תאכלו דדגים בכלל בשר לכן זכרו הדגים. וכן אמר משה אחר כך אם את כל דגי וגו' אף שבקשו בשר ויעוין מ"ש במקום אחר ע"ד ראב"ע:

פרק סו

שכר עבירה עבירה, ע"ד שאמרו (שבת ק"ה) דרכו של יצר הרע היום אומר וכו' ועבירה גוררת עבירה וכל עבירה גוררת דוגמתה ממינה ולכן לא תרוי בתאות אכילה ולא תחטא בתאות עריות. וזהו העם המתאוים לבשר בוכים אחר כך למשפחותיו על עסקי עריות. איש לפתח אהלו. שאין פתחי אהליהם מכוונים לצניעות שלא יזנו ועל זה בכו:

פרק סז

מתפלל שתים אחת בכניסתו ואחת ביציאתו (ברכות כ"ח) פירש הרמב"ם בפי' המשנה ביציאתו הודאה ולכאורה פירוש רש"י מתיישב יותר על לשון מתפלל. ונראה דהוי קשה לי' בדברי בן עזאי דנקט נותן הודאה לשעבר וצועק לעתיד לבא. איפכא הו"ל למימר דהצעקה קודמת. אבל לפי' הרמב"ם ניחא דתרתי דמוסיף בן עזאי את"ק כך סידרן הודאה ואחר כך צעקה. ולפירש"י אפשר לומר משום דבאמירה בכ"א לא משכחת לה אלא הודאה קודמת אחר כניסה, שוב מצאתי בספר שתי הלחם בהקדמה בזה ע"ש:

פרק סח

כל המדות רעות לפעמים טובות כידוע וכתבו מחברים דגאוה טוב נגד רשעים שלא להכנעות לפניהם למשוך אחריהם. וזהו התרגום יהונתן. כד חמא משה ענותנותי' דיהושע קרא משה להושע בר נון יהושע, כמו שדרשו רז"ל יה יושיעך כו' שלא יכנע להם מענותנותי':

פרק סט

למטה יוסף למטה מנשה. ולא אמר כן במטה אפרים כי מטה אפרים דיו ביחוס עצמו שלשבטו יהושע בן נון. או לפי שאיחר מנשה מאפרים הרבה וגם אחר בנימין עם שבדגלים קדמו ושלא נחשוב גריעותו לכן יחסו ליוסף:

פרק ע

ומה הארץ אשר הוא יושב. הוא המיושבת והם העיירות הטובה לישיבה כמ"ש באלישע, אבל ומה הארץ דאחר כך הוא שדות. והארץ הראשון הוא על כלל המדינה. היש בה עץ כי ידוע טוב הפירות בארץ חמה וטוב העצים בארץ קרה ולארץ ישראל ב' המעלות:

פרק עא

ה' צילך. ידוע הצל הולך ומתקצר עד חצי היום שאז מתקצר בתכלית וחוזר ומתארך למעלה מעלה. וכן ישראל כשיורדים לדיוטא התחתונה עולין. וזהו סר צילם כי או"ה הולכים ומתקצרים עד הסוף ואין חוזרין להתארך כלל שהוא בחינת צל. או יאמר ע"ד שאמרו להסתכל בצל בהושענא רבה. וכן ל' יום קודם מיתה נסתלק הצל, לחמנו הם י"ל דקאי אחלב ודבש הוא לחמנו ואנו נאכלם ולא נירא מע"ה שימנעוני:

פרק עב

סלחתי אבל רק כדבריך שאמרת וכאשר נשאתה לעם וגו' ממצרים. והוא שמחל על העגל והיינו שלא העניש בבת אחת לא לגמרי. ע"ד זה עכשיו לא אעניש במהרה בימינו אמן. אבל אולם וגו' שאענישם סירוגין. וימלא וגו' הארץ. מאמר מהמוסגר וההמשך

חי אני כי כל וגו' רק שלא תאמר שיאמרו מבלי יכולת וגו' לזה אמר בזה אין חשש כי וימלא וגו':

פרק עג

בבא בתרא דף קי"ט שמעון השקמוני מתלמידי ר' עקיבא כו' יודע היה משה שהמקושש במיתה כו' דייק מתלמידי ר"ע דר"ע לטעמיה בשבת (צ"ו:) מקושש זה צלפחד. ולא חש, התורה כיסתו ואתה מגלו. דסבר לשם שמים נתכוין וע"כ דידע דימיתוהו ואם מקושש ידע ע"כ גם משה. דאי רבי לא שנה כו'. ובשבת שם עקיבא בן כך וב"כ אתה עתיד ליתן את הדין. דייק עקיבא דאי לשם שמים נתכוין ניחא רק ר"ע אומר בספרק קמא דמכות (ז'.) לא היה אדם נהרג ע"ש בתוס' במחללי שבתות דילמא טריפה והוי עדות שאי אתה יכול להזימה והקשה מהרש"א הא היכי דא"א לא חיישינן למיעוטא. וי"ל דאפשר לקיומי קרא כמ"ש טריפה שהרג בב"ד חייב. רק מקושש דכתיב ויקריבו וגו' שלא בב"ד אמאי נהרג וצ"ל הוראת שעה כדרך שאמרו הרא"ם פ' ויקהל ע"ש. וא"כ א"א לומר לשם שמים נתכוין דמנא ידע שיעשו הוראת שעה וזהו עקיבא לשיטתך ב"כ וב"כ כו':

פרק עד

פני משה כפני חמה שאורו מעצמותו ולכך אינו חסר לעולם, וכן משה רבינו ע"ה אף שחטאו ישראל בעגל. ואעשה אותך לגוי גדול. פני יהושע כפני לבנה אורו מזולתו. לכן פעם חסר פעם מלא. וכן יהושע בחטא ישראל כשראה מלאך נפל על פניו. (וכן כל צדיק הדור זולת משה עון הדור פוגם בו כמ"ש (סנהדרין) ראוי כו' אלא שאין דורו כו' וזהו פרנס לפי הדור) ואז"ל (נדרים ל'.) שמש וירח עמד זבולה אם אתה עושה דין לבן עמרם כו' שמש משה רבינו ע"ה. וירח יהושע כמ"ש הראב"ע דבני ראובן חלקו אבכורה שניתנה ליוסף בשביל יהושע משרת משה ע"ש:

פרק עה

עניו וראיתם אותם וזכרתם וגו' דתכלת דומה לרקיע וכתבו מחברים דהסתכלות ברקיע מביא ליראה כמ"ש כי אראה שמיך. ונאמר למען תהי' יראתו ע"פ לבלתי תחטאו. ולכן חוט א' תכלת כמו בכל העולם בני עלי' והם מועטים. כן בעולם קטן מלך זמן וכסיל ואיש מסכן וחכם. ע"ד שאמרו (שבת לב) אפילו תתקצ"ט באותו מלאך כו' ורק חוט א' של תכלת. וזה שאמרו בקרח נטל טלית שכולה תכלת כו' כי היה סבור דעדה כולם קדושים. ולכן נטל טלית שכולה תכלת ואמר זו פוטרת כו' והאמת אינו כן דאין כולו קודש כמש"ל אות י':

פרק עו

במדרש קרח ס"ת שיש בה רע"ח פרשיות (אולי ט"ס וצ"ל רפ"ט פרשיות ורצה לומר הפתוחות זולת שמע, ולכן אמר פרשה א' שבמזוזה היינו שמע. דוהי' אם שמוע סתומה), דידע אולי משה ואהרן קדושים עוד יותר רק סבר בהצטרפות כל ישראל עדיפא מיני'. וכן בתורה אף דשמע פרשה שיש בה יחוד וקבול עול מ"ש דלכך עדיפא כמ"ש בפ"ב דברכות (יד) מכל מקום ס"ת כולה שיש בה כו' עדיף עוד יותר. אבל האמת אינו כן דרק אשר יבחר ד' יקריב:

פרק עז

ענין בני הנביאים. כי אף מי שראוי לנבואה ורוח הקודש אינו מקבל אלא על ידי גדול הדור וכמ"ש בזקינים ואצלתי מן הרוח אשר עליך, וחשב קרח מה שאין כל הדור נביאים ובעלי רוח הקודש מיכולת משה להשפיע להם, והנה לפעמים נאמר השוכן אתם ופעם בתוכם רק בנביאים ובעלי רוח הקודש אתם אבל כלל ישראל ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם וזהו רב לכם כי כל העדה כולם קדושים. ועם כל זה בתוכם ד' ולא אתם שמנעתם הכבוד מהם להשפיע גם כן עליהם כדי להגדיל כבודכם ומדוע עוד תתנשאו וגו':

פרק עח

על ג' דברים חלק קרח, נשיאות אלצפן. ומלוכת משה. וכהונת אהרן. וזהו את אשר לו למלך דשייך לו שהוא מלך המלכים אבל לא שייך והקריב דמשה רבינו ע"ה כבר קרוב ועומד טרם מלוכתו ולא אמר הקדוש מענותנותו. ואת הקדוש אלצפן דנשיאות תליא בקדושה. והקרוב כבר מיד שנתקדש בקדושת מעשיו הוא קרוב ועומד. ואת אשר יבחר. כהונה דבבחירה תליא אפילו כהן ע"ה הוא כהן לכל דיני כהונה ולא ישראל ת"ח וקדוש, יקריב דאינו קרוב ועומד רק כאשר יבחר יקריב:

פרק עט

הנועדים על ד' ואהרן מה הוא וגו'. כיון שאינם מסתפקים בגדולתם ותבקשו עוד יותר אם כן גדולת אהרן שהוא כהונה מה היא נחשב שתלינו עליו ותסתפקו בו. התלוננו על ד' שתהיו כד' מושלי עולמות שזהו גדולה יתירה כדרך שאמר ההוא גברא ימ"ש שתעשינו אלוק כו':

פרק פ

אף לא הבאתנו וגו'. דאז היה לך התנצלות דהמיתה גרמנו לעצמינו בחטא ואתה עשית שלך לטובה לנו. אבל עכשיו עכמה פעמים אתה לא עשית לנו אלא רעה שהבאתנו מארץ מיושבת אל המדבר כיון דעכמה פעמים נמות כאן אם כן רעה גרמת לנו. העיני

האנשים וגו'. רצה לומר מה עוד רעה גדולה תעשה האם לנקר עיניהם רצה לומר כדאי רעה עשית לנו שאין גדולה הימנה. וכל מה שיכולת לעשות רעה לנו עשית:

פרק פא

ענין ד' אמות של הלכה. כי קומת אדם ד' אמות. או רשותו של אדם ד' אמות דלכן קונין לו בכל מקום. וזהו ד' אמות רשות ההלכה. או דידוע גברא באמתא יתיב והם ד' חלקי למוד פרד"ס. וכל אדם לימודו כדי שורש נשמתו כידוע. והד' לימודים חלוקים הם לד' בני אדם. וזהו ד' אמות של הלכה:

פרק פב

עונש מי מריבה אחשוב כי ד' צוה ונתן מימיו. כפי הראוי לאותו סלע שהם מועטים לא יספיקו לס' רבוא. רק והוצא"ת והשקי"ת הכל אתה בעצמך ותשרה הברכה בזה. ולכן היה מתקדש שם שמים כמו במן שהיו כל יום צריכים לישא עיניהם לשמים וכן במים, והוא לא עשה והכה ושרתה תיכף הברכה ולכן יצאו מים רבים ושתו מעצמם וע"כ נענשו יען לא וגו' להקדישני. שבכל יום היו שותים מעצמם ולא הוצרכו בכל יום לברכה, ועיין רמב"ן שהקשה על פירש"י מה חילוק בין הכאה לדיבור ובמה שכתבתי נכון:

פרק פג

במיתת אהרן נאמר ויבכו כל ב"י ובמשה רק בני ישראל. ע"ד שאמרו (הוריות יג) כה"ג קודם למלך שהכל ראויים להיות מלך ואין הכל ראויים להיות כה"ג. או כי במיתת משה היה להם הנאה שיוכלו ליכנס לארץ דכבר מתו כל מתי מדבר בלעדיו. מה שאין כן במיתת אהרן דעדיין משה חי ולא יכנסו בשביל משה לכך בכו כל ב"י:

פרק פד

ולא נשתה מי באר רק בדרך המלך. שאין שם שדה וזרעים ובארות באמצע הדרך ואין הולכים שם רק חיל המלך שיש להם אתם אוצרות בר. ואחר כך שאמר שלא יניחם חשבו פן לא יאמין כי איך אפשר בלא לחם ומים ואין מאמין לניסים, לכן אמר במסילה נעלה ואם מימיך וגו' שגם אם תחשוב שנשתה מימיך ולכן נלך במסילה שמצויים בר ומים הנה ניתן מכרם. רק באמת אין דבר זה צריך אלינו ואך ברגלינו נעבורה:

פרק פה

ענין אלפים שנה שקדמה תורה לעולם. כמו אלפים תחום שבת וכן מגרשי העיר אלפים. ותורה יוצאת מתחום וגדר העולם והיא חוץ לעולם וקודמת לה ולכן קדמה לעולם. או יאמר להיפך תחום שבת גדר שלא לצאת משבת שהוא מעין עוה"ב כמו שאמרו ז"ל וכמ"ש ליום שכולו כו' וכן תורה גדר לעולם שלא לצאת מגדר הראוי. לכן קדמה במכוון

אלפים. ואז"ל בבלעם גדר מזה וגדר מזה שיש להם גדר תחום שבת. רצה לומר דאין יוצאים מגדר הראוי ואתה רוצה לצאת מגדר ותחום הראוי לעולם כמו שאמרו ז"ל (חולין ח') כשפים שמכחישים פמליא של מעלה. ולא יועיל נגדם:

פרק פו

הכיתני זה שלש רגלים, ואז"ל אומה שחוגגת ג' רגלים. כי ענין הרגלים קשר שבין ישראל לאביהם על ידי בית המקדש שבאים ברגל לראות וליראות. וזה שאז"ל (ירושלמי מו"ק) לא נתנו רגלים אלא שיעסקו בתורה. כי תינח בזמן שבית המקדש קיים בזמן שאין בית המקדש קיים מאי איכא למימר. אין לנו שיור רק התורה האת והוא הקשר ברגלים. וא"כ ואיך אתה רוצה לעקרם מאחר שמקושרים:

פרק פז

לא הביט הבטה חזקה און ביעקב המון עם דשכיחי בעבירות וצריך הבטה חזקה להענישם. ולא ראה, בראיה בעלמא בישראל. ת"ח דלא שכיח כ"כ בוראיתא בעלמא סגי. ואצלם עמל. המד"א הוגעתני בעונותיך. שזהו במקורבים. כי ד' אלהיו עמו. זהו בת"ח. קסם. הוא על פי מהלך הכוכבים ומזלות וצריך לזה חכמה. וזהו לא בישראל הת"ח. ונחש. פתו נפלה מפיו וכיוצא שאינו דברי חכמה. ביעקב המוני עם:

פרק פח

בפרק קמא דבתרא (ח' ע"ב) והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע. אלו הדיינין וגבאי צדקה, וככוכבים לעולם ועד אלו מלמדי תינוקות. עיין בתוס'. ונראה דלא קאי אכמות האור אלא אאיכותו. דידוע אור רקיע אין בו דבר ממשי רק אויר רחוק נדמה כן. וזהו דיינין וגבאי צדקה שהם מתקני הגוף. ובעוה"ב אין ממשות לגוף ואין ממשות המעשה רק הזוהר. אבל כוכבים שמשיים ואורן מעצמותן וכן מלמדי תינוקות תיקון הנפשות והיא ממשיית לעוה"ב וניכר המעשה הגורמת האור:

פרק פט

מכפרין על זולתן שכרם מדה כנגד מדה דזוכין לזולתן שהוא לזרעם אחריהם. וזהו והיתה לו ולזרעו וגו'. קינא לאלהיו. זהו נגד לו. ויכפר על בני ישראל, זהו נגד לזרעו. וזהו לא ראיתי צדיק נעזב וזרעו עם כל זה מבקש לחם. דיסורי צדיקים מכפרין וזוכה לזרעו שאין צריך לבקש, או יאמר ע"ד וחנינא בני די לו כו' שאין צריך, אבל שיהיה נעזב וזרעו מבקש כו' שיבקש ואין לו זה א"א אלא שאין מבקש כלל:

פרק צ

על דבר פעור ועל דבר כזבי. עיין תפארת יהונתן השייכות וההמשך ואפשר לומר דהא גדורים בעריות רק סברי דאין איסור באומות כבת יתרו. אך מכל מקום הא מוליד בן לע"ז. לכך נכלו ע"ד פעור להטעותם דבזיון הוא ולא עבודה ואין חשש:

פרק צא

לא היה וגו' בעדת קרח כי בחטאו דהא ישראל מחלו ירושתם הארץ ונהי דבאי הארץ לא מחלו יוצאי מצרים מחלו ואיך יורישו לבנות דהם אין נוטלות מעכשיו חלק. רק הוי מחילה בטעות דחשבו דאינה טובה על ידי מרגלים. אמנם עדת קרח דבקשו כהונה ולוי' ויהיה ד' נחלתם ומחלו הארץ אף אם היא טובה אם כן איך יורישו לבנו לכך אמרו לא היה וגו':

פרק צב

כאשר מריתם, כענין המרימ' שאמר לשניהם ודברתם אל הסלע. ואהרן לא דיבר וגם לע עשה נגד זה להכות. אבל משה רבינו ע"ה הכה. ולכך אהרן גם לא ראה. אבל משה ראה. עונש יותר בעיניו יראה ושם לא יבוא. או להיפך הראיתא שכר קצת דעכמה פעמים רואה בעיניו וכן הוא עשה במקצת דעכמה פעמים הכה אבל אהרן לא עשה כלום לכך לא ראה גם כן:

פרק צג

אלהי הרוחות. שבידו רוח כל חי להמית והחיות. כלפי שאמר לו שימות וידע שהמכניס לארץ ישראל צריך שיהיה מיוצאי מצרים וכבר מתו כולם. דלא חשב על יהושע ולכן אמר אלהי הרוחות דיכול גם כן להחיות. ולכן אמר לו אשר רוח בו דיהושע עדיין רוח בו ולא מת וא"צ להכניס רוח במת. קח לך. משלך דתלמיד כבנים כמ"ש הרמב"ם בה' ת"ת או ע"ד שלח לך אני איני מצוך. דרצון ד' הוא בעצמו בלא מנהיג רק בקשת משה יפקוד וגו':

פרק צד

צריך לזכור לעולם שאינו אלא גר בעולם הזה ולא תושב. וזהו וישב יעקב ביקש להיות תושב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו וכו' וזה שאמרו במדרש (פ' וישב) אין וישב אלא לשון צער. ובספרי ר"פ קרח לשון קלקלה. והכל מטעם אחד דכשחושב שהוא תושב בא לידי קלקלה וגם גורם דבא לידי צער דמראין לו שאינו תושב:

פרק צה

כבר אמרנו כמה פעמים כי אין הקדושה בכל מקום ואין כולם קדושים. ולכן נאסרו הבמות דהקדושה רק בבית המקדש. וזהו הנודר. ומבקש תוספת קדושה בנדרים וסייגים כאלו בנה במה ממש. והמקיימו שהוא גמר המחשבה כאלו הקריב וגמר הפעולה דדיו מה שאסרה תורה.וזהו דדרשו זה הדבר דנדרים מזה הדבר דשחוטי חוץ דהכל אחד. וזהו שהסמיך לנדרים אז סמוכים למיתת משה וישובו לטעות קרח דכל העדה קדושים. אבל בבואם לא"י ויראו הבמות מותרים אז קודם בנין במהמ"ק יחשבו דכולם קדושים:

פרק צו

ג' מתנות טובות נגד ג' עבירות שהיו צריכים לחוש במדבר ע"ז מפעור. וגן עדן מנחל שטים דהי' של זנות. וש"ד דאכתי לא עברי ירדנא ואיכא לב רגז. וגם גלעד שכיחי רוצחים. ולכך לשמרם מזה. ענני כבוד ד' בזכות אהרן עובד ד' למנוע מע"ז. מן נגד גן עדן הלחם אשר הוא אוכל בזכות משה שפירש גם מאשתו, ולכן כשבקשו בשר ומאסו מן בכו למשפחותיהם עסקי עריות. ובאר נגד ש"ד דדם כמים נגד מרים שמנועה ביותר מש"ד כמ"ש (יבמות ס"ה) אשה אין דרכה לכבוש ובלעם יעץ להכשילם בב' ע"ז וגן עדן למנוע ענן ומן כדי שיוכלו לזרוק חצים וירעובים אבל באר יוכלו להשיג מים שהם הפקר, ולכך צרור המדיינים דהם נכלו לטובתם שיוכלו להלחם ולא המואבים דהם לא נכלו דלהם אין טובה דאינם יכולים להלחם בלא"ה עם מואב רק יראו שמא ילחכו התבואה וזה כ"ש שיחושו כשלא יהיה להם מן וזהו נקום ואחר תאסף דכשמת משה בטלו שלשתן ושלא יחשבו מדיינים דהועילו מעשיהם לכך נקום מקודם:

פרק צז

כאשר צוה ד' את משה ויהרגו כל זכר, לפי שד' אמר נקמת בני ישראל. ובזה העיקר הריגת זכרים שדרכן ללחום. ומשה אמר נקמת ד' וזהו מנקיבות שהחטיאום והם עשו כאשר צוה וגו' זכר. שוב מצאתי כן באלשיך, עוד י"ל כי ד' צוה נקום וג' למשה. ומשה ציוה החלצו וגו' לישראל. והם כוונו מעשיהם להיעשות כאשר צוה ד' את משה וזה שהרגו כל זכר לבד. ועיקר הנקמה שהוא בנקיבות המחטיאות נעשה על ידי משה:

פרק צח

ומקנה רב לבני ראובן וגד כו' י"ל הטעם כמ"ש הרמב"ם בסוף המורה נבוכים ופרקי המתבודד כי מזה שהיו אבות בעלי מקנה ידענו דהיו עובדים ד' גם במקנה. וזו רק מדריגתם ומדריגת משה לבד יעו"ש בדבריו, וידוע המן לחם שמלאכי השרת אוכלים לזכך ישראל מעניני עולם הזה, ואיתא בזוהר ע"פ והמן כזרע גד דבני גד חבבו המן, ובני

ראובן היו במחלוקת קרח שטענו עדה כולם קדושים במדריגות ע"כ דהיו גם כן במדרגתו להיות בכל עניני עולם הזה לד' לכן היו בעלי מקנה כאבות:

פרק צט

בכולהו כתיב למטה בני. בר מן יהודה ובנימין חסר בני. אולי כי הנשיאים שלהם היו מיוצאי מצרים לפמ"ש במדרש דאלידד הוא אלדד לכך שייך למטה יהודה עצמו מה שאין כן הנשארים הם מבני כו' שלא היו מיוצאי מצרים (אבל קצת צ"ע באמת הא מפורש בכתוב בלתי כלב בן יפונה ויהושע בן נון כו' והא הוי נמי אלדד דמונאו בשבט בנימין. וי"ל עוד רמז די' שבטים לא היו הבנים דומים לאבות מה שאין כן יהודה ובנימין כידוע) ובכולהו כתיב נשיא לבר מן יהודא שמעון ובנימין, דביהודא ובנימין היו חשובים מעצמם בלעדי נשיאותם והם בכתובים. ושמעון שהקדימו לבנימין בשביל חשיבותו שוב גם כן לא הוצרך תואר נשיא:

פרק ק

ולא תקחו כופר לנפש רוצח אשר הוא, באמת רשע למות ורגלים לדבר אלא שאין עדים. ותקחו כופר מיד גואל הדם. כי מות יומת. להמיתו. לא תעשו כן וקאי אדסמיך לי' ועד אחד לא יענה וגו'. ולא תקחו כופר. גם כן על מי שחייב מיתה. לנוס אל עיר מקלטו ולפוטרו על ידי כן. או למי שחייב גלות לשוב לשבת וגו'. או ירצה. לנוס על מי שאינו חייב גלות לחייבו ותקחו כופר מיד גואל הדם. או תקחו כופר מיד רוצח לשוב לשבת וגו':

פרק קא

בגלעד שכיחי רוצחים (מכות ט':) ויעו"ש בתוס'. אף דהיינו מזידים. רק הקב"ה מזמין השוגג למקום המזיד. ומקשים למה לא להיפך ויעו"ש במפרשים. ואין זה קושיא דהמזיד א"צ לשוגג דהא שוגג אחד יכול להרוג כמה מזידים אבל השוגג צריך למזידים וה"ז מעין שאמרו (ב"ק מ"ו) מאן דאית לי' כאיבא אזיל לבי אסיא ומזמין הקב"ה השוגג למקום המזיד ולא להיפך דאין צריך להזמין למזיד למקום שוגג בשביל עצמו שיהרג דאפשר לשוגג שבמקומו שיהרגו ופשוט:

פרק קב

ונגרעה נחלתן מנחלת אבותינו. גם אם לא היתה מגורע מגורלינו חביבה נחלת אבות. ונוסף דמגורל גו' יגרע דיותן לנו פחות. ואם יהיה היובל. דבלא"ה ידומה לנו כאלו מכרו נכסיהם וכי נמחה למכור. אבל עיקר הגירעון יוכר בעת היובל דישוב כל איש אל אחוזתו:

פרק קג

תופל ולבן ודי זהב. לא זכר המקומות. שבאותם מקומות עשו גם כן טוב. עגל בהר סיני שקבלו תורה ובמקום שדברו על המן אחר כך בנחשים שעבדו לבם למקום. וליתר דקדוקים עיין באלשיך ז"ל דהמחלוקת בספרי אלו ואלו דברי אלוקים חיים דהיו גם כן שמות מקומות רק סימן כל אלו המקומות לרמז גם כן עונם ולכך כמה שהיה אפשר לרמז בסימני המקומות כן רימז:

פרק קד

שמוע בין אחיכם. שם דבר. שיהיה הדבר נשמע ומפורסם בין אחיכם שאתם שופטים צדק. או על פי מה שכתוב בס"ח הובא בש"ך (הל' דיינים) שלא להסתכל בפני בע"ד דצריך שיהיו כרשעים וזהו שמוע וגו' רק השמיעה ולא ראיתא. ויהיה הנמשך ושפטתם צדק גם בין איש וגרו, דבין איש לאחיו שניהם שוים, אך בין אזרח לגר האזרח חשוב אבל כששניהם רשעים תו אינו חשוב. וזהו גם כן כקטן כגדול במעשים. תשמעון רק בשמיעה . או יאמר כקטן בתורה כגדול בתורה תשמעון בשוה ולא תגורו מפני איש החשוב וגדול בתורה כי הנה (או רצה לומר אף על פי) המשפט לאלקים ותלוי בדיני האלקים (או רצה לומר לאלקים דיינים מומחים והיינו שצריך בקיאות) ותגור שמא הגדול יראך שטעית ולכך תזכו. לא תחוש לכך ואין לדיין אלא מה שעיניו רואות, והדבר הקשה וגו':

פרק קה

את הדרך אשר נעלה בה. מוסב על ויחפרו, ורצה לומר דרך ארץ ישראל וקראוה אשר נעלה שמעותדים לעלות בהם, והוא נגד השמינה היא אם רזה. דבדרך אפשר להסתכל בשדות וכרמים שבצדדים. ואת הערים וגו' נגד הבמחנים וגו' והעם וגו'. או מוסב על וישיבו וגו' כי בהיות הארץ רזה אז הדרך רחב אבל כששמינה הדרך קצר דחסים על כברת ארץ:

פרק קו

ברע"מ פ' תמ"א, בעת גלות נקרא אב אבל בגאולה מלך. כי האב כמו הוא אביך קנך עשך וגו' שהוא יוצרם בבטן וזהו בגלות כ"י כאלו נסתלקה השגחה אחר כך שרק רע. אבל מלך מנהיג אחר כך, וזהו ישמח ישראל בעושיו רק בחי' עושיו, ובני ציון כשיושבים בציון אז בחי' מלכם:

פרק קז

בשילהי חזית כשעושין רצונו של מקום עיני ד' אל צדיקים. וכשאין עושין רש"מ בעין אחת עין ד' אל יריאיו. ובאידרא נשא להיפך מפסוק עיני ד' המשוטטות, ועיין בנזה"ק רפ"מ. והכל א' דבעין אחת ההסתכלות יותר כשמסתכלים במקום מיוחד. וזהו כשאת עצמו רש"מ ההסתכלות ליריאין ביחוד לכן בעין אחת וזהו כשזכו אבל לא זכו. בהדי הוצא וכו' לכן צריך להציל גם סביבותיהם ואז עיני וגו' עד"ש המפרשים (תענית כ"א ב') בעובדא דרב בשיבבותי' לא הוה דברתא זכותך נפיש אלא בשביל ההוא כו' ע"ש:

פרק קח

ישעיין א) זרע מרעים נגד גוי חוטא שהוא עונות שנשתרשו מאבותיהם המריעים שכל הגוי גם החשובים נשתרשו וזהו חוטא כעין שוגג. אבל מה שהבנים הוסיפו להשחית. וזהו רק המוני עם. זהו עון מזיד:

פרק קט

(**שם**) בנים גדלתי ורוממתי. זהו תואר אב ומלך ע"ל סי' קל וחומר והוא גם כן עש"ך ויכוננ"ך ב' התוארים וזהו ידע שור (שמרעיתו בשדה לכן רק ידע) קונהו. תואר אב, וחמור אבוס בעליו, מלך. ישראל לא ידע. תואר אב בידיעה בעלמא סגי, לא התבונן. מלך צריך התבוננות כל רגע איך מונהג ומושגח. וזהו, עמי. המיוחדים יותר מישראל וראויים להתבונן. וזהו גוי חוטא תואר אב צריך לקבל מאבותיו הידועה לכן חוטא שוגג כנ"ל סי' ק"ח, עם כבד עון דצריך התבוננות מעצמו ולא התבונן:

פרק קי

וראה בעיניך כי לא תעבור (ואתחנן ג). כי עדיין נשארו כנענים בארץ. וע"כ דלא שלם גם כן עוונם. ואלו נכנס משה ודאי כבש הכל. וזהו וראה בעיניך דעדיין לא שלם עון כלם ותבין כי לא תעבור:

פרק קיא

למילדות העבריות. כי א' במדרש דלא רצה בעצמו דאיתא אשלד"ע אך במלך דכופה י"ל ישלד"ע דהשליח מוכרח. רק בשפיכות דמים יהרג ואל יעבור. רק י"ל זהו בישראל אבל בב"נ כמו בע"ז גם בש"ד חייו קודמין יעבור ואל יהרג ועדיין מוכרח, לכך קרא רק למילדות עבריות דבהו יהרג ואל יעבור וסבר דמכל מקום ישמעו לו ויהי הוא פטור. וזה שאמר אחר כך מדוע עשיתן ותחיין דעכמה פעמים היה להן להיות שוא"ת. אבל מדוע לא שמעו להמית לא שאל:

פרק קיב

בלבן וישב עמו חודש ימים. דסבור אולי הביא מעות וגנזם ואמרינן (יבמות קיא ב') עד תלתין יומין מוקי אינש אנפשי' טפי לא מוקי ולבן לא רצה לומר לו שישא בתו עד שיאמר הוא ולכך טפי לא מוקי ויגלה דעתו וכשראה שאחר כך גם כן לא אמר יעקב, והטעם שרצה זה לסימן אם מד' יצא הדבר מה שאין כן אליעזר היה לו סימן אחר כי בזיווג צריך לראות סימנא מילתא אם הוא זיווגו והוצרך לבן לפתוח הכי אחי וגו' פירוש הכי אחי ברמאות שתסמוך על מה שתגנוב ממני ותרמאני ותסתפק בכך. או רמז שיעבדנו בשביל בתו ואמרינן בגמ' (גיטין פ"ג) בת אחיו לא משום מבטל מצות יבמין. וע"ז אמר הכי אחי אתה שאין אתה ראוי לישא ומוכרח שתעבדני חנם רק בשביל אכילתך:

פרק קיג

וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם, מתחלה אמר תרנה שהי' דעתו להשתקע שם וידע שיהיה לגוי גדול ויקרא הארץ על שמו ארץ ישראל ולא ארץ בני קדם, אבל משהובטח והשיבותיך אל האדמה אמר ארצה בני קדם. ולכך וישא רגליו בזריזות. דאיתא (ברכות ה') אסור לרוץ ביציאה מבית הכנסת דנראה כנפטר מהעול אבל אם דעתו לחזור מותר דמזדרז כדי שיוכל לחזור תיכף וכן כשהלך יעקב מא"י מתחלה לא הלך בזריזות מה שאין כן כשהובטח לשוב וחשב תיכף לכך רץ כדי לשוב תיכף, או יאמר דאסור לפסוע פסיעה גסה רק לדבר מצוה מותר ויעקב הלך לישא ובני נח נצטוו על פ"ו. אך יעקב הוחזק במשפחת עיקרין לרבי דבתרי זימני הוי חזקה ולהם נעשה נס ומי יודע אם יעשה לו נס לכך כשהובטח והיה זרעך כעפר הארץ אז וישא רגליו:

פרק קיד

והנה שלשה עדרי צאן, דחשב אולי מקרה הוא שזה רוצה למכור עדרו וקבצם אבל בתלתא זימני הוי חזקה היינו דבג' פעמים א"א שיהיה מקרה, ושאל מקודם השלום להם עם לבן כי רצה להוכיחן אך לא ידע אולי הם לצים ואל תוכח לץ פן ישנאך מי שאין מוטל עליו. ויעקב חשב לבן אחי אמו רוב בנים אחר אחי האם והוא גם כן צדיק וז"ש כמה פעמים אחר כך אחי אמו. ואמרו (תענית כ"ג) האי צורבא מרבנן דסנו לי' בני מאתי' משום דמוכח להו במילי דשמיא והיינו לצים. אבל ת"ח אמרו אדרבה הוספת לו אהבה וכמ"ש ויאהבך, וזה שאמר השלום לו כמ"ש במדרש ביניכם ובינו אמרו שלום. ולכן הוכיחם דגם אם שלהם הוא ואינם גזלנים לא עת האסף המקנה ואיכא צער בע"ח שמונע הצאן ממרעה:

פרק קטו

ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש. זה הוסיף יעקב על מה שאמר לו ד'. כי פלוגתא בב"ב חלק א' בודקין לכסות ואין בודקין למזונות וחלק א' איפכא ויעקב היה מסופק בעצמו אם צדיק גמור. וזרעך כעפר הארץ אין זה ראיה עליו כי גם ברשעים מצינו כן. והשמירה מסכנה זהו לכל אחד. והי' מסופק בדין להי בודקין. לכן אמר שיתן שניהם וע"כ יבדוק וימצא שלם. ואז והי' ד' לי לאלהים. כי צדיקים מהפכים מדה"ד למדה"ר רצה לומר שגם מדה"ד שאצלם הוא רק רחמים שהרע לכפרת עון ולרפואה. וזהו שיהיה ד' מדה"ר הוא יהיה גם כן למדה"ד שגם מדה"ד יהיה על ידי רחמים: **תם ונשלם חלק ראשון שלב"ע**

חלק ב

פרק א

בחשבונית יש חשבון השקר שאינו יכול להגיע לאמת אלא כשיתפוס כמה שקרים מקודם והם דרך להגיע על ידי לאמת. והנה כן בתורה כמ"ש (גיטין מ"ג) אין אדם עומד על ד"ת אלא אם כן נכשל. והמכשול עצמו דרך לתורה. וזהו דרך שקר הסר ממני. השקר עצמו דרך כידוע דרך בכ"מ דרך ד' ודרך היינו תורה כמ"ש בריש קדושין (ב.):

פרק ב

כשרואה איזה עבירה אמרו בספרים יבין שיש בו שמץ מנהו דלולא כן למה ראה. וזהו הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מיין. יבין למה ראה אם אין בו עצם העבירה יש בו שמץ המביא דכמה יין גורם והראו לו שישוב. או יאמר. כשרואה קלקול היוצא מתאוה א' של איסור יבין גם כן לכל התאות ואף של היתר כי הכל אחד:

פרק ג

תחילה צ"ל דחילו ורחימו ואחר כך הוא בהיפך רחימו ודחילו אהבה הקודמת, כי ד"א קדם לתורה. והעולם נברא בב' שהוא יראה שהוא הצמצום וכאלו הם ב' בורא ונברא. ומתחלה נברא עולם במדה"ד ואחר כך שיתף מדה"ר לכך סדר ד"א דחילו ורחימו. וזהו קדם לתורה שהוא תורת חסד ופותחת בא' שהוא אהבה ודביקות כאלו הכל אחד כשמגיע לתורה אהבה קודמת:

פרק ד

תכלת יראה, ולבן מורה חסד ואהבה כידוע. וזהו וראיתם וזכרתם כל מצות ד'. יראה יסוד לא תעשה ואהבה יסוד לעשה, ובדיקת התכלת בחמירא כו' כמ"ש במנחות (מ"ד) שעל ידי תוקף היצר ושאור שבעיסה לא יפרד חזותו מפני עומק היראה. ויראה חזקה

כ"כ אין לנו עכשיו רק עושין לבן כידוע שמרחוק האהבה קלה יותר מן היראה כי מרחוק ד' נראה לנו יותר בענין אהבה ודביקות:

פרק ה

הכרובים אהבה כמו שאמרו ז"ל ולהט החרב המתהפכת יראה ולכן אמרו קריאת שמע (קבלת עול מלכות שמים ויראה) על מטתו (גם בשכבו על משכבו ידע לפני מי) אוחז חרב של שתי פיות (להט החרב המתהפכת) לשמור דרך עץ החיים זו תורה דאורייתא בלא דחילו ורחימו לא פרחת לעילא ולמשמאילים בה סמא דמותא ונתגרש מגן עדן הוא הנקרא טיול בפרדס שעץ החיים הוא במרכזו ובקו האמצעי הוא אמת ליעקב שהוא תורה דכתיב בה אמת שלא ישלח ידו גם המשמאיל ואכל מעץ החים וחי לעולם רק צריך לעבור מקודם בשערי אהבה ויראה:

פרק ו

הנכנס לתורה. מתחילה תוקף האהבה וחסד לאברהם והוא בהתפשטות בלא גבול ולכך אי אפשר להיות לו קיום. ובאה אחר כך היראה לצמצם ולהעלים ההתפשטות ויש כאן העלמה. ואחר כך עומד על קו האמצעי להגיע למדרגת אמת ליעקב פירוש דבר קיים שאינו פוסק ואינו בתוקף היראה כמ"ש לא אמרתי לזרע יעקב הדביקים בקו אמצעי תוהו בקשוני. תוהו זה קו ירוק (גוון תכלת יראה) שמקיף כל העולם כולו. ולא בתוקף אהבה רק כענין בא חבקוק והעמידן על אחת צדיק באמונתו יחי' אמת ואמונה. וזהו אמון פדגוג הוא אהבה כאשר ישא וגו'. אמון מכוסה יראה המעלמת. אמון מוצנע כמ"ש ואת צניעים חכמה כי משה מלגאו הוא יעקב מלבר כי עולם הזה נקרא עלמא דשקרא והאמת מוצנע, כי מכוסה עומד לפנינו רק שמכוסה מה שאין כן מוצנע צריך לחפש אחריו שאינו לפנינו כלל. והם ג' מדרגות תורה אהבה ונביאים יראה וכתובים אמונה, ואית דאמרי אמון רבתי תורה שבעל פה מדת דוד המלך ע"ה רגל רביעי במרכבה שאדם נעשה להשכנת קדושתו יתברך בקרבו. והוא היחוד גמור וביעור הרע לגמרי כענין ויגבה לבו בדרכי ד', כי אז הגאוה מותרת כמ"ש (קדושין ל') מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול. והכתב הוא הגלוי. אבל זה דבר נעלם עד שא"א כלל לבוא לידי גלוי רק בעל פה:

פרק ז

התורה ציור ודפוס כל מעשה בראשית כמבואר בב"ר פ"א דפתראות ופנקסאות כו' כך מביט בתורה ובורא העולם. פירוש כידוע שחיות כל דבר הוא שמו שבלשון הקדש והאותיות ההם הם חיים של הנברא ההוא כידוע שבראשית הצמצום והעתק האור נעתק דרך צירופי אותיות שנשאר האור בתמונת אותיות ועל ידי צירופי האותיות נבראו

כל הדברים. וקבוצת כל צירופי אותיות של חלקי החיים של כל הברואים הם אותיות התורה רק שנצטרפו בצירופים אחרים. וזהו אור שמביט מסוף עולם ועד סופו היכן גנזו בתורה, וזהו על ג' דברים העולם עומד על התורה הוא מציאות החיים, והעבודה דרך שיוכל להתחלק החיים ולהגיע לברואים לכ"א חלקו, וגמ"ח הוא הנדיבות להפשיע לכ"א חלקו כי כולם מקבלים על ידי האדם השלם כמ"ש (יומא ל"ח:) וצדיק יסוד עולם. שאם לא נמצא אף אחד חוזר העולם לתהו ובהו כסדום ודור המבול דמאין יקבלו חיותם, וצריך שיהיה נמצא מאכל. ושיוכל לאוכלו. ושיהיה נדיבות בעל המאכל לתתו לו לאוכלו להקריבו אל פיו:

פרק ח

התורה הוא מחשבת חכמתו ואינו ראשית האצילות כמ"ש בב"ר שם (פ"א) מלך ב"ו מדעת אומן ואומן מסתכל בפנקסאות. כך א"ס האציל עומק ראשית המחשבה מה שהמחשבה נמשכת ממנו. וזה נרנח"י שבב"ר פי"ד כידוע נר"נ הם מחשבה דבור ומעשה שבמוח לב וכבד. והם בגוף האדם. וידוע תורה וישראל חד והוא בדביקות בתורה אוריין תליתאי כמ"ש (ב"ב י"ד) הלוחות ארכן ו"ט ב' כו' כי הנסתרות שהוא המחשבה שבמוח לד' אלהינו, והנגלות במעשה לנו ורצון שבלב באמצע, וכן מצות התורה הם במחשבה דבור ומעשה שבמוח לב וכבוד, וחי' יחידה הם המקיפים רצה לומר לעצם האדם שהוא התורה כי חיים של האדם הוא התורה כמשנ"ח לעיל וחוץ ממנו יש מחי' החיים כלשון רז"ל (יומא ע"א) מחי' החיים יתן כו' והוא האומן. וזהו חי' שידבק בנותן התורה וזה על שלא בירכו בתורה תחלה (נדרים פ"א) שיהיה גם המקיף טוב לכך אין בניהם ת"ח. כי ההשפעה לתולדה הוא על ידי המקור שהוא ראשית החיים ומחי' החיים משום [משם] יוכל להמשיך חיים כי המקור הוא מעין נובע ובריכה שאינה פוסקת וכל המשכה הוא כשחוזר למקור וראש המעין כידוע, ויחידה הוא הדביקות בעצם אחדות א"ס שהוא האחד אמתי אתה הוא משנברא ואתה הוא עד שלא נברא ושאין כלל שום נברא חוץ ממנו גם אחר שנברא אין כאן ברואים, כלל וזהו תכלית הדביקות:

פרק ט

הנפש כוללת כל מה שבעולם כידוע בספר יצירה מענין עולם, שנה. נפש. והנפש היא התחתונה הכוללת ז' מדות המתפשטות באברי הגוף מן רוח חיוני רצון ובינה שבלב, וכן העולם נבנה בז' ימים בכל אחד חלק מחלקי הבריאה כידוע דז' ימים הם ז' מדות דנפש והם ז' ארצות, וכן ז' אומות דארץ ישראל שהוא יסוד העולם כמ"ש מציון מכלל יופי כדרז"ל הז' אומות הם ז' מדות אלו כידוע, ולכן נאמר כמה פעמים בתורה שכבישת

הארץ תלוי בכשרון המעשים שכאשר יהיה על השלימות בז' מדות אלו אז ממילא תהי' א"י כבושה לפניהם. וזהו כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם וגו' (תהילים קי"א:ו') ודרשו חז"ל בב"ר פ"א ובתנחומא לכך הגיד להם מה שנברא ביום א' וביום ב' כו'. הגדה הוא הגילוי הגמור שהראה להם כח של כל המעשים שכחם תלוי בז' הימים אלו רצה לומר בהשלמת כל מדה מז' מדות נשלם חלק אחד מן הבריאה ועל ידי זה לתת להם נחלת גוים כנ"ל על ידי זה ברצונו הוא הרצון שבלב שמשם מתפשטות ז' מדות אלו נתנם לנו:

פרק י

ישראל אין להם שום מקום בעולם דוגמת השם יתברך מקומו של עולם ואין העולם מקומו. וכן כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא וחנינא די לו כו' (עירובין) כי אין להם תפיסה במקום מיוחד כמ"ש על מאמר בני לן ביתא באוירא דעלמא כמ"ש נתן ליעקב העוה"ב ולעשו העולם הזה ואין להם תפיסה בעולם הזה אלא על ידי ניצוח כמ"ש עשר בשביל שתתעשר (תענית ט') כאשר מנצח תאות העושר על ידי מעשר וחלוקה לעניים שאינו חפץ כלל בעושר על ידי זה יוכל להשיג עושר וכן כל הבורח מן הגדולה הגדולה בורחת אחריו. וזהו הטענה אומה של בזוזים אתם (בראשית רבה פ"א) והתשובה עולם ומלואה של הקב"ה וד' חלקינו כמ"ש חלק ד' עמו והוא מקומינו. וזהו התשובה שם תענית אמר שם ואוקמי' באוירא דעלמא. וז"ש בזוהר (לך) דא"י היה צריך להיות מקודם ביד הכנעני כמו בת שבע לדוד באורי' דלהם אין מקום מיוחד להם בפ"ע רק על ידי ניצוח:

פרק יא

צדיק הוא המוגדר על פי שורת הדין והוא הכובש את יצרו ואין מניחו להתפשט במוח לב כבד. אבל לא נצחו עדיין שיוכל להמשיך עליו גם אור מקיף כי עדיין לא שלם באור פנימי הקודם והוא דבוק בתורה לבד כמשנ"ת לעיל אות ח' ומתנהג על פי התורה שכוללת גדרים במחשבה דבור ומעשה. וזה מדרגת יוסף הצדיק ובנימין הצדיק זרעא דרחל עלמא דאתגליא כמ"ש במקום אחר וחסיד הוא כדוד המלך ע"ה שקרא לנפשי' חסיד דמלך הוא המנצח והא כשכבר נצחו ליצר שהרגו בתענית כדרז"ל (סנהדרין) (ולכן אמרו בדוד המלך ע"ה שגילה גופו בשביל כבוד שמים מה שאין כן בית שאול שהם מזרעא דבנימין כמ"ש במקום אחר כי הצנע לכת הוא רק מדרגת צדיק ולכך נח היה צריך להיות צנוע בתיבה כמדתו. מה שאין כן חסיד אינו חושש לכל העולם כולו שזהו מדת מלכות שמולך על כל הברואים. וזהו תשובת דוד למיכל ד' אשר בחר בי וגו' ועם האמהות וגו') כי עיקר הניצוח בהעדר תאוות וזהו תענית, וידוע דתכלית מדרגה אחת

הוא התחלת מדרגה אחרת כידוע דקצה של כל העולם הוא ראש של עולם השני וכמ"ש בפרקי דר"א ומדרש כונן ערקסי זה אחוזים בזה ע"ש. בכל ארצות וברואים ועולמות וממילא הוא התחלת הדביקות במה שלמעלה מן התורה ואז עושה לפנים משורת הדין כי יוצא מגבול וגדר התורה כי חסיד לשון חסד רצה לומר הפקירות בלא גבול כידוע דחסד הוא התפשטות עד אין קץ כמ"ש דרכו דגומ"ח דרדיף בתר דלים (שבת ק"ד) ואינו מוגדר בגדר שזהו נקרא שורת הדין וזה ענין נח. ואברהם שהי' חסיד כמש"כ (ילקוט תהלים) על אז דברת בחזון לחסידך ולכך הובטח בנתינת הארצות לו. ונח איש צדיק וגו' וזהו ענין התיבה שהוא הגדרה שלא יראה ברע וכמ"ש בזוהר נח ס"ג א' דנח וכן ישראל ביציאת מצרים אל יצא איש מפתח ביתו יעוש"ב. והיינו דשם גם כן הללו עובדי ע"ז כו' שלא היו בניצוח בלב לגמרי שהלב מקור החיים ובאר מים חיים אין לו גבול אבל המוגדר הוא מוגבל כי כל גדר יש לו גבול ולכך צריך שמירה והגדרה מראיית העין כי עין רואה ולב חומד כידוע שכר עבירה עבירה. שהעונש והעבירה הכל אחד דלכן אמרו דכל העונשין מדה כנגד מדה משום דהכל אחד ממש הוא פסולת איזה מדה ממדות עליונים בגוון זה הוא מעשה עבירה ובגוון זה הוא עונש כידוע, ולכך צריך הגדרה והצנע גם כן מן העונש הבא:

פרק יב

ההגדרה לאדם היא בג' מדרגות מחשבה, דבור, ומעשה. ועופות חיות ובהמות נגד קנאה תאוה וכבוד טהורות וטמאות (עוף נגד כבוד. יגביה עוף. ויעלה לשמים שיאו) כולם יהיו גדורים ובהצנע בתיבה בלי התפשטות. וזהו תחתיים ושניים ושלישיים תעשה. וקומה שלשים כידוע שכל אחד כלול מעשרה. והאורך והרוחב הוא כמ"ש (איוב י"ד:י"א) ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים. כי יסוד העפר ממנו העצלות ועצבות וכעס וקנאה כידוע. וזהו ויבדל אלקים בין האור ובין החושך שהוא עצבות כמ"ש החשך יכסה ארץ והנה אימה חשכה ועצלות כמ"ש בחושך דמצרים, והאור הוא היפוכו. ותיקון החושך. ויבדל הוא על ידי הגדרת התורה כי כל הבדלה הוא בגדר ומחיצה והוא התורה כמ"ש (ירושלמי ברכות) אם אין דיעה הבדלה מנין. וזהו גדר האורך שבין מזרח למערב שמשם אור וחושך בזריחה ושקיעת החמה יוצא לעולם כמ"ש בפדר"א. ושיעורו ש' כמ"ש כי עפר אתה. ולפיכך צריך לגדול בעדו ביותר וכמו שאמרו ז"ל (יבמות קב) ועצמותיך יחליץ זרוזי גרמי (וז"ש ורקב עצמות קנאה העדר זרוזי גרמי) זו הוא מעולה שבברכות. וש' הוא הגדרה בעד מחשבה דבור ומעשה כ"א מאה שהוא תכלית ההגדרה כמ"ש מזוקק שבעתים ז' פעם ז' וביארתי במקום אחר הטעם וכן כאן י' פעם י' הוא מאה. ויסוד המים המוליד

תאוה כידוע ולכך אין מים אלא תורה שתיקון התאוה על ידי התורה כמ"ש במקום אחר. וזהו ויבדל בין המים אשר מעל לרקיע וגו' וזהו הרוחב בין צפון לדרום קר וחום וכמ"ש הקדמונים על הנותן מטתו בין צפון לדרום. וההגדרה בזה רקיע השמים. כי קנאה הוא חוץ מן העולם כמ"ש במקום אחר דמשתלח גם חוץ למחנה ישראל לפי שאינו מן הישוב שהוא הרע שבין אדם לחבירו כי מלאה הארץ חמס. מה שאין כן תאוה הוא מן הישוב רק שרע לשמים משתלח חוץ למחנה לוי' וההגדרה הוא השמים והוא התכללות אש ומים אהבה ויראה להשם יתברך ושיעור סומכי' שהוא עובי הגדר אמרו בפסחים (צד') אחד משתה בעולם כי ששת ימי המעשה היינו עבודה. ושבת הוא תורה כמו שאמרו ז"ל (ילקוט ויקהל) לא ניתנו שבתות אלא ללמוד בהם תורה הוא חלק ששית כמ"ש מק"א כי תורה ועבודה תיקון קנאה תאוה שהם לב וכבוד שהוא גמר מעשה. וכל גשם בעל גדר וגבול מוגדר בו' קצוות מה שאין כן מה שאינו גשם אין לו אלא גדר אחד והוא מה שהוא בעל גבול, וכן לתיקון מעשה צריך גדר ששה פעמים כל תיקון מחשבת הלב (ורבוי אחד רבוי אינו אלא למעט שמקומו צר יותר כמו שהוא הרוחב פחות מן האורך שהמחשבה צריכה להיות זכה ונקי' לגמרי רק אחד מיוחד להש"ת יותר מן המעשה) ולכך מדת הרוחב נ' אמה ששית מן האורך ולפי שדור המבול קלקלו בגזל ועריות שהם ב' אלו הוצרך לתקנם:

פרק יג

הפרישות מקנאה תאוה וכבוד וההגדרה מהם צריך להיות דוקא לשם ד' וכמ"ש קדושים תהיו, פרושים גדורים. ודוקא לטעם כי קדוש אני ד'. וכמ"ש הצנע לכת שהוא ההגדרה דייקא. עד ד' אלקיך. וכמ"ש בפ' ב"מ (לג) תקנו שווקים (להיות הכל מצוי גמ"ח היפך קנאה) גשרים (לעבור המים נגד תאוה) מרחצאות (נגד כבוד כמ"ש (ברכות מז) אין מכבדין במרחץ) הכל לצורך עצמם. אינו כלום. וכמ"ש בפ' היה נוטל (סוטה כ"ב) בתולה ציילנית. בעלת עבודה. אלמנה שובבית. בעלת גמ"ח. קטן שלא כלו לו חדשיו זה ת"ח כו'. בעל תורה. הר"ז מבלי עולם. כשאינו באמת לשם ד'. דאז על אלו ג' דברים העולם עומד. אבל כשאינו כן אז אף שמוגדר מקנאה תאוה וכבוד הרי זה כאינו מוגדר וכאלו הוא בעל קנאה תאוה וכבוד שמוציאין האדם מן העולם, וזהו צוהר תעשה לתיבה כי אשב בחושך ד' אור לי. שאם היותו עוסק בענין המעשים לא ישכח מעבודת לב. וי"א אבן טובה האור מעצמות ההגדרה. וי"א האור חלון מן החוץ שהוא היוצא מן הגדר והוא מדרגת חסיד והוא כענין מחלוקת ב"ש וב"ה. אם נוח לו לאדם שנברא הוא מדרגת צדיק שהוא נבדל ומובדל מהבורא וכל הבדלה הוא בגדר, או שלא נברא. שהוא כאלו לא נברא

והכל אחד חוזר למקורו ואין כאן הבדלה ומאין נמשך הנייחא ואור המאיר לאדם אם מהתבוננות במה שנברא או במה שלא נברא שבאמת גם שתי המדרגות אמת וכמ"ש צדיק ד' בכ"ד וחסיד וגו'. וכמ"ש במקום אחר שזהו ענין קודשא בריך הוא ושכינתי'. וההלכה נמנו וגמרו נוח שלא נברא. והאור המאיר גם בצדיק צריך להיות במדרגה זהו שהכל אחד רק שעכשיו שעדיין הוא במדרגת נברא יש חילוק במעשים הנמשכים מן האור שצריך פשפוש ומשמוש שהוא ההגדרה באורך ורוחב שהם לב וכבד. כי פשפוש במה שאינו נראה ומחפש אחריו וזהו הלב. ומשמוש בנראה והם מעשה הכבד:

פרק יד

קנאה ותאוה שהם לא תרצח ולא תנאף. גזל ועריות. הם אב ואם כל המדות רעות ולכן דור המבול גרמו אבדון לעולם כולו. שאלה ראשי הכל וכמ"ש במדרש (שוח"ט נח) דשקרא נסיב פחתא לבת זוג. פחתא הוא תאוה כמ"ש (קהלת ה. ט) אוהב לא ישבע. ומשביעו רעב. (סוכה נב) שלעולם פוחת והולך. וקנאה על ידי שקר כמ"ש לא תשקרו איש בעמיתו. והם ישמעאל ועשו כמ"ש (שבת פח) על זרח משעיר והופיע מהר פארן מה כתיב בה כו' לא תרצח כו' לא תנאף כו' שהם הפסולת מאברהם יצחק. והקדים עשו כי קנאה אב ותאוה אם. וז"ש ורקב עצמות קנאה כמ"ש אביו מזריע לובן שממנו עצמות. ולכן תיקונם תיקון הכל כמ"ש בחסד ואמת יכופר עון ואז"ל (בברכות ה') בעוסק בתורה וגמ"ח כו' שהוא נגד קנאה ותאוה כמ"ש במקום אחר. מכופר הכל. וז"ש בא אתה כמ"ש כי עפר אתה וכל ביתך זו אשה שהוא הלב כמ"ש במקום אחר על וכל אשה חכמת לב שהיא תאוה כמ"ש כל המלמד בתו תורה כמלמדה תפלות כמ"ש במקום אחר. אל התיבה. שהוא ההגדרה והתיקון:

פרק טו

תאוה וקנאה ידוע שהם פסולת של חסד וגבורה דקדושה ולכן ישמעאל יצא הפסולת מאברהם ועשו מיצחק. ובפסולת קנאה שהוא גבורה דקלי' קודם לתאוה כי ידוע זלע"ז אם כן השמאל הוא נגד הימין וכמ"ש במקום אחר ולכך התיקון לקנאה וההיפוך הוא חסד מדת אברהם. והתיקון לתאוה חסד דקליפה על ידי תורה שהוא מדת יצחק כידוע וכמ"ש במקום אחר. כידוע שחו"ג הם ב' הפכים ומי שהוא נואף הוא טוב לבריות ואינו רוצח והתיקון להפך ולכוף הרשע לטוב הוא לעשות ההיפך ולכך תיקון קנאה על ידי השפלות לארץ ולא יבקש של חבירו. והתיקון לתאות הפחותות על ידי ויגבה לבו בדרכי ד' לדעת מעלתו ושאין ראוי לו להתבזות לבקש תאות הפחותות וזהו בריאת שמים וארץ התרוממות ושפלות ויש רקועי שוא ושמים וארץ של שוא כשמשתמש בהם לשוא

ולהיפך התרוממות נגד חבירו ושפלות בעיני עצמו להתבזות בתאות. ובאמת הברואים הם בארץ וצריך שפלות נגד זולתו. ושמים רק נגד עצמו כי רקיע הוא הבדלה לתאוה כמשנ"ת לעיל אות י"ב שהוא ששית מארץ ההגדרה לקנאה וז"ש ביצחק שאין ראוי לצאת מא"י שאין חו"ל כדאי לו שהוא במדרגת שמים:

פרק טז

ידוע דתיקון המדות להעלותן למקורן. ואז תיקון גבורה דקליפה בגבורה דקדושה לקנאות בעוברי רצונו. ותיקון תאות דקליפה בתאוה דקדושה להתאות לד'. ואמנם הניצוח הוא על ידי ההיפוך. אבל זה למי שכבר נצח. וכן כתב בתניא שהוא רק לצדיק גמור שכל המחשבות זרות הוא רק הבאות לו מאחרים ע"ש. והיינו כי מי שהולך במלחמה הולך נגד חבירו ואם חבירו מבעיר אש נגדו הוא נותן מים ומכבה אבל מי שכבר נצח והוא שלו כל הדברים שעשה האויב נגדו כדי ללחום עמו הוא מתקנם לצורכו שיהיו משתמשים אותו תשמיש לצורכו. וז"ש אותן מצעות שהציעה לו באיסור הציעה לו בהיתר ולשם מצוה. וז"ש בכל לבבך בשני יצריך. ביצ"ט הוא באתכפיא ומלחמה. וביצר רע הוא אחר שנצחו משתמש בכחותיו לטוב. וזהו מדרגת יוסף ודוד. יוסף הצדיק הי' בניצוח והגדרה מתאוה. ודוד אדרבה כפי הנראה היה בעל תאוה רק שהיו אותם מצעות בהיתר ובקדושה שהוא קרי לנפשי' חסיד לפי שמלוכה הוא ניצוח ומלך אינו רק אחד ואין הכל מלכים (רק בני מלכים כמו שאמרו ז"ל (שבת ספט"ו) והבן) מה שאין כן צדיק יסוד עולם כולו, וזהו אות ברית דקשת לנח כידוע שהוא רומז למדתו של יוסף וחשב באיתן קשתו שהוא ההגדרה בהיפוך כמדרגת נח. והי' בעניני ענן מים שהוא הי' העיקר בדור המבול שאף על פי שהי' מבול אש ומים העיקר הנאמר בכתוב מבול מים. והבטיח ד' שלא יהיה עוד מבול התגברות התאוה כ"כ וזהו שיהיה נראה הקשת שהוא ההגדרה בעד התאוה כענין ותשב באיתן קשתו. וזהו ענין בדורו של רשב"י לא נראה הקשת שהי' במדרגת חסיד ואין צריך הגדרה והוא היה יסוד העולם אז כמ"ש בזוהר כמה פעמים. וזהו מראה הקשת בענן הוא מראה כבוד ד'. אין כבוד אלא תורה שהיא הגדרת האדם זהו כבוד ד' כשאדם כופף טבעו ונלחם בשביל רצון ד' וזהו מראה הקשת בענן:

פרק יז

הקשת נעשה על ידי התנוצצות החמה באור הלח כידוע. והוא ההגדרה בעד התאוה כי השמש מנגב ומייבש כל לחלוחית המים שהוא כח המתאוה. וזהו ההבטחה לנח ובניו כי או"ה מונין לחמה שמיד אחר המבול עמדו אומות וגדרו עצמם מן העריות והוא המאור הגדול המאיר לעולם כנ"ל דצדיק יסוד עולם. אבל ישראל הבאים מאברהם

שנקרא חסיד אין מסתפקים בזה ומונין ללבנה מדת דוד המלך ע"ה כמ"ש (ר"ה כה.) ושלח לי סימנא דוד מלך ישראל כו' כידוע והוא המאור הקטן ושפלות שזה אדרבה מענין תאוה כנ"ל בו מנצחים לתאוה כמו דוד הקטן שמקטין עצמו וא"צ לנצוח על ידי היפך שהוא התרוממות. וידוע שהלבנה הוא כח המים ובמלוי הלבנה המים מתוספים היפך החמה כי היא אדרבה מוספת תאוה ובה היא התיקון וכמ"ש (שבת קנב) בלבנה אכיל דלאו דילי' כמשנ"ת לעיל אות יו"ד על ישראל אומה של בזוזים ורזוהי כסיין כמו שאמרו ז"ל נכנס יין הוא ד"ת יצא סוד ענין ההצנע וההגדרה להיות צנוע יצא לפועל כי התורה היא המגדרת ולכך כל זרעא דרחל צנועים כמו שאמרו ז"ל (מגלה י"ג) ברחל ושאול ואסתר שהוא ההגדרה אלא שבהם היה הצניעות יוצא לפועל שניכר ההגדרה וההצנע בהם מה שאין כן מדת דוד המלך ע"ה הסוד וההצנע שבו שהיא ההגדרה לתאוה הוא מכוסה ונעלם. שהרי הנגלה שבו הוא אדרבה בעל תאוה והוא היה היפך משאול כמו שאמרו ז"ל על ותבז מיכל שלא היה צנוע. וזה שאמרו רבותינו ז"ל (ברכות סב) אין קורין צנוע אלא למי שצנוע בבהכ"ס פירוש בהכ"ס הוא מקום נעלם והיינו שהצניעות שלו הוא נעלם:

פרק יח

התאוה נקרא שקר אף על פי שכל ענייני העולם שקר, רק התאוה ביחוד אחר שמלא תאותו היא נמאסת וכן בסוף הכל בימי הזקנה בטלים כל התאות. ושקר הוא דבר הפוסק וזה הבטחת קשת בענן שבא אחר המטר שאחר מילוי התאוה קץ בה וכמ"ש (משלי כ:י"ז-י"ח) ערב לאיש לחם שקר ואחר ימלא פיהו חצץ ימלא בעצמו שנמאס בעיניו, וזהו פושעי ישראל מלאים חרטה אחר החטא זהו ראיית הקשת ושבועה שאינו מביא מבול לעולם כי לא ידח ממנו נדח וזהו לישראל בכל עבירות אבל או"ה רק מבול של מים אין מביא אבל של אש מביא שאין בטלים לעתיד לבוא על ידי תאוה. רק כמ"ש בע"ז (ד) מצוה קלה יש לי וסוכה שמה. סוכה הוא החוסה בשם ד' וא"צ לכלום ומסתפק בדירת ארעי רק לפי שעה שמי שדואג על למחר הוא מקטני אמנה רק די בדירת ארעי לפי שעה והוא היפך קנאה. ומוציא חמה מנרתיקה שזהו תוקפן של או"ה המונין לחמה שמנגב כל תאוה שהוא אש שהפך המים ומביא תגבורת קנאה לגוף ומבעטין בסוכתן והניצוח על ידי קנאה שזהו ההבדל בין ישראל לאו"ה כמ"ש דמצורע משתלח חוץ למחנה ישראל. שאין זה מטבע ישראל בתולדה וכמו שאמרו ז"ל (יבמות עו) על והגבעונים לא מבני ישראל וכמ"ש במקום אחר ולכך הניצוח אז לאדום שהוא מקור הקנאה ורציחה

כמשנת"ל. ונפילה שלו הוא ביד זרעו של יוסף שהוא הבא במלחמה לנצחו מה שאין כן דוד המלך ע"ה הוא אחר הניצוח למשול עליו:

פרק יט

יש הגדרה מתאוה שאינו טוב כמ"ש (סנהדרין סה) זה המרעיב עצמו כדי שתשרה רוח טומאה. ובירושלמי דחגיגה בההיא דצייתא ומפרסמא בשביל כך היה ציר של גיהנם סובב בה כמ"ש (שבת פ"ח) למשמאילים בה (בתורה שהיא ההגדרה) סמא דמותא. כמ"ש (סוטה כא) בשלא לשמה דנוח שנהפכה שלייתו וחלקו בתוס' בין לקנטר ללהתיהר, פירוש להתיהר הוא מתאוה וזהו מותר במחנה ישראל. מה שאין כן לקנטר קנאה זה אסור במחנה ישראל ונוח שנהפכה והפוך התאוה הוא על ידי הקנאה כמשנ"ת ולכך הנבדל מתאוה שלא לשמה ציר של גיהנם סובב בו פירוש הוא מפתח עונש הרשעים כי העולם הזה כפרוזדור ופתח לעוה"ב וכמ"ש (יומא עב) במטותא לא תירתו תרתי גיהנם שכשגם בעולם הזה עינה עצמו שלא לשמה בשביל זה ינחול גיהנם והוא תרתי גיהנם שגם עד שלא נכנס לגיהנם סבל גיהנם בעולם הזה שהוא הפתח. וזהו כדי שתשרה רוח טומאה כל היפך הקדושה הוא טומאה. מה שאין כן הגדרה מקנאה הוא על ידי תאוה ואף שלא לשמה טוב וכמ"ש בספרים דצדקה שלא לשמה טוב דמכל מקום מחי' לעני והוא מישוב העולם. וזהו ויחל נח וגו' כי תורה נמשלה לג' משקין שמגדרת מג' דקנאה תאוה וכבוד. יין מדרגת יצחק כמ"ש (פסחים קח) מנין ליין שהוא אדום היפך תאוה. מים תאוה דקדושה וחסד לאברהם היפך קנאה. וחלב מורה רחמים מדת יעקב וכמ"ש במקום אחר ולכך נח נטע כרם לגדור מתאוה אבל יין יש שותהו ורע לו למשמאילים כנ"ל ולכך וישכר ויתגל יצא מגדר הצניעות וההגדרה הראוי' בהצנע כמו בשאול וכמ"ש לעיל אות י"ג דכשאינו לשם שמים אף שמוגדר כאינו מוגדר ולכך חם אבי כנען רצה לומר אב ומקור התאוה כמ"ש (פסחים קיג) דכנען צוה לבניו אהבו את הזנות (ולכך נקרא' ארץ ישראל ארץ כנען אף שז' עממין כלל כל ז' מדות רק קנאה ותאוה הם הראש שצריכים לכבוש כנ"ל אות י"ד וקנאה אינו מוטבע בבני ישראל כנ"ל אות י"ח. עיקר ניצוח שלהם התאוה) י"א סרסו. נתקלקל התאוה גם לצווך מצוה וקדושה. וי"א רבעו. הוסיף בו תוקף תאוה אף לשאינו מינו שזה גורם הגדרת תאוה שלא לשמה אדרבה תוקף התאוה וכמפורסם המאמר. מי שמשבר התאוה הרי יש לו ב' תאות כי שבור נעשה ב' ותוקף יותר:

פרק כ

המדות הם ז' כידוע וכ"א כלול מעשר כידוע הרי שבעים והם שבעים אומות שכנגדם ע' נפש לבית יעקב. ושרשם אחד שהרי כולם נמשכים ממקום אחד שהוא הלב וכשהם שם עדיין בשורש הרצון הם אחד. רק כשבאים לגלוי המעשה הם נחלקים וזה נעשה בדור הפלגה בלל הלשון כידוע שהלשון קולמס הלב והוא ראשית הגלוי. ועשה שגלויים יהיה נפרד עד שיהיה נמצא בהם גוונים הפכים כקנאה ותאוה אף על פי שבשורש הם אחד וכ"א כלול בשרשו מכל המדות רעות. וכן להיפך כמ"ש האר"י ז"ל דבכל מצוה כלול כל תרי"ג מצות וכידוע מענין הסנה שהביאו מפרשי המ"נ. ומקודם היה שפה אחת שגם בגלוי היה לכולם גוון א' והקבוץ לרשעים רע להם ורע לעולם מה שאין כן לצדיקים לכך נשתל אז אברהם. הן אחד היה אברהם. וכן אומה ישראל בכלל האומה היא יחידה וכמ"ש (סוכה) פר אחד נגד אומה יחידה בשמיני עצרת. אבל בסוכות שהוא הניצוח לקנאה כמו שנת"ל אות י"ח אז ע' פרים נגד ע' אומות שבזה מתנצחים כמש"ש. וכמ"ש ראשית גוים עמלק (במדבר כ"א) הוא רציחה זהו הראשית ומקור של כל הז' מדות והוא הקנאה שהוא היפך הקבוץ והיחוד ולכך קבוצם גרם פירודם כידוע בחכמת המספר שקבוצת משוללים קבוצתם משוללת והקבוץ הוא עצם הפירוד שכאשר תתקבץ ותתחזק מדת הקנאה והעדר החסד הרי גורמת הפירוד, וחשבו שיתאחדו ביותר שלא יפוצו כלל ויתפרדו וזהו שגרם הפירוד התאחדות שורש הקנאה ושנאה ביותר וכמ"ש (בפדר"א) זה שואל לבינה כו' ופוצע את מוחו. וזה היה בבבל דלשם נחית עניות דתורה וידוע דכ"מ שניתוסף עניות דתורה אדרבה ניתוסף הרבוי בד"ת. והיינו שלעשיר יש כלי מחזיק המרובה ומתאסף הכל מה שאין כן לעני הם מפוזרים ומופרדים ודומות למרובים וכן כל שמתרחק מן המעין המים מתרחבים ומתרבים רק שאין מחזיק מרובה שאין מקור נובע וכך בשורש הדברים הם מועטים וכל שמתפרדים הם מרובים וזהו בבבל. ושם באור כשדים צמח אברהם שם מן הניצוח לרע אז צומח האחדות הגמור אחר תקון דמחשבה דבור ומעשה שהם נפש רוח נשמה יוכל להשיג מדרגת חי' ויחידה כמשנת"ל אות ח'. וזהו אחר ז' ימי סוכות שהוא ניצוח פסולת דז' ימי הבנין על ידיהקרבת ע' פרים נגד ע' עממין הפסולת מקריב הכל להשם יתברך אחר כך פר אחד בשמיני עצרת נגד אומה יחידה:

פרק כא

העולם הוא דוגמת הנפש כמ"ש בס"י וכמ"ש במדרש (נח) ברית חלק לאורות שיש אויר מחכים אויר מעשיר כו' לכל אויר יש כח ידוע ככוחות החלוקות בנפש וארץ ישראל

הוא ארץ אשר ד' אלקיך דורש אותה רומז נגד הכח בנפש אשר ד' דורש אותו רומז נגד הכח בנפש אשר ד' דורש אותו והוא היראה כמ"ש מה ד' אלקיך שואל וגו'. וז"ש (כתובות ק"י) אוירא דא"י מחכים כמ"ש (משלי) הן יראת ד' היא חכמה וז"ש הדר בא"י כמו שיש לו אלוק' כידוע אלוק' מרוה דין שהוא יראה. וידוע אברהם ויצחק הם אהבה ויראה. אהבה שורש למ"ע שהם הרחקה מקנאה על ידי חסד לאברהם בקום ועשה טוב. ויראה יסוד למלא תעשה שהם הרחקה לתאוה על ידי מדת יצחק כנ"ל. וז"ש בפסחים (סח) מתחלה כי עביד אינש אדעתא דנפשי' קעביד כי בכניסה לתורה אברהם הוליד את יצחק דמאברהם התחילו ב' אלפים תורה ואז אהבה קודמת כמשנ"ל אות ג' ואות ו' שהוא הרחקה מקנאה וזה תחלתו שלא לשמה (דגם כן שרי בקנאה מה שאין כן בתאוה כמשנת"ל אות י"ט מוכח בסוטה (כ"ב ב') גבי פרוש שכמי דא"ל לא תתני פרוש מאהבת שכר דהיינו שלא לשמה אבל להנאת עצמו כשכמי וקוזאי זה תתני ואף על גב דאינו לנטר והוא נגד דברי התוס' וע"כ דשם פרוש מתאות שאני זה צ"ל לשמה גמור וכמש"ש) דענינו טוב לבריות וזה א"א להשמר מפניות בדבר שתפארת לו מן האדם (וכמ"ש באברהם שהי' מכובד אצל בני חת וכן בכ"מ בואו. מה שאין כן ביצחק נאמר ויריבו כו' כידוע) רק מתוך שלא לשמה בא לשמה. מה שאין כן יראה הרחקה מתאוה זה אסור שלא לשמה אף מתחלה וזה ענין יצחק עולה תמימה כולו לד' כי טוב לשמים שלא לשמה, אם כן למי הוא טוב. וענין ארץ ישראל הוא יראה כולו לד'. וענין הדר בחו"ל רצה לומר שמקום דירתו (ע"ד איזה חכם המכיר מקומו) באיזו פני' וכונה שלא לשמה כי כל חוץ לארץ חלוק לע' שרים וע' עממין שהם כונות שונות. וזהו דיצחק הי' אסור לצאת לחו"ל אבל אברהם נולד בחו"ל שמתחלה קעביד כו' ואחר כך א"ל לך לך מארצך דאחר כך בא לשמה מתוך השלא לשמה שהיא דירת חו"ל הולך אל הארץ אשר אראך כי הכל ביד"ש חוץ מיראת שמים כידוע שאהבה מתעורר לפעמים מעצמו ולא יראה (עיין בסידור הר"ב הטעם על פי דרכו) ובעלמא דשקר עולם הדמיון הגלוי הוא בהיפך כי מה שהוא ביד"ש ונראה קשה להשיג היא אדרבה בדמיון קל להשיג ויראה שנתן השם יתברך ליד האדם להשיגו הוא לאו מלתא זוטרתי רק לגבי משה שאצלו הי' מבורר האמת שכבר יצא מן הדמיון אז במתן תורה. ולכן אמר אשר אראך דלאו מלתא זוטרתי שאין אדם משיג מעצמו עד שהשם יתברך מראה לו שדבר זה הוא בידו, וזהו לך לך מארצ"ך שהוא שלך נראה ברשותך ובכחך והארץ הוא אשר אראך כי בעולם הזה מה שביד"ש נראה שהוא של אדם ממש להיפך עד שאברהם הוא היה המתחיל לברר זה להעמיד האמת:

פרק כב

אין לאדם לשום התכלית ומכיוון לאיזה דבר פרטי כגון להיות נגדר מתאות. להיות לומד תורה או לעבודה וכיוצא. וע"ז צוח הנביא כמה פעמים שלא בקשו קרבנות והקשו המפרשים הלא באמת ציוו. רק רצה לומר שהם עשו התכלית זה לבדו להקריב קרבנות ולעשות מצות וכמ"ש(משלי) ותהי יראתם מצות אנשים מלומדה וזה לא צוה וכמ"ש במדרש (שמיני) וכי מה איכפת להקב"ה בין שוחט מן הצואר וכו' אלא כדי לצרף, רצה לומר שגוף המעשה גולמות אין היא תכלית הציווי רק התכלית את הנרמז והנרצה מכל מצוה כדי לצרף. וזהו מבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה, שאין להם ענין קבוע רק צופים בכל עת בבינה שבלב לדעת מה רצון השם יתברך באותו עת מה יעשה ישראל, וכידוע. וזהו לך לך מארצך רצה לומר ממקום שקבעת לך שאתה רוצה לעשות חסד לבריות וכיוצא. שלא יהיה לך מקום מוגבל שלך רק אל הארץ אשר אראך שיהיה מקומך ומדורך אשר אראך אשר אני מראה אותך. בכל עת ובכל רגע אני מראה אותך זהו ארצי ומקומי שם תדור. והי' זה בהיות אברהם בן ע"ה וכידוע ק"נ מקוה טהרה (ונגדם קע"ה שנה דאברהם שהי' ראשון לגרים והי' צריך מקוה טהרה, וכ"ה יתירים לגודשא דגודשא וכמ"ש במקום אחר) וביארתים במקום אחר שצריך ק"נ בירורים של טהרה עד שיהא טהור לגמרי. וידוע דרך חז"ל לחשוב בכל דבר עד המחצה כמתחיל ומאחר המחצה כגמור. כענין משמורה ופלגא נמי משמורה קרי להו וכאמרם (יומא לח) כיון שעברו רוב שנותיו של אדם ולא חטא כו' והיא על פי הכלל דרובו ככולו ודבר זה להגיע לבינה זו לעתים לדעת מה יעשה הוא רק כאשר כבר עברו עליו ע"ה מקוה טהורה מן הק"נ והוא טהור. וז"ש בן מ' לבינה שעברו מחצה שנותיו ובל"ה סגי רק דהתנא שם מנה י' שנים בין כ"א וכבר כתבנו משמורה ופלגא נמי משמורות קרי להו:

פרק כג

שלימות האהבה כאשר מעורבת עם היראה כמ"ש בתדבא"ר פ"ג אני שמחתי מתוך יראתי ויראתי מתוך שמחתי ובריש פרק את עצמו (ברכות) וגילו ברעדה כתיב. וזה עסק לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתי' כמ"ש במקום אחר. וזה שאמרו בב"ק (צ') מטבע של א"א זקן וזקנה מכאן בחור ובתולה מכאן, פירוש מטבע דבר שקונה בו כל הצרכים וכן אהבה ויראה הם אבות המולידות כל המדות דקדושה לעומת קנאה ותאוה בקליפה. וידוע האהבה בימי הנעורים מה שאין כן בימי הזקנה ותפר האביונה וכידוע דשלמה המלך ע"ה בילדותו אמר שה"ש תוקף אהבה ובזקנותו קהלת תוקף היראה. אבל אברהם חדש וקבע למטבע היוצאת דבר זה שיהיה על מטבע אחת זו"ז מכאן

ובו"ב מכאן הכל מיוחד ביחוד גמור האהבה ויראה, וזהוגם כן מטבע של ירושלים הוא יראה שלם שלימות היראה כידוע וכמ"ש במע"ש שנאכל לפנים מן החומה למען תלמד ליראה. ומצינו עבדו ד' ביראה וגילו ברעדה יש יראה היפך הגילה וזהו אהבה ויראה ויש יראה היפך עבודה כידוע יראה יסוד למצות לא תעשה שהוא העדר עבודה כי ירא מלעבוד וזהו כשהוא יוצא מן הלב לגמר המעשה (מדת מלכות) או יראה היפך עבודה. ומטבע של ירושלים שניהם מיוחדים ודוד ושלמה הם תוקף הניצוח לכל גויי הארץ וזהו עבודה כמ"ש בחרבי ובקשתי בצלותי ובבעותי ואמרו בזוהר עידן צלותא עידן קרבא והמלחמה למלכים:

פרק כד

כנסת ישראל ליונה אימתילא כמ"ש בשבת (מט) והוא בת זוגו ונוקבא דקדושה. וכנגדו בקליפה זלע"ז הוא העורב לדעתי ולכן אמו של המן בת עורבתא כי כ"מ בדרז"ל כמו בפ' חלק כלום אסיר לן עורבא ושרא לן יונה וכן בשאר מקומות יונה קרי דבר ברור לטהרה ועורב לטומאה והם כ"א אם הבנים והביצים שוים ממש כמ"ש חולין ס"ד א'. שבבטן אחד נולדו יעקב ועשו ושוים בדמיונם ממש רק שמכל מקום זה טהור וזה טמא ואז"ל (מד' שה"ש) יונה שומרת בת זוגה כמשפט כנסת ישראל אשה כשרה ועורב ממש להיפך דהוא זנאי כמ"ש במקום אחר על פתרון דפ' הרואה (ברכות נ"ו ע"ב) בעורבין דהדרי לפוריי' ע"ש ובפ' חלק (קח) דשימש בתיבה וחשד לנח אשתו מפני זנותו דכל הפוסל וחושד לאחר במומו פוסל. ובזה תבין סוד מה ששלח נח העורב ואחר כך היונה. ועורב יש לו ב' סימני טהרה כדאיתא בחולין דף ס"א (וע"ש בתוס' דהם זפק וקרקבנו נקלף ואלו השתים הם נגד התאוה שזפק וקורקבן הם כלי המאכל שהוא כלל התאוה מכונה באכילה אכלה ומחתה וגו' וכלל התורה מחולק שלא תנאף ולא תרצח ב' ראשי המדות הרעות כמ"ש במקום אחר הרבה מזה ולא תרצח מדת עשו כמו שאמרו ז"ל ולא לא תנאף. ונגד לא תרצח הם הב' סימנים אחרים דורס ואצבע יתירה ואותם אין לו כי אצבע יתירה רצה לומר שהאצבעות מוכנים שלא ליקח מה שאינו מוכן להם רק לחבריהם ואין כאן מקום להאריך בזה) וכך עשו פושט טלפיו כחזיר (שיש לו סימן טהור בטלפיו מן הב' סימנין שיש הרומזים למעשה ומחשבה והטלפים למעשה אותם פושט כי ציד בפיו אבל לא בלבו ואין כאן מקום להאריך) ראו טהור אני ומכל מקום אינו מחצה טהור רק כל שאין לו הד' סימנין כולו טמא. והעורב שונא בנו כמ"ש בכתובות מ"ט ובשאר דוכתי הוא כמו שאמרו ז"ל הוא שטן הוא יצר הרע הוא מלאך המות ורשעים תרדף רעה. ולכך

הקדים נח שליחות העורב לעולם מן היונה כמו שקדם עשו ליעקב כי לעולם הקליפה קדמה לפרי:

פרק כה

לא תבערו אש בכל מושבותיכם. (פ' ויקהל) כי אשב בחושך ד' אור לי. האש היא יראה מאיר בחושך אבל שרגא בטיהרא מאי מהני למי שהוי"ה אור לו שמש ומגן ד' (והוא תקון כל המאכלים, רק רוב הפירות נאכלים חיים. וביין פלוגתא אי חי עדיף ממבושל דעיקר יין כשאינו מבושל באש (עיין בתוס' פ' כיצד מברכין (ברכות ל"ט ב') כי הלא כה דברי כאש מאיר אור תורה וא"צ לאש. ומליח. יסורין כמ"ש פרק קמא דברכות (ה' א') כמבושל. כי יסורין מביאים ליראה) וזהו יום השבת. ומכל מקום צריך לטרוח בבישול המאכלים בע"ש אבל מי שלא טרח בע"ש מה יאכל בשבת כמ"ש רפרק קמא דע"ז (ד' ב') היום לעשותם ומחר לקבל שכרם. שאינו בא מעצמו אור הזה לאדם. וכן נר שבת צריך להדליק מע"ש אבל בשבת אין עוד זמן לעורר היראה אז כי כולו אהבה ודביקות בד' והדלקת הנר סמוכה לשבת כמ"ש בלבד שלא יקדים כו'. כענין חבלי משיח הסמוכים בעוקבתא דמשיחא כי לעולם הדביקות ואהבה תכופה אחר היראה וכן אז"ל ביומא עב (ב') בתורה אם יראת ד' אוצרו במפתחות חיצונים. וישיבה בכ"מ לשון עכבה ושביתה מהשתדלות וז"ש ז"ל ביקש יעקב לישב בשלוה כי כל ישיבה רצה לומר במנוחה (ורצה לומר שביקש יעקב להגיע למדרגת עוה"ב לטעום מפרי מעשיו בעולם הזה וכמו שהי' לו בסוף כמ"ש בתדבא"ר (פ"ג) חיים שלא בצער ושלא ביצר הרע כיצד כו'. קפץ עליו רוגזו כו' שעדיין צריך הכנה דיראה עוד וזהו רוגזו כו' כלשון לעולם ירגיז כו' כמ"ש במקום אחר) ולכך אז"ל (במדרש פ' וישב) דבכ"מ הוא לשון צרה כי הוא נמשך מהחושך כמ"ש וישבו איש תחתיו בימי אפילה. ויצא אדם לפעלו ולעבודתו והשתדלותו עדי ערב, ולכך כי אש"ב בחוש"ך וגו'. וזהו בכל מיני מושבותיכם בעצלות ועצבות מהשתדלות וזריזות לא תבערו אש לזרזכם. וכל מלאכה דבמשכן חשיבא שהוצרכה להכנה לועשו לי מקדש בשבת אסורה דכבר נעשה ענין דושכנתי בתוכם. והבערה הוה בישול סממנין לצורך שמן המשחה לקדש כל דבר הצריך קדושה על ידי שמן (חכמה) וסממנים (תיקוני החכמה הנותנים ריח כמו שז"ל (במדרש פ' אמור) אהדס ריח ולא טעם אלו כו') ידועים ותיקונם על ידי האש .(יראה) וכן לקטורת הסמים שהוא תכלית המכוון בעצירת מה"מ על ידי כידוע ולכך אלו מן הדברים שהובאו על ידי הנשיאים ואנשי המעלה. ותיקון ההכנות הוא על ידי היראה לומר כי הוא פתח החיצוני לכל שער קדושה ולכך ויבואו

האנשים על הנשים במעשה משכן כי האשה יראת ד' כידוע ולכך הביאו הנשים רק זהב רומז מעין מלאכתן:

פרק כו

האדם עץ השדה (דברים כ':י"ט) וזהו גן בעדן הצמח ממנו כל עץ נחמד למראה הוא חיצונות כל כוחותיו, וטוב למאכל הוא הפנימיות, ועץ החיים הלב כמ"ש (משלי) כי ממנו תוצאות חיים בתוכו כידוע שהוא באמצע הגוף. ועץ הדעת הוא המוח שהוא המבדיל בין טוב ורע כמ"ש ברכות ל"ג א' אם אין דיעה הבדלה מנין. והתחלקות ד' כחות אלו הוא שלימות צורת האדם מוח ולב וכלי המעשה הנחלקים לשנים עצם המעשה הוא נחמד למראה. ותכליתה טוב למאכל (והם שני אילנות עץ נל"מ ועץ טול"מ כמו ששמעתי), והם נגד אברהם יצחק ויעקב ודוד ונגדם ד' ראשי נהרות. ורחמנא ליבא בעי והזהיר מלהמשך אחר מחשבת שכלו (עד שלא ניתנה תורה שכל אלקי) שממנו נמשך הטעיות שהוא המיתה. (ויותר נכון עץ החיים המוח משכן הנשמה שנקראת נשמת חיים ושם חכמת התורה שנקרא עץ החיים כי הנשמה חי' לעולם כי בה אין שליטת היצר הרע וכמ"ש במקום אחר על נשמה שנתתי בי טהורה. ועץ הדעת טוב ורע הלב שבו יצ"ט ויצר רע לב חכם וגו'. והזהירו לא תתורו אחרי לבבכם. ותאות מן הלב וכן הם נכשלו בתאות באכילה ולכך נכשלה האשה שהיא מלאה תאוה כמ"ש ואל אישך תשוקתך ועל ידי הנחש שמלא תאוה כמ"ש בשבת (ק"י) איתתא דקני בה חויא וכמ"ש במקום אחר. והלב הנמשך אחר תאות העולם שהוא שקר וכזב כמ"ש כמה פעמים במשלי לפי שפוסק לשון יכזבו מימיו נקרא מת שרצה לומר שנפסק ונעדר שחסר א' מן אמת שרצה לומר כאשר נתייחד ונתחבר עם אלופו של עולם והוא מדת יעאבינו ע"ה אז"ל עליו שלא מת:

פרק כז

עץ נחמד למראה נגד אברהם אבינו ע"ה גמ"ח טוב לבריות והוא נל"מ כמ"ש מתן אדם וגו' נגדו נהר פישון לשון רבוי כמדת החסד שהוא בהתפשטות ורבוי. וכן פסולת החסד תאות האדם אוהב כסף לא ישבע יש לו כו'. וכן אז"ל משביעו רעב וכן דרז"ל בקדושה ע"פ אוהב כסף. והוא נילוס מצרים ערות הארץ בזנות מליאי זימה כמו שאמרו ז"ל גבי שרה. שהוא מקור התאוות וז"ש בזוהר לך פ"א ב' וירד אברהם מצרים כו' חד נהרא דאיהו לימינא דכתיב שם האחד פישון כו'. טוב למאכל נגד יצחק כי מדה"ד אינו נחמד למראה אבל טוב למאכל כמ"ש איזהו גבור הכובש את יצרו ונגדו גיחון שמגיח בחזקה כמ"ש (משלי) נהם ככפיר זעף מלך. הסובב כל ארץ כוש שהכושים אין נל"מ (כך שמעתי גם כן). עץ הדעת טוב ורע. נגד יעאבינו ע"ה כי הדבק במדת אמת יודע מה טוב ומה

רע, וכן תורה שמורה לאדם. זה הדרך וגו' וממנה יצא הורי' לעולם (וגם יעקב מדרגת הדעת כמ"ש בזוהר משה מלגאו איהו יעקב מלבר) ולא שקר הנחש במה שאמר והייתם כאלקים בוראי עולמות. שכן כח הדבק באמת ובתורת אמת כמ"ש (סנהדרין סה) אי בעו צדיקי. רק נאסר האכילה כמו שנאסר הגיית השם (הוי"ה מדת יעקב כידוע שמורה היה וכו' כמ"ש בטוא"ח סי' ה' וכן אמת כמ"ש בירושלמי ריש סנהדרין וכן נחלת יעקב בלי מצרים כמ"ש בשבת (קי"ח) רצה לומר שאין לה גבול וכמ"ש (תהלים) שפת אמת תכון לעד ועד וגו' באותיותיו בעולם הזה (מה שאין כן בעוה"ב כמ"ש בפסחים נ' א'. וכן ביוה"כ לכה"ג) וביום אכלך וגו' דוגמת משאז"ל כל ההוגה וכו' ודרז"ל בוי"ר הוי"ה מתיר אסורים שעתיד להתיר האסור הוראת הויה שגם עכשיו מיוחד כעד שלא נברא העולם שזהו יחוד דשמע ישראל (סבא כמ"ש בפרק מקום שנהנו (פסחים מ"ט א'.) והוא ענה תיכף בשכמל"ו הוא יחודא תתאה דצמצום) כמ"ש במקום אחר. והתורה הוא מצד הבריאה על ידי זה יש מקום למעשים ולעבודות ולבחירה וזהו על ידי הצמצום ולכן נזכר בכל פרשת הבריאה רק שם אלהים. ורק חצי השם המורה היה ויהיה נקרא אבל חצי הב' המורה על הוה אינו נקרא שאינו נגלה אלא ההיפך שהוא הבחירה לאדם ובזה יש יסוד לתורה ולהגדרה באיסורים וז"ש (עירובין י"א) משחרב בית המקדש די לעולם שישתמש בב' אותיות כי בבית המקדש היו עדיין הוגים כמו שאמרו ז"ל וכה"ג ביום הכפורים שהוא יום כפרת עונות מטענה זו שגם אתה הוא משנברא העולם וכמ"ש ואתה הסבות (מלכים א י"ח:ל"ז) וכמ"ש בברכות (ל"ב) אלמלא ג' פסוקים כו' ובבית ק"ק דוקא כמ"ש במקום אחר ששם הגלוי הגמור, וזהו ענין הוי"ה מורה מדה"ר שאין מקום לדין כי מי אשד חטא מאחר שהכל משלו וז"ש אין השם שלם עד שימחו זרעו של עמלק שהוא המתאבק עם יעקב ויגע בכף ירכו ומונע הגלוי הגמור כמ"ש במקום אחר) ולכך הוגה השם הוא ביטול התורה כולה וכמ"ש (משלי) (ושמעתי קצת מזה) דרך נחש (הקדמוני המסית לעץ הדעת) עלי צור (חוזק ההכרה). וזה טעות קרח טלית שכולה תכלת תוקף היראה ושויתי ה' לנגדי תיד מבורר כ"כ עד דשדי תכלא בכולה רצה לפטור מחוט של ציצית המזכיר כל המצות כי כל העדה קדושים כל כך עד שבתוכם הוי"ה מהוה בהוה כאשר היה ויהיה ומה מקום לבחירה ועבודה (כך שמעתי). ועץ החיים הוא דוד המלך ע"ה רגל ד' במרכבה נגד לשון הרע שכנגד ג' עברות ע"ז גן עדן ש"ד וכמ"ש במקום אחר ולכן אז"ל מות וחיים ביד לשון שהוא לשון הרע. ומרפא לשון עץ חיים. ולכ"א חיים שאל ממך נתת לו ומנגדיו דואג ואחותופל בעלי לשון הרע. ואז"ל בירושלמי פרק קמא דפאה דורו של דוד בעלי דלטוריא ואז"ל בעל לשון הרע עומד כאן והורג כו'. וכן אצל דוד

המלך גם כן שהוא הגבר הקים עולה של תשובה שהיא חיים לעולם וממדרגת התשובה נמשך באר מים חיים נובע טיפה חדשה וחשקות חדש בכל יום שלכ"א (ברכות ל"ד) במקום שבעלי תשובה כמ"ש במקום אחר ולכן פרת נגדו שמימיו פרים ורבים טיפות חדשות בכל יום (וכך שמעתי שגירוש אדם פן ישלח וגו' שמנעו ממנו התשובה פן וגו' ויעשה תשובה) ולכך הוא בא"י כידוע דא"י הוא מדת דוד המלך ע"ה שהוא אדוני הארץ ומלכה. וחדקל חד וקל נגד יעאבינו ע"ה קו האמצעי שיש בו מב' הקצוות:

פרק כח

בראשית ברא וגו'. כי י' דברות כוללים י' מדות קדושות שהיפוכם עשר עממין שנתן לאברהם אבינו ע"ה שדבק בהיפוכם בקדושה. וראשית גוים עמלק הראשית והכתר דקליפה בלשון המקובלים וכן נגדו ישראל נקרא ראשית כי אח עשו ליעקב. וראשי המדות לא תרצח ולא תנאף כידוע וכמ"ש במדרש (פ' נח) (ע"ל אות י"ד) דשיקרא (הוא קנאה ורציחה כמ"ש לא תשקרו איש בעמיתו) נסיב פחתא (הוא תאוה שפוחת והולך כמ"ש משביעו רעב כי תאוה רע לעצמו ושקר יוצא לזולת) לבת זוג. ומה שאוסף בשקר פחתא מכלה בתאות. ונאמר חזק ואמץ. ודרז"ל (ברכות לב) חזק בתורה ואמץ במעש"ט. כי אתה תנחל וגו' כמ"ש במקום אחר כי תורה תיקון תאוה וכמ"ש הרמב"ם בסוף הלכות א"ב. ומעש"ט שהוא כלול בעמוד ג"ח שבמשנה (דלכן מצוה סתם בש"ס וירושלמי רצה לומר צדקה) תיקון קנאה על ידי זה נותלים כנ"ל. והם ב' הפכים כידוע. וז"ש אלקים בעל הכוחות כולם כמ"ש בטור או"ח סי' ה'. ברא השמים (נז"ל אות ט"ו) רצה לומר כח ההתרוממות. והארץ כח השפלות. והאדם מן העליונים ומן התחתונים שיש בו מב' אלה הכחות התאוה מן החומר והבשר שהוא עפר מן האדמה והוא הרע לשמים. והיפוכו טוב לשמים ולכך הסתלקות התאות על ידי השמים רצה לומר ההתרוממות להתבונן שהוא חלקי אלקי ולא נאה לו להתגעל בתאות שפלות וכמ"ש במדרש (ויקרא) וגם הנפש לא תמלא. למה שהוא מן העליונים. ורציחה שהוא רע לבריות הארץ, ותיקונו טוב לבריות על ידי הארץ. כי כבד כועס דכולו דם שממנו הרציחה ודם הוא הנפש שמעליונים כנ"ל סילוקו בהפכו ושפלות מארץ ולא יתקנא בזולתו וכידוע הלל ענותן נגד שמאי קפדן והם ב' מדות אי עניו אי חסיד מתלמידיו של א"א שאיתא בברכות (ו') וסנהדין:

פרק כט

התיבה הוא הגדרת חלק המעשים ולכן אמר קינים תעשה כידוע המשל מהרב ז"ל כשאינו מתעסק בהמקור שהוא הלב צריך על כל פרט עבודה אחרת. וזהו קנים לכל פרט כח וכח חדר מיוחד ועסק מיוחד, וכפרת לשון כפרה שהזפת סותם הנקבים והפרצות

ורצה לומר שיכפר על מה שכבר פרץ במעשיו וכמ"ש (משלי טז) בחסד ואמת יכופר עון. צוהר י"א חלון הוא הארה חיצוניות וי"א אבן טובה הארה פנימיות נגד מוח ולב מוח הוא אור מקיף מן השם יתברך ולב אור פנימי כמ"ש הכל בידי שמים (רצה לומר חכם או טיפש שהוא מן המוח) חוץ מיראת שמים שהוא בלב כמ"ש ביומא (עב:) ולמעלה כשעבר כל המדרגות עד שנשתלם במעשה ואין צריך לקינים רק אל אמה תכלינה כמדת האדם גברא באמתא צריך שיהיה מוגדר בתיבה מאחר שהוא מצד כח המעשה ולא מן הלב. ופתח התיבה היציאה מן ההגדרה הוא מן הצד שאין ההגדרה במעשים עד התכלית מביא גם שלימות הלב כי שמא לכך נוצרת לאכפייא כמ"ש (ב"ב טז) בראת צדיקים כו' רק הפתח מן הצד ומי שאורו עיניו יוצא מן הצד בעודו למטה מה שאין כן למעלה מעלה שם אין הפתח (וגם רצה לומר ההתגלות מן ההצנע לכת לא יהיה זה המטרה מעבודתו להתגלות ולהנהיג העולם כמ"ש במקום אחר כי נח לא היה מנהיג העולם ומוכיחם רק יושב אוהלים בביהמ"ד שלכן משפטו גם כן התיבה וכמ"ש רמ"א וכמ"ש ז"ל בנח את האלקים וגו' רצה לומר במקום שהוא השראת אלקותו ד' אמות של הלכה וכל מיני הגדרה אבל אברהם התהלך לפני וגו' מאיר לפניו שכ"מ שהי' הולך בעניני זה העולם היה מגלה ומפרסם האלקות בכל חמדות העולם) ואורך התיבה ממזרח למערב נגד טוב לשמים דשכינה במערב וכן במזרח כמ"ש בב"ב כ"ה. ומדתו ש' ק"נ לכל צד שכך מספר המדרגות לטהרה כמ"ש במקום אחר על ק"נ מקוה טהרה דים של שלמה מדרגות לטוב לה' שהוא המטהר אתכם (וכן ק"נ אלף מקוה טהרה מחזקת התיבה כי אלף הוא הריבוי העצום כמ"ש יוסף עליכם אלף וגו' וכמ"ש במקום אחר ע"ד זוהר ויצא (קס"א א') ע"ש. כי ההגדרה למי שאינו עדיין בר לבב צריכה בתכלית הרבוי) ק"נ למזרח זריחות האור וק"נ לשקיעה כידוע ע"פ שבע יפול צדיק דירידה צורך עלי' וכמו ששמעתי ע"פ לא אוכל לצאת ולבוא דאם אין יציאה אין ביאה. והשכינה בשניהם כמשפט הכדור מדרגה אחרונה דשקיעה הוא התחלת הזריחה וכידוע מענין החיות רצוא ושוב ונעוץ סופה בתחלתה (ומקום הטוב לשמים בקו האמצעי בין ב' הקצוות דזריחה (יתירה טעות קרח כנ"ל אות כ"ז) ושקיעה והעדר גמור) ודור המבול חטאו בשניהם גזל ועריות. ונגד רע לשמים ויגברו המים ק"נ יום ויחסרו המים מקצה ק"נ יום. וישוב העולם בין צפון לדרום לכך טוב לבריות נגד הרוחב בין צפון לדרום שהמעורב בין הבריות צריך להיות ממוצע בין צפון שהוא הקור המושך עצלות ועצבות והעדר ההתחברות להחום הדרומי המושך קנאה ורציחה וכעס רק מקום הטוב לבריות בקו האמצעי ומדתו כמדת גודש דים של שלמה (כמו ששמעתי דנ' מזמורי שלמה המלך ע"ה במשלי שה"ש וקהלת

הם גודשא דק"נ מזמורי תהלים שהם נגד יש"ש. והגם דבפרק קמא דעירובין (יד) אמרו דגודשא ע"ה [היינו דשם מבואר דגודשא שליש מלבר ממילא היה צריך לכאו' ע"ה מזמורים מן הק"נ שבס' תהלים] זהו כשנטפל לים אבל הכלי שצריך לגודשא בפ"ע די שיחזיק נ' והגודש כ"ה הרי ע"ה וק"ל) כי גוף הכלי טוב לשמים (מדרגת דוד המלך ע"ה. ובימי שלמה המלך ע"ה נשלם הטוב לבריות איש תחת גפנו וגו') והוא כולל ג' קצוות מזרח ומערב וצפון שהם תיקון ג' מדרגות נר"נ שבזוהר לך פ"ג ב' וש"מ. ונגד ג' עולמות אצילות בריאה יצירה. ועשי' נגד הגוף הוא שלימות הטוב לבריות והוא מדרגת אברהם אבינו ע"ה בגמ"ח כידוע ומדרגת אברהם אבינו ע"ה בנגב וכמ"ש ויסע וגו' וכמ"ש בזוהר הוא רק קצה א' (ולכך הוא שליש מטוב לשמים) ואינו רק לצד א' ולא נ' לכל צד. וכל תיקון טהרה הוא נ' ימי טהרה כמ"ש בזוהר (זוה"ק פ' אמור צ"ז ע"ב) כי צריך להיות מזוקק שבעתים זפ"ז ובחמשים היא הטהרה (וטוב לשמים ג' פעמים נ' כנ"ל). וקומה נגד יעקב קו אמצעי בהתפארות דקדושה נגד רדיפת כבוד והגבהת קומה מדתו ל' אמה לכל א' י' אמות כקומת הלוים כמ"ש בשבת צ"ב א' עובדי עבודה צ"ל קומה שלימה כדרך שאמרו ביהושפט ויגבה לבו בדרכי (וגו') שצריך על ידי זה להתרחק מפחיתות כנ"ל אות ט"ו וכ"ח. לכך בשמתא מאן דלית בי' והפחיתות י' נגד י' עממין כי כל י' קומה שלימה כידוע:

פרק ל

לך לך מארצך וגו' כמ"ש (במדרש קהלת ותנחומא פ' ויקהל) ג' שמות יש לאדם. א' שקראו לו אחרים. רצה לומר טבע האדם מה שלומד מזולתו וזהו מארצך ונגדו ואעשך לגוי גדול אומה שלימה שיהיה ממי ללמוד ומהי' הלימוד מאחרים גם כן טוב שא"צ ללכת ממנו, ב' שקרא לו אביו כמ"ש (אבות פ"ו) האב זוכה לבן וכו', ואמרו בהבעל ידי רחילא בתר רחילא כו' זה מבית אביך ונגדו ואגדלה שמך מאברם לאברהם ע"ש אב המון וגו' שהוא אב לכל העולם כולו וגם הבית אב טוב. ג' שנקרא בספר תולדתו טבע מולדתו כמ"ש שבת קנ"ו א' האי מאן כו' זהו וממולדתך ונגדו ואברכך בטבע תולדתך וצריך ללכת מהם אבל ההליכה לא לקצה האחרון רק אל הארץ אשר אראך אל מקום אשר רוח השם יתברך לפעמים רצון השם יתברך במדה זו הנראית גרועה כידוע:

פרק לא

ואברכך זה שאומרים אלהי אברהם כו'. כמ"ש במקום אחר כי האבות הן המרכבה דתורה ועבודה וגמ"ח נגד קנאה תאוה וכבוד, קנאה וכבוד מה שבינו לזולתו כבוד מאוהביו ובית אביו (מה שאין כן הגר שאין לו בית אב הוצרך להזהיר כ"כ על אונאתו ובזיונו) וקנאה לשאין אוהביו אבל עכמה פעמים ממכיריו ואנשי ארצו כי כלום מתקנא

כו' אלא בדומה לו ולא באיש זר. והתאוה הוא בינו לעצמו ומטבע מולדתו וההליכה וההרחקה מג' אלו אל ההיפך שהוא מדרגות ג' אבות כנ"ל וזוכה לואעשך לגוי גדול שלא יצטרך להתקנאות בברי' (א"א נגד קנאה כמ"ש במקום אחר ויצחק נגד תאוה וכו') ואברכך בכל מיני תאות וחמדת העולם שזהו הברכות שבתורה כי אז כל העולם כולו לא נברא אלא בשבילו ולא גנו לצדיקי דאכלי תרי עלמא, ואגדלה שמיך בכל מיני כבוד. והי' ברכה על החתימה רצה לומר תכלית המכוון בהכרת כבוד שמים שהוא מדרגת דוד המלך ע"ה תכלית וסוף הבריאה דלכן חותמין גם כן מגן דוד כידוע דמלכות דוד היא עצמה מדרגת א"י והוא המקום שהבטיחו השם יתברך כמה פעמים ושמתי מקום וגו' (שמואל ב ז:י) מקום קבוע שלא ימוט לעולמי עד זהו תכלית העבודה וסופה של ההליכה מג' אלה לבוא אל הארץ אשר אראך:

פרק לב

והי' ברכה, בך חותמין. וכן בדוד המלך ע"ה כמשרז"ל. כי אברהם ראש הבריאה כמ"ש (ברכות טז) אין קורין אבות אלא לג' שהם אבות העולם וההתחלת מהכרת האלקות ואברהם אב לכולם, כי אב המון וגו' נכלל תואר אב בשמו (כי אב רצה לומר התפשטות לענפים והוא ממדת החסד שהוא התפשטות) ואיתא בזוהר אבא יסד ברתא כמ"ש במקום אחר כי אברהם יצחק יעקב ודוד אב ואם בן ובת וסוף מעשה במחשבה תחלה כי דוד המלך ע"ה שהוא משיח הוא סוף הבריאה ולכך בו חתימת הברכה מתייחס להתחלת המחשבה. והחתימה במגן כמו במועדים התחלת ההכרה בפסח חודש האביב בו התחלת קבלת אלוקית והחתימה בחג האסיף שהוא סוכה למחסה ולמסתור שהוא הבטיחות שהשם יתברך מגינו ודבר זה אחר השלמת עבודת הקיץ מדרגת דוד המלך ע"ה בשם האדנות שהוא שויתי וגו' כאדון לעבדו בלי פריקת עול מ"ש רגע א' ועל ידי זה כל המקבל כו' פורקין כו' (אבות פ"ג) זכה למלכות שהוא החרות הגמור והשם יתברך מגן לו. וכן אמרו בברכות (ז:) שאברהם קראו אדון כנ"ל דסו"מ במח"ת ולכך א"א נקרא חסיד כמו שאמרו ז"ל על בחזון לחסידך כמדתו איש חסד וכן דוד המלך ע"ה קרי לנפשי' (חסיד) כי הוא הקים עולה של תשובה וכן א"א הכיר את בוראו מכלל דמעיקרא לא ידע ובמקום שבעל תשובה עומדין כו' כי תמידות עול האדנות א"א לצ"ג רק לבעל תשובה זהו מקומו מרוב מרירותו על מה שקדם וזהו מדרגת חסיד המתחסד עם קונו ולכך בך חותמין שכך הובטח ואנכי מגן לך, ומאמר והי' ברכה כמאמר ואני תפלה דדוד המלך ע"ה שהוא עצמו עצם התפלה הנמשך ממקור ממלכותו ואדנותו כמ"ש אד' שפתי תפתח שהוא עולם הדבור כידוע וכמ"ש בתיקונים וכשמקבל אדנותו באמת גמור

אז נעשה מרכבה לאותו מדה ומתכלל וזהו דוד המלך ע"ה שהוא הסוף מעשה ביחוד לכך שייך אצלו תפלה שמיוחדת לעני, אבל אברהם גם מדרגת סוף מעשה שאצלו הוא במדרגת תחלת המחשבה שהוא בהתכללות כל הענפים ובתואר אב שאינו עני רק הוא ברכה שגם כן ממקור זה כידוע דק' אדנים נגד ק' ברכות שבכל יום דאדנים אותיות אדנו"ת והברכה להשם יתברך היא עצמה ברכה לנברא כי נהרא מכיפי' מיברך וכמ"ש כל המברך מתברך:

פרק לג

אם השמאל ואימינה. כמ"ש בזוהר על ונסוע הנגבה. לדרגא דילי' כי חסד לאברהם ופחד יצחק הם ימין ושמאל כי הידים באדם עושים חסד ומשפט וחסד בשפע כמ"ש שבת ק"ד א' דרכו דגומ"ח דרדיף כו' אבל משפט בצמצום וכן פעולות הימין בשפע ששם עיקר כח הפעולה אבל השמאל ילאה בפעולות הרבה וכן בלשון חז"ל הושאל מיימינים ומשמאילים בפ' ב"מ על המליצים לזכות וחובה ועל הפעולות טובים ורעים וכשעומד למזרח שהוא פני העולם שמשם חמה יוצא ומערב אחור וערפו של עולם וצפון ודרום שמאל וימין וזה הנגבה לדרגא דילי'. וזלעו"ז עשה ד' רצה לומר שהשם יתברך נתן הבחירה לאדם אם להיטיב בחסדו לזולתו ולעשות משפט ברשעים או להיטיב לעצמו בתאות רעות כמ"ש הבעש"ט ע"פ תאות אדם חסדו ולאויבי ד' (וכידוע דכל נואף טוב לבריות ולא תרצח ולא תנאף ב' הפכים כמ"ש במקום אחר) ולהרע לאוהבי ד' במדת הגבורה רעה ומזה הקנאה וכעס ורציחה. ובכ"מ חסד קודם למשפט וכן א"א קדם ליצחק. ובסדר המדות רעות סידר התנא קנאה קודם לתאוה כי כשזה לעו"ז הוא מקביל ימין זה נגד שמאל השני ואם נרצה לסדרם יחד בשוה אז אצל הא' יהיה ימין קודם ואצל הא' שמאל קודם כמובן וכן המדות כשמקבילות זלעו"ז שמאל דרע שהוא קנאה היפך מן חסד שהוא ימין הטוב ונגד שמאל הטוב הוא התאוה ימין הרע כמ"ש איזהו גבור הכובש יצרו כי הגבור אינו בעל תאוה כנ"ל דלא תרצח היפך לא תנאף ולכך קנאה קודם. ובלוט נאמר ההולך את אברם רצה לומר גם כן במדתו אבל הוא הפסולת והרע שבה. וז"ש הפרד מעלי ולך לגורלך לצר הרע והפסולת ואני אלך לדרכי בשם אלקים חיים שבאותם הדרכים וזהו אם השמאל ואימינה ואם וגו' כנ"ל. וישא לוט עיניו ואז"ל בסוטה כ"ג א' על שם זנות שפנה לתאוה הרע שבחסד לאברהם:

פרק לד

ואם הימין ואשמאילה. כמ"ש עת לעשות לד' וכשהרע מבקש הימין כמ"ש ברכות ס"א א' יצר הרע יושב על ב' מפתחי הלב גם על הימין והטוב יש לילך לשמאל ולהפר

ד"ת (ועיין זו"ח ע"פ זה) אבל דבר זה צריך להיות מקודם שהשמאל ואימינה שבכל מיני שמאלית יהיה הוא לימין אז יוכל לסמוך על עצמו גם לעבור על ד"ת וכמו ששמעתי על מיחוי קרביו דוחה שבת. וכמו שאמרו ז"ל (יבמות) בכל אם יאמר כו' ובלבד כאליהו בהר הכרמל שמוחזק לנביא ומחזיק בימין צדקו (וחוץ מע"ז, רצה לומר שיחשוב לשם שמים אף שאין רצון השם יתברך באמת כך זה נקרא ע"ז ודבר זה עמוק מאד ואין כאן מקום להאריך)והפרידה הגמורה איש מעל אחיו בא אחר מאמר זה של הימין ואשמאילה כמ"ש בכל דרכיך דעהו ואז"ל ברכות ס"ג א' ואפילו לדבר עבירה. אז והוא יישר וגו'. רצה לומר שימסור עצמו להשם יתברך אף לאבד גם כל חלקו מעוה"ב כשרצון השם יתברך כך וכמו ששמעתי על נסיון העקידה. אז והוא יישר שהקב"ה בעצמו מיישרך ומפריד הרע ממך בלי יגיעה. ולכך אחר העקידה זכה לוד' בירך את אברהם בכל ודרז"ל (ב"ר פ' נ"ט) שמשל ביצרו:

פרק לה

אחרי הפרד לוט מעמו שא נא. כי ארץ ישראל מקיאה זנות כמ"ש (פ' אחרי) כי את כל התועבות וגו' ולא תקיא וגו' כי אוירא דא"י מחכים היפך זנות שאמרו בסוטה (ג') אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות כי קדושת הארץ שיש לו אלוק כמ"ש בכתובות ק"י ב' וזנות משכחת זה כמ"ש בזוהר וישלח ק"ג ב' על גיד הנשה לשון נשיון ושכחה וענינו קלקול הברית וכמ"ש בסוטה עשה עין שלמעלה כאלו אינו רואה כו' נגד מ"ש בא"י אשר עיני ד' אלקיך בה. ואברהם אבינו ע"ה מלא תאות ואהבה דקדושה וגם ללוט ההולך את אברהם בעקבי מדותיו היה רכוש רב שהכסף רצה לומר כוסף וחשקות וזה נקרא רכוש רק שהי' מפסולת הקדושה וחשקות לתאות רעות. ואז"ל (ב"ר פ' מ"א) ע"פ וישא לוט שהי' מלא זנות. לכך לא נשא וגו' יחדיו כי כשזה קם זה נופל ע"ד שאמרו ז"ל (מגילה ו') על קסרי וירושלים, ואחרי הפרד אז הובטח בקדושת הארץ במאמר שא עיניך שמהם נמשך התאוה כמ"ש (באבות) עין רואה ולב חומד ונאמר (משלי) ועין נואף וגו', ועין טובה הוא ממדות של אברהם אבינו ע"ה כמ"ש באבות:

פרק לו

בימי אמרפל וגו'. הם ד' מלכיות הקמים נגד נפש משיח הגנוזה בסדום בלוט. שנער הוא בבל ומלכה אמרפל שאמר פול וכו' כמ"ש במקום אחר כי ד' מלכיות נגד אברהם יצחק ויעקב ודוד ובבל נגד אברהם, ואלסר יון כמ"ש ז"ל שמנמרת בגזירותי' כתבו כו' שאין לכם כו' ולומר לא"ל לסו"ר ממנו ולכן נקרא אריוך דפירושו מלך בלשון רז"ל כי יש לו קצת שייכות למלכות כמ"ש במגילה (ט') שהתירו התורה יונית מיפיפותו כו'

ונאמר בי מלכים ימלוכו. ועילם הוא פרס ולכן כדרלעומר הוא העיקר שהוא נגד יצחק שממנו נמשך חורבן סדום ביחוד כמ"ש במקום אחר. וגויים הוא אדום שכוללת גויים הרבה כמ"ש בדניאל. וניצוחם היה בעמק השידים כי האבות חפרו כ"א בארות ומעינות דקדושה שמהם נמשכים ימים ונהרות של קדושה. ונגד זה יש בארות חומר שהם אבות הטומאה וד' אבות נזיקין אשר מהם לקחו פלשתים עפר לסתום בארות אברהם ונמשך מהם ים המלח רצה לומר יסורין כמ"ש ברכות ה' א' (וגם הוא לטובה למתק הבשר כמ"ש שם ולהגיע לאחרית טוב וניצוח המלכיות) וכ"ז הוא בעמק השדים כמ"ש כל העמים משרפות סיד כי הסיד הוא הממלא אותם הבארות והם העמים שהם תוקף התאות והרע הנמשך מהם גם בלב ישראל לסתום בארות דקדושה ומהם מגיע היסורין ולכך על ידי מתייסרין ישראל ורק שם הוא ניצוחם לישראל אבל הוא לתכלית טוב כנ"ל כי הסיד צריך לבנין הבית וחיזוקו כמ"ש נכון יהיה הר בית ד' וגו' על ידי זה הסיד הסותם הבארות כמ"ש טוב מאד זה יצר הרע. וז"ש לו אחר כך אל תירא שנתייירא אולי יפלו בבארות החומר באין תקומה. אנכי מגן לך. כמ"ש אלמלא הקב"ה עוזרו כו'. ואני אשמרם לבל יכשלו ביצר הרע באין תקומה חס ושלום. וזהו מגן שהוא חתימת הברכה כמ"ש לעיל אות ל"ב שמורה על סוף מעשה ומדרגת דוד ומשיח שיצליחו עד התכללות המכוון. שכרך הרבה מאד כנ"ל דהכל לטובה ושזהו טוב מאד:

פרק לז

במה אדע כי אירשנה. כי ודאי אין רצה לומר ירושת גשמות הארץ רק כמ"ש הרמב"ן והכוזרי בכמה מקומות כי יש חבור ושייכות לישראל ותורה וארץ והם נגד מחשבה דבור ומעשה, ישראל עלה במחשבה. ותורה יש בה חיים. ומות למשמאילים כמ"ש ביומא (עב) ושבת (פח) דוגמת הלב שיש בו לב חכם וכו', וכן עיקר מצות התורה כמ"ש בעירובין (נד) פתח פומך קרי. וגמר המעשה נגד הארץ כמ"ש במקום אחר וקדושת שלשתם מתייחדים וזהו במה אדע לשון התחברות כי כאשר ירש הארץ במה ידע וירגיש בחכמתו ובדעתו שהוא היורשה רצה לומר שירגיש התחברות קדושתה בו שהוא קדושת המעשים (והוא עבודת הקרבנות) וע"ז אמר לו ידוע תדע וכו' והגיד לו המלכות כמ"ש פרק קמא דברכות (ה') שזכו לא"י על ידי יסורים שממתקין את הבשר רצה לומר חלק גופני באדם שנגדם הוא חלק המעשים ורק על ידי זה הוא הקיווי לתכלית הגמור כמ"ש (סנהדרין ק') מעמיד מלך קשה כהמן כו' ואז יהיה ירושה ונחלה שאין לה הפסק:

פרק לח

ותקל גבירתה בעיני' כי לידת ישמעאל הוא בירור זוהמת האהבה והחשקות של אברהם אבינו ע"ה רצה לומר שהוא פסולת החשקות והתאות כמ"ש בזוהר (פ' בלק) ע"פ הופיע מהר פארן. מה כתיב בה כו' לא תנאף. והריון הראשון לפי שהי' מביאה ראשונה היה עדיין ערבוב טוב מרובה בתוך הפסולת הנפרד ולכך איסתרא בלגינא קיש קריא ותקל גבירתה לחשוב עצמה צקת ממנה, ונתנה שרה עין הרע והפילה שבירור זה הוא על ידי שרה כי דבר זה הוא תיקון חטא חוה שהי' בתאוה כמ"ש ותאוה הוא לעינים ועשתה ערבוביא דטוב ורע שמתחלה היה הרע בפ"ע. ושרה תיקון חוה כמ"ש האריז"ל שהיא תיקנה חלה ונדה והדלקת הנר. ולכך כמו שבתחלה חוה הסיתה לאדם על הערבוביא כך התיקון ממנה שיעצה לא"א על הבירור ותשלום הבירור גם כן על ידי עין שלה נגד ותאוה לעינים על ידי עינה הפילה אותו ערבוביא ולהציל אותו מקצת קדושה שקלטה ותעני' וגו' וכן אמר לה המלאך והתעני וגו' אז הרבה וגו' כי על ידי הממשלה עלי' אז מה שקנה עבד קנה רבו והצילה כל הקדושה שקנתה מאברהם מה שאין כן איסורא לא ניחא דליקני ויצא ישמעאל מלא זוהמא:

פרק לט

והי' שמך אברהם. אחר המילה שהוא סילוק התאות לגמרי כמ"ש במקום אחר שזה בירור על נקיון אהבת וחשקות א"א ע"ד שאז"ל (ירושלמי שקלים) נתבעין למשכן ונותנין נתבעין לעגל כו' משל כו', וכן כל נסיונות אברהם אבינו ע"ה שיש לו גם כן מדת הגבורה בכבישת תאות שלכן נחשב עקידה נסיון לאברהם ולא ליצחק. ותואר אב הוא מצד התפשטות לענפים ולתולדות ודבר זה מצד אברהם כמש"ל אות ל"ב וכל האבות נקראו אבות מצד שכלולים זב"ז אבל עיקר תואר אב לא"א שלכן שמו כך ע"ש מדתו ולכן אמרו בחלק שאמר לדוד לא מנסית לי כי התייחדות שם אלקות הוא רק לאבות המתפשטים לתולדות ולא לפרטי וד"ז הוא על ידי נסיון כי כל נסיון הוא כשעושה נגד החשקות והרצון שלו וזה מורה על נקיון החשקות ומדת ההתפשטות עד שראוי שיחול עליו שם שמים ולכך אחר המילה שנתברר בזה נקרא אב המון וגו' ונתבשר בלידת יצחק קדושת הגבורה שנתבשר שיש לו גם מדה זו:

פרק מ

באילוני ממרא שיעץ לו על המילה (במד"ת וירא), כי ג' מיני חשקות יש. לתענוגים והנאת הגוף. ולממשלה על הזולת. ולהשארה וקיום לעד. והם נגד קנאה ותאוה וכבוד שהכבוד כאשר יש לו השארה לעד כמ"ש עטרת זקנים בני בנים (משלי י"ז:ו') והם נגד אברהם יצחק

ויעקב שבמדות קדושות. שהוא החשק להתענג על ד' (חסד לאברהם) ולהיות מושל ביצרו (גבורת יצחק) וההשארה לעד אומה שלימה מפרסמים אחדותו נגד אמת ליעקב כי אמת הוא הקיום לעד כמ"ש שפת אמת תכון לעד. וכמ"ש בירושלמי ריש סנהדרין דלכך חותמו של הקב"ה בו ע"ש וכן כל חשקות יעקב ועבודתו להוליד בנים ונקראת כל האומה על שמו ואז"ל (תענית) יעקב אבינו לא מת מקיש הוא לזרעו וזשז"ל (זוה"ק פ' אחרי נ"ז) יעקב אשר פדה את אברהם רצה לומר כי מצד מדרגות אברהם ויצחק שהוא רק בקשת אהבת השם יתברך ויראתו בתכלית הבירור לא הי' מחייבת ההצלה מאור כשדים רק מצד מדרגת יעקב שהוא החפץ להעמיד אומה שלימה והשארה לעד מהכרת כבוד ד' מזה נמשך הפדיון לבל ימות ואבד שמו וכ"א מהאבות כלול משלשתם ומצד מדרגת יעקב שבו הי' הפדיון. ולכך באברהם ויצחק היה פסולת כי יש בקנאה ותאוה רע גמור דהיינו לא תרצח ולא תנאף שהם עשו וישמעאל אבל יעקב מטתו שלימה שאין בבקשת ההשארה רע גמור רק מדרגות שלא לשמה ומדרגת לשמה ובפסולת דקדושה הסדר קנאה לפני תאוה כמש"ל אות ל"ג ונגדם כסדרן ענר אשכול וממרא האמוריים רצה לומר שבתולדותם היו חשקות העולמיים רק שהם בעלי ברית אברהם פירוש מקושרים לו שהוא הכולל כל מיני חשקות ומתוך התקשרותו בם משכם לעבודת ה' ולפי שעצמיותם חשקות עולם הזה ושלא לשמה רק סוף בא לשמה לכך לא הלכו עמו למלחמה רק ישבו על הכלים שהם איש הירא ורך הלב (שעבודתו פסולה וגם למילה) שנמנע ממלחמה כי אין העצם טוב והם ממדריגת נוגה לו סביב וכמ"ש במקום אחר. ולכך אברהם אז שהי' עומד בתוקף החשקות הזה להעמיד זרע כי אז בעת שנשלחו המלאכים לבשרו באותו עת מזלי' חזי להשתוקק לזה בחשקות וזהו באילוני מלשון חסון כאלונים ממרא הוא תשוקה הנזכרת ומילה הוא המביאה לכך שרצה לומר במילה שיהיה חסר ועל ידי זה הוא תמים שזהו השלימות כשהוא חסר ולז"א בתנחומא שאמר ענר קרוביהם כו' שהקנאה ורדיפת הממשלה אין מייעצו להיות חסר שנמצא הוא מנוצח מחבירו שהוא שלם וכן התאוה אומרת יצא ממך דם כו' שמתאוה לשאוף הכל ולא להיות חסר. מה שאין כן מצד בקשת ההשארה לעד מוסכם שיהיה חסר ומנוצח רק שעל ידי זה ישאר לעד כי בקשת הממשלה והתענוגים הוא בקשת דברים חולפים אחר שעה ואין קיימים לעד והם ממש הפכיים לבקשת ההשארה ולכך על ידי המילה שהוא היפך בקשת הממשלה והתענוגים שהם לפי שעה רק להיות חסר נתבשר על מה שכנגדם והוא ההשארה לעד:

פרק מא

ותצחק שרה בקרבה. הוראת לשון צחוק על דבר שא"א להאמין ומכל מקום הוא כן. כמו כל השומע יצחק לי. בן הגר המצרית מצחק. העבד העברי לצחק, ודבר זה ברור בכל מקום. אבל אם אינו מאמין כלל אינו נקרא צוחק רק מתלוצץ וכן שרה האמינה רק חשבה זה לפלא אף על פי שהיתה רגילה בניסים כי ידוע אברהם יצחק יעקב הם ג' שמות אל אלקים הוי"ה רצה לומר שאברהם העמיק לברר ולפרסם תוקף השם יתברך על כל ושבכחו לשדד הטבע וזהו שם אל לשון חוזק כמו הבו לד' בני אלים ולכך כל הנהגות אברהם בניסים וחוץ לדרך הטבע. ויצחק הוסיף לברר שגם כל הנהגת הטבע וכחות טבעיים הכל מהשם יתברך ולכך לא נמצא אצלו ניסים נגלים רק נסתרים וכן לידת רבקה לא בימי הזקנה כ"כ וזהו הוראת הוי"ה היה הוה ויהיה וכן מדתו שפת אמת תכון לעד. ונגדם הם ג' קדוש נגד ג' שמות הנזכרים קדיש בשמי מרומא עילאה. כי ההנהגה הנסיית שהוא החזוק וההתרוממות למעלה על כל הוא במדריגת בשמי וגו'. וקדיש על ארעא עובד גבורתי' מדת הגבורה הוא התפשטות הקדושה על ארעא גם בהנהגה הארציית, וקדיש לעלם וגו'. ובבשורת לידת יצחק כבר התחלת התעוררות ההנהגה של שם אלהים למעלה ולכ"א ותצחק לומר שמכל מקום יהיה הלידה בנס וכבר התחיל הנהגה טבעית, ועז"א היפלא מהוי"ה כי הפלא למטה ולמטה עדיין לא נולד יצחק רק הלידה אצל השם יתברך שמבשר ואצלו לא שייך פלא כלל כי שם הוי"ה הוא המאחד כל השמות כולם ומכללם ואצלו במקורם אין כאן שינוי הנהגות כלל כי הכל א' וכמ"ש במקום אחר:

פרק מב

ויקומו משם האנשים וישקיפו. מבשורת לידת יצחק שיבוא מדת הגבורה הקדושה לעולם ממילא כשזה קם זה נופל שסדום הוא פסולת שבמדת הגבורה והרוע שבו להיות רע לבריות ולכך המטיר עליהם גפרית ואש שהוא ממדת הגבורה אבל דור המבול שהשחיתו דרכם בתאוה בא מבול מים ממדתם ולכך היה בירור דור המבול כי מלאה הארץ חמס שהיו בעומק הרע בתאוה שהרי היה להם גם כן כח הגבורה להתגבר ולהרע לזולת ואפילו הכי לא נתגברו על יצרם זה בירור עליהם שהם מעומק רע ועד"ש במקום אחר על נסיון דאברהם דעקידה שהוא בירורו שהוא מעומק טוב עמש"ל אות ל"ט ובירור אנשי סדום וגמר מילוי סאתם בבקשת הוציאם אלינו ונדעה אותם שהוא רדיפת התאות זה מברר שאימוץ הלב שלהם לבריות הוא עומק הרע. וזהו וישקיפו כמ"ש במקום אחר כי כח הגבורה בעין וכמו מי שהוא כעסן יש ארס בעיניו לתת עין הרע וכן מצד הגבורה הקדושה ורתחא דרבנן הוא כ"מ שנתנו בו חכמים עיניהם כו' (נדרים ח) ויהבו בי' עיני'

ונעשה כו' וזהו כל השקפה לרעה בעין של מדת הגבורה. ולפי שאברהם הוליד את יצחק כי באמת כל המדות טובות כלולות ונמשכות זו מזו וכן כל המדות רעות וכמ"ש במקום אחר לכן אברהם עומד לשלחם כאלו הוא המשלח לפי שהוא המוליד ומשלח מדה זו ע"פ תבל. ולפי שהתחברות לוט בסדום היה מצד התאוה כמו שאמרו ז"ל על וישא לוט עיניו (שהתאוה נמשך מהעין כמש"ל אות ל"ה ולכך הוכו האנשים המתאוים בסנוירים וילאו למצוא הפתח רצה לומר מה שבא לטמא פותחין לו הוא בראיית העין שהוא הפתח לבוא על ידי לחמדת הלב) אבל היה מכניס אורחים ומיטיב לבריות כמדת אברהם אבינו ע"ה לכך ויזכור את אברהם רצה לומר מדתו והציל ללוט:

פרק מג

ולוט יושב בשער סדום, כי השם יתברך יודע עתיו ורגעיו לכוין סוף הרגע שא"א להמתין עוד כמו שאמרו ז"ל ביציאת מצרים וכן לוט אז הי' יושב רצה לומר בפתח הכניסה למנהג סדום וז"ש ז"ל אותו היום מינוהו שופט שבו ביום בא לשער כנ"ל והשער הוא האמצעי בין סדום שהוא הקצה הא' ובין שחוץ לסדום שוא הקצה הב' לומר ששקול היה אז ולכך חציו נאבד אשתו וב' בנותיו הנשואות והם שכבר נתקלקלו ונטו למנהגם כמו שאמרה לו אשתו אף המנהג כו' וכן הנשואות אז"ל אשתו כגופו דבעל דמיא וחציו ניצול ולולי עוד רגע כבר נכנס יותר והי' כולו נשקע. וידוע שער דרז"ל בכ"מ סנהדרין שהם הגבורה ומדת המשפט דקדושה ואותו היום היה גם כן שופט על סדום בפסולת דמדת המשפט ולכך אז היה הצלת נפש דוד כמו שאמרו ז"ל אדמוני עם יפה עינים אינו הורג אלא מדעת סנהדרין שהוא המשפט דקדושה כי בכניסה לשער יש ב' דרכים לב' שערים והי' שקול רק בזכות אברהם ניצול לצאת ממנו שער דקדושה ומלכי בית דוד יושבין בסנהדרין ודנין כמו שאמרו ז"ל ר"פ כהן גדול (סנהדרין):

פרק מד

ותבט אשתו מאחריו. כי תוקף הגבורה שהוא כבישת היצר הוא להיות עוצם עיניו מראות ברע ולכך ראיתא אותיות יראה וכן ציצית הרומזים ליראה כמ"ש בזוהר שלח (קע"ה) רצועה לאלקאה כו' מצותה וראיתם אותו כי ראיות קדושה מעורר יראה שהוא היפך תאוה הנמשך מראיות רע כנ"ל אות ל"ה ומ"ב ולכך זכה יצחק לקדושת הראיתא כמו שאמרו ז"ל שראה שכינה בעקידה ולכך ותכהינה עיניו כי בהתגבר הרוחני יחלש הגופני (ולכך הגר שהיתה גם כן ממדרגתו כמ"ש במקום אחר דהגר בגימט' יצחק אמרה הגם הלום ראיתי אחרי רואי) וכבר נז"ל אות מ"ב כי בירור סדום על ידי תאוה שהוא הראיתא באיסור ואשת לוט היתה רעה לבריות כמו שאמרו ז"ל אבל לא נתבררה עדיין

לכך היה המשפט להצילה עד ותבט מאחריו שלא היתה גבורה לכבוש עיני' מלהסתכל במה שהוזהרה אז נספית בכלל סדום אשר גפרית ומלח שרפה כל ארצם ותהי נציב מלח ומלח סדומית אז"ל שמסמא העינים שהוא כענין הכאת הסנוירים הנזכר לעיל אות מ"ב שמלח הוא יסורים הממתקים וזהו הפיכת סדום רצה לומר נעשה ממש ההיפוך מרע שבגבורה גבורה טובה לכבוש היצר וזהו סימוי העינים הרעים וכנ"ל דותכהינה ולכן מים אחרונים שהוא נלמד מוהייתם קדושים כמ"ש בפכ"ה (קז) וכמ"ש במקום אחר שרצה לומר על הסיוע מהשם יתברך אחר המים ראשונים שהוא הוהתקדשתם כמו שאמרו ז"ל שם שהוא הכנת האדם וזהו מים ראשונים מצוה אבל אחרונים דבר מחויב ומוכרח להיות ממילא אחר שנתעורר מלמטה בא ההתעוררות קדושה עליו מלמעלה וא"צ ליסורים ומלח סדומית ולכן מים אחרונים מגינים ממלח סדומית כמ"ש (עירובין יז ב) ולכן בא גם כן בקטורת רובע הקב שהקטורת תיקון המגיפה הבאה ע"ד פעור שהוא זנות ועתר ענן הקטורת מחשיך העינים הרעים וכן נאמר בסדום קיטור הארץ כקיטור הכבשן ורובע הקב הוא ששה ביצים רצה לומר ו' קצות התאוה כי כביצה שלימות התאוה כמו שאמרו ז"ל בית הבליעה מחזיק כביצה וזנות מכונה גם כן בלשון אכילה אכלה ומחתה פי':

פרק מה

נשקה את אבינו יין. כי הם נתכוונו למצוה והוא לעבירה כמ"ש בנזיר כ"ג א' ולכך נסתבב הדבר בשכרותו ואז"ל בעירובין (ס"ו) משהגיע לשכרותו של לוט דינו כשוטה וקיי"ל בחולין וגיטין דבחש"ו מהני כונת הגדול עוע"ג גם לו ולכך הועיל כונתם למצוה. וגם יין הביא יללה לעולם באדם הראשון כמו שאמרו ז"ל בסנהדרין ע' א' לכן בדבר שקלקלו בו נתקנו לצאת על ידי נפש משיח שהוא המתקן חטא אדם. ויין הוא עץ הדעת טוב ורע כמ"ש בהרואה (ברכות נ"ז) יש שותהו כו' דיש בו טוב כמ"ש בעירובין (ס"ו) עד שלא שתינא (כו') לא צילא דעתאי רומז לעץ הדעת לטוב שבו וכן התורה נמשלה ליין דיש בה חיים ומות למשמאילים כמ"ש בשבת (פ"ח) ויומא ע"ב ב' ומות וחיים ביד לשון שהוא נגד התורה ומרפא לשון עץ חיים שהוא התורה כמ"ש בעירובין כנ"ל דבדבר שקלקלו בו נתקנו וכמו שאמרו ז"ל טוב מאד זה יצר הרע שבו עיקר התיקון. ולכן היה כאן גם כן האתערותא מהנשים לפי שהקלקול גם כן בא מהאשה כי הקלקול הוא בתאות ותאוה דאכילה ולכך בא מהאשה שהיא מקור התאות מה שאין כן האיש גבור וכובש כמו שאמרו ז"ל (יבמות) דרכו של איש לכבוש ואין כו' וכמ"ש ואל אישך תשוקתך והוא ימשול. ולכך כל בנין בית דוד על ידי התעוררות מהאשה כבנות לוט ותמר ורות ואשת

ישי כמו שאמרו ז"ל כי הם התעוררו לתקן עצמם שדוד המלך ע"ה הוא תיקון אדם כידוע. והוא גם כן תיקון הלשון שנת"ל שנחש הוא לשון הרע כמו שאמרו ז"ל בתענית (ח') ע"פ אם ישוך וגו' והוא המסית לעץ הדעת ודוד נגד לשון הרע כמ"ש במקום אחר וכמש"ל אות כ"ז ואין כאן מקום להאריך. ולפי שברית הלשון וברית המעור מכוונים כמ"ש בס"י לכך היה רדיפתם להגיע לתיקון על ידי תאוה זו כשהיא נקיה ומתכונים למצוה ועל ידי הנשים שהם פטטניות ודברניות כמו שאמרו ז"ל ובין כמ"ש בויי"ר למי שיח למי פטטין למאחרים על היין:

פרק מו

וישלח אבימלך וגו'. כי בלידת יצחק היה מתפשט פחד ד' בעולם עד שכמעט לא היה מקום לעשות רע וכמ"ש עקביא הסתכל כו' ואי אתה בא לידי עבירה ולפי שאז"ל יומא ל"ט ב' הבא לטמא כו' לכך ניתן מקום לליצני הדור ליצנות הוא ההיפך מיראה כמ"ש (ע"ז י"ח) כל המתלוצץ יסורין באין עליו שנאמר אל וגו' ויסורין הוא היראה. להם אומרים שיראה זו היא שטות ואינו בא ממקום קדוש מאברהם שהיראה הנולדה מתוך האהבה הוא יראת אמת אלא מאבימלך שהי' גם כן ירא כמ"ש אמרתי רק וגו' ש"מ דהאמת אינו כן וכן היה שלא היה צריך לשלחם. רק היתה יראה של מרה שתורה וכענין פחדו בציון חטאים כמו שאמרו ז"ל בהניזקין (נ"ו) חטאה את כו' ההוא בד"ת כו' והוא מדרגת יצחק שהוא התורה כמו ששמעתי על צחות לשון רז"ל בכ"מ משה מפי הגבורה הפחד הנמשך מד"ת טוב. והם היו אומרים שכל היראות שטות וכמו שאמרו ז"ל בפרק במה מדליקין (ל"א:) ע"פ ואחריהם בפיהם שאין מפחדים כלל. ולפי שהבא לטהר מסייעין נענש אבימלך והוא כסות עינים והוכחה שלא ממנו נתעברה. אבל מאחר שצריך הוכחה כבר יש פתח לבא ליטמא. וביאור זה שמפני שיש יראה של שטות בעולם אין בליטה גם ליראה של אמת ולכך היה המשפט שיענש אבימלך שעל ידי קלקול היראה יהיה המשפט גם כן שפקודת יצחק תגרום פקידת אבימלך כמו שאמרו ז"ל ב"ק צ"ב א' הוא נענה תחלה (דיצחק כבר נתבשר שראוי להולד רק רצה לומר דלכך הסמיכם הכ' ופקד לשון עבר שכבר פקד לומר שזולת זה שהוא נענה תחלה לא היה נפקד אבימלך כל שהוא עדיין חסר בזה) שצריכים שיהיו ב' היראות בעולם כנ"ל לתת מקום לבחירה ולפי שכל שחבירו נענש כו' מאחר שלולי יצחק לא היה בדין לאבימלך שיענש הרי זה כטענת צרפתית כי באת אלי להזכיר עוני שזו טענה ניצחת שצריך שלא יהיה מזכיר עון ומביא עונש לשום ברי' ועל ידי דבר זה בעצמו שהגיע העונש לפי שעה עכמה פעמים על ידי היה המשפט שלפי שעה לא יהיה יראה שלו מתפשטת וגוברת בעולם על ידי אבימלך

כמו שאמרו ז"ל ב"ק צ"ג א' קללת הדיוט כו' מאבימלך כו' כי כח הגבורה בעינים כמש"ל אות מ"ב ומ"ד וכמ"ש במקום אחר שלכן אז"ל בסוטה (ט') שמשון בעיניו שהי' לו גבורה וכח יצחק שהי' מרכבה למדת היראה בכ"מ שנותן עיניו נופל יראה ופחד ד' ונאמר ותכהינה וגו' ואז"ל על ידי נשי עשו שלא היה נופל עליהם פחד מזיקי עיניו זהו ותכהינה זהו על ידי שא"ל אבימלך הנה לך כסות עינים ש"מ דצריכה כסות עינים כנ"ל דיש מקום לליצנים לומר מאבימלך הוא ויראת שטות ואינו בשביל כן מונע מלחטוא (ונראה דרז"ל דרשו מולכל אשר אתך דקאי איצחק שכבר היתה כנז"ל דפקד לשון עבר):

פרק מז

בן הגר המצרית אשר ילדה לאברהם מצחק. כמ"ש בשמות רבה פ"א דאברהם הגורם שחשך שבטו לכך יחסו לו ולכך וירע וגו' שהרע מגיע לעיניו רצה לומר לו ומצידו עד שא"ל אל ירע וגו' שזה ראוי לחשוך שבטו. וכל אשר וגו' ואז"ל שטפל לה בנביאות והיינו דשרה היתה גם כן ממדת הגבורה (ובכלל סטרא דנוקבא היא גבורה כידוע) וכשמית"ל אות נ' ולכן היתה יכולה לתת עין הרע בישמעאל כמש"ל אות מ"ב וז"ש עם בני עם יצחק שמתייחס לה מה שאין כן הגר שהי' לה גם כן גבורה (כנ"ל אות מ"ד) לכבוש היצר שהיתה ממצרים שטופי זימה ולכן זכתה לידבק באברהם רק ישמעאל נולד לאברהם דייקא מלא פסולת התאות והוא מתייחס לבן הגר מצד שהיא מצרית זרוק חוטרא כו' שעיקרו שטוף זימה ואברהם חשב שגם ישמעאל יירשנו היינו שיהיה השארה ממנו בעבודת ה' מצד האהבה לבד ונאמר לו שזה אינו רק יצחק עיקר ולכך אז נתגדלה שרה שהיתה ממדרגת יצחק וכבר נולדה הנהגתו בעולם שהיא מצידה ואברהם טפל. ומצד מחשבת אברהם בישמעאל הרי היה התחברות קצת לאהבת אמת באהבה זרה לכך היה מקום טענה לישמעאל לומר אני יורש ומשם היה עיקר תוקפו עד שביררה שרה שהבירור היה על ידה כנ"ל אות ל"ח והפרידה התחברות ואז נעשה חולה:

פרק מח

באר שבע כי שם נשבעו שניהם באר שבע היא קצה א"י כמ"ש מדן ועד באר שבע. כי יש לץ ופתי שהם ב' קצוות כמו ששמעתי על דרשת רז"ל לץ תכה זה עמלק ופתי יערים זה יתרו. פתי מאמין לכ"ד ומלא עבודות לכ"ד (ויתרו לא הניח ע"ז כו') ולץ אין מאמין כלל ואינו עובד כלל. ולעולם האמצעי הוא קו היושר אבל יש גם קצה הקדושה ולפרקים הוא טוב. ודן הוא ל' ע"ז כמ"ש שבת ס"ז ב' וכן הם הראשונים לע"ז דפסל מיכה ומלאים עבודות ולכן אז"ל אין לך גדול בשבטים מיהודה וירוד מדן ונשתתפו במלאכת המשכן ובנין בית המקדש כי אז"ל במגילה (י"ג) הכופר בע"ז נקרא יהודי שהוא הכופר בעבודות

זרות ודן הקצה האחרון מלא עבודות זרות ובנין בית המקדש הוא עבודה וצריך שיתוף שניהם כי יהודה הוא שלימות המעשים כידוע דדוד המלך ע"ה מורה שלימות וכמ"ש (במדרש) ידיך חדות וחרוצות ודן הוא כח המעשה ואין כאן מקום להאריך עוד. וזהו פתי דקדושה במקום צורך עבודה כבית המקדש וז"ש בשמות רבה פתי יאמין לכל דבר זה משה וכו' שהוא נותן התורה המליאה עבודות ומעשים. ולץ דקדושה הוא באר שבע הרומז למדת שבת המכונה בזוהר בת שבע ובאר שבע כידוע שהוא המנוחה והעדר העבודה והם ב' קצוות והאמצע הוא ירושלים המקום אשר יבחר וגו'. וידוע כי מצד היראה נמשך כל מיני עבודות לכ"ד שמפחד מכ"ד ולכן יצחק נגד עמוד העבודה כמ"ש במקום אחר וליצני הדור הם הטוענים נגדו כנ"ל דלץ הוא הפכי לו ואהבה הוא זכות הלב והעדר העבודה ופלשתים היו יריאי העונש וכנ"ל אות מ"ו ולכך מליאי ע"ז והיו טוענים שהם חפרו הבאר של עבודת ד' שפירסם אברהם בעולם והיינו טענת מאבימלך נתעברה שרה והבירור שבע כבשות וגו' הוא מדת שבת הכלולה מז' ימי המעשה ומכונה שבע בכ"מ כידוע ודבר זה לא היה בכח אבימלך שמנוחה ושביתה יהיו עבודה רק בכח אהבת אברהם רק דבר זה תקח מידי לדעת ולעדות כי אני וגו' וממני יצא פרסום עבודת השם יתברך ודוד המלך ע"ה הוא גם כן מדרגת שבת כידוע ליודעים וכנ"ל שיהודה הקצה השני מדן ולכך הוא שלימות המעשים כנ"ל עד"ש (במדרש) מה היה העולם חסר שבת ששלימות העבודה על ידי הקצה הב' שהוא שבת כאשר השביתה גם כן עבודה כי כל שלימות רק כאשר מתכללים ב' קצות וכך הוא בקדושה כלול זה בזה שגם יצחק שהוא מדת היראה חפר גם כן הבאר וקרא גם כן שם המקום באר שבע. וידוע דד' מדרגות הם אברהם יצחק יעקב ודוד הכוללים כל הבריאה וכמ"ש במקום אחר וכמש"ל אות ל"ב וזהו אם תשקור לי ולניני ולנכדי הם נגד ג' דורות אי"ו שעדיין אין כאן בירור גמור עד דוד המלך ע"ה שהוא המדרגה האחרונה וסוף הבירור כרתם כמ"ש (שמואל) כל מכה בצינור וגו' וכבש ירושלים שהוא קו העמצעי המחבר ב' הקצוות ומכללם כאחד שהוא תכלית השלימות וסוף המעשה כמ"ש במקום אחר וכבש לפלשתים (שהיו מחזיקים גם כן מקודם בירושלים שהי' להם טענה שיש להם אחיזה גם כן בקו אמצעי כ"ז שלא נתברר הבירור הגמור שישראל אינם גם כן לקצה א' לבד רק יחוד ב' הקצוות) שהם הקצה אחד בלבד שהוא יראה של שקר. ומקום הבטחת אם תשקור וגו' גם כן בבאר שבע שהוא הקצה השני שמצד שהי' אברהם נוטה גם כן לקצה הב' ביותר לא היה יכול להכריתם לגמרי עד דוד המלך ע"ה שהוא שלימות חבור ב' הקצוות וזהו כי ש"ס נשבעו שניהם:

פרק מט

נאחז בסבך בקרניו. הקרן הוא התוקף אשר בו עמים ינגח ועושה כרצונו בו עצמו הוא נאחז וניצוד שלא לילך כרצונו זה רומז לגודל היראה שממקום תוקף הבטוחות שלו משם הוא מפחד וזה הוא בעקידה שהוא לברר מדת חסד לאברהם שיש בה גם כן גבורה ויראה כמ"ש במקום אחר ע"ל אות ל"ט ומ"ב וז"ש עתה ידעתי כי ירא וגו' ואז"ל דע"ז בא השופר בר"ה כי בברכת הגבורות נאמר סומך נופלים ורופא חולים וגו' שכל הישועות הבאים אחר הצרה הוא מצד הגבורה כמ"ש אני מחצתי וג' ודרשו רז"ל פסחים ס"ח א' במה שאני מוחץ כו' ולכך יצחק הוא הטוען לגאולת ישראל אחר הגלות כמ"ש שבת פ"ט ב' כי מצד אברהם אין מקום לגלות אבל מצד יצחק הם היסורים ואחר היסורים המשפט הוא הגאולה ובמה שאני כו' היסורים בעצמם הם הרפואה וז"ש פלגא עלי' רצה לומר מכחי ומצדי מצד הגבורה והיסורים שנעשה הם מכפרים ופלגא עליך היינו כמו שאמרו ז"ל תשובה תולה ויסורים ממרקים כי יסורים הוא רק גמר ומכפרים מחצה כמו שאמרו ז"ל מקין ומחצה הב' על ידי תשובה (שגם כן מכפרת מחצה כמ"ש בוי"ר) שבאה ממילא על ידי היסורים כמו שאמרו ז"ל מעמיד מלך קשה כו' וזה נקרא פלגא עלך שהקב"ה מוחל מפני התשובה, וא"ת כולה עלי הא קריבית כו' כי זה היה גם כן עקידת יצחק המשפט שיעקד שהוא קרוב למיתה רומז על תכלית תוקף היסורים ואחר כך יפדה ממות מוחץ ורופא (וכן חבקוק בן השונמית שהוא בגימ' גבורה ויראה שהי' ממדרגת יצחק כמ"ש בזוהר (בראשית ז' ב' ובשלח מ"ד ב') מת וחי' שכך הוא המשפט לנפשות שממדת המשפט) ואז"ל מעשה אבות סימן לבנים והוא רמז לגלות בניו וגאולתן שכמו שעקידת יצחק כולו לד' כן הם מקבלים היסורים באהבה ועל ידי זה שבים בתשובה לד' והכל לד' וזהו הא קריבית נפשי קמך רצה לומר שהי' בעבור כבוד שמך וכנ"ל. והאות שתיכף אחר כך נאחז בסבך בקרניו המורה יראה כנ"ל שהיסורים הולידו תיכף היראה שלכך הם באים ולכך ביום הדין שהוא מדת יצחק תוקעין בשופר שמעורר יראה כמ"ש היתקע וגו' יחרדו. לומר שכבר הגיעו במקצת יסורים ליראה ולכך המשפט מיד להציל וכמ"ש עד היכן תכלית יסורים כו' שיפטר במקצת יסורין כשנתייירא ושב וכמ"ש (ישעיין כ"ח) אל תתלוצצו שהוא היפך היראה כנ"ל אות מ"ו ומ"ח פן יחזקו מוסריכם מאחר שאין די ביסורין קלים והשופר רומז שכבר הגיעו ליראה:

פרק נ

ויהיו חיי שרה, נסמך אחר עקידה ובשורת רבקה כידוע על עזר כנגדו. שטבע האשה נגדית. (כמ"ש ואל אישך תשוקתך והוא ימשול) ואז היא עזר כי האהבה רק בין ב' הפכים

כי כך הוא הבריאה (כי כל נברא יש לו גבול וכל בעל גבול ע"כ יש לו) ב' קצוות שהם איש ואשה וקו אמצעי הוא הבן ולכך שרה המנגדת לאברהם ממדת הגבורה כמש"ל אות מ"ז ולכך היא אויבת לישמעאל כי קדושה יש חיבור לב' קצוות מצד ששניהם קדושה. וכן מדה אחת זה קדושה וזה ההיפך יש גם כן חיבור מצד ערבוביא דעץ הדעת טוב ורע אבל שרה טוב שבגבורה וישמעאל רע. שבחשקות ממש ב' הפכים. כן רבקה שהיתה בעלת חסד כמפורש בכתוב נגדית ליצחק אויבת עשו מטעם זה. ולכך בעקידה שנתכלל אברהם ביצחק ונתברר כי ירא וגו' מתה שרה ונתבשר מלידת אשה נגדית ליצחק (והיא שלימות צורת האדם דיצחק כמ"ש בפ' הבעל ידי). ולפי שהשלימות התכללות ב' המדות שלכן כל איש לבדו פלג גוף. ומכל מקום כל אחד ביחוד צריך להיות כלול משניהם שע"ז היו כל נסיונות אברהם כמש"ל אות ל"ט מ"ב מ"ט ויצחק לא היה צריך בירור ע"ז כי די בירור במה שהוא בן אברהם וז"ש אלה תולדות וגו' אברהם הוליד וגו' הרי יראה של קדושה שנולדה מצד האהבה ויש לו גם כן מדת אהבה בתולדה כי ברא כרעא דאבוה וגם עקידת יצחק כלות הנפש לד' הוא מצד אהבה כמ"ש נכספה וגם כלתה נפשי. והעיד על שרה כבת כ' לחטא שלא חטאה מצד עצם מדתה כידוע מאז"ל שיראה מקור לסור מרע. וכבת ז' ליופי היינו עשה טוב שמצד האהבה וכלולה משניהם:

פרק נא

מערת המכפלה אשר לו אשר בקצה שדהו. כי קרית הארבע שהם אברהם יצחק יעקב ואדם הוא חברון רצה לומר חבור כל הנפשות שכלולות באלו הד' כי כל נברא בעל גבול ובהכרח יש לו ד' קצוות ומזה הם ד' חלוקות שהם ד' יסודות שבכל נברא וכן בכל העולמות וכל פרטי חלוקות הנבראים וכמ"ש במקום אחר ונז"ל כמה פעמים שהם בכלל הנפשות אברהם יצחק יעקב ודוד (וכנגדם סדר המלאכים מימיני מיכאל כו' ורפאל נגד דוד לכן הלך להציל את לוט להוציא נפש דוד) וידוע דאדם ר"ת אדם דוד משיח שהכל א' כי העולם ככדור כמ"ש בירושלמי דע"ז ובכדור ההתחלה והסוף נקודה אחת וכן אדם ומשיח היינו דוד הכל אחד וחבור כל הד' שהוא התייחדות כל הנפשות הוא רק אחר המיתה כי הגופים נפרדים אבל הנפשות מתחברות במקורן ולכן מקום זה של העדר הגופות וחבור הנפשות הוא בית ועלי' ע"ג כמו שאמרו ז"ל (ב"ק טז) מה עלי' מעולה שבנכסיו והוא רוכב ע"ג הבית כנפש על הגוף ובבית שם הגופות הנפרדים ובעלי' היחוד, וקבורה לגוף להחביל כל חמודות עולם שהי' מעט לו בחייו וכמ"ש אשמדאי בפ' מי שאחזו (גיטין סח) משח ד' גרמידי כו' ובתמיד (פ"ד ל"ב ב') באלכסנדרוס בגלגל העין דמעט עפר מכסה עין הצרה ואין מסתפקת בכל תענוג ותקיל ע"ש ולכך מקום קבורה

זו של גופי אבות העולם הכוללים כל העולם הוא בקצה שדה עפרון שהוא הרע עין כמו שאמרו ז"ל (וכן הוא בגימ') מה שהוא רע עין ואין מסתפק במעט ודבר זה הוא לו בקצה שדהו ובסוף אדם למות מראין לו הקבורה הרומז על הנזכר לעיל ולכן אמרו בסוטה (ל"ד) דחברון מקום טרשין לכך נבחר לקבורה רצה לומר שאין מגדל תענוגי העולם ואמרו שם דע"כ כבשים מחברון דעבדא רעיא רצה לומר דעל ידי זה נולד משה רבינו ע"ה טוב והנהגה טובה לצאן מרעיתם אדם אתם, ולכך דוד המלך ע"ה הרועה נאמן נמשח למלך מכל ישראל בחברון מקום המרעה וגם ששם חבור הנפשות וגם דוד כולל כולם ומחברם דוגמת אדם שכלול כל הנפשות כמ"ש במקום אחר. ומקום זה ע"פ ממרא רצה לומר נוכח תשוקת ההשארה לנצח שזה הוראת ממרא כנז"ל אות מ' ועד"ש ע"ז ה' א' בואו ונחזיק טובה כו' דאי לא מייתי לא מולדי ע"ש והמיתה היא העדר ההשארה קיום לעד באיש. ונתן מחירה ד' אות נגד קרית הארבע כמ"ש במקום אחר שמספר ד' מאות בכ"מ בדרז"ל הוא הגוזמא הכללית הכוללת כל חלקי הבריאה כולה מן העולם ועד העולם:

פרק נב

ואברהם זקן. הזקנה מצד היגיעה כמ"ש בקידושין (לג.) כמה הרפתקי כו' וכמ"ש בעירובין (כב) מעלות כו' אזקינון וכן בימי האדם יש עלי' וירידה בימי חייו שע"ז הוא כל היגיעה ועבודה ועל ידי זה מזדקן כמ"ש זה קנה כו' והקנין הוא ביגיעה דבלא"ה נקרא מתנה ומציאה שבאה בהיסח הדעת ואז"ל (מד"ר בראשית כ"ט) ג' מציאות כו' אברהם ישראל ודוד (ונגדם מ"ש ברכות ה' א' ג' מתנות טובות תורה וא"י ועוה"ב כמ"ש במקום אחר) כי הזמן מחולק עבר הוה ועתיד וביד אדם רק ההוה דמה שהי' כבר הוא ואשר להיות ביום מחר אינו בידו. וכן מתחלק בנפש כידוע והם מחשבה שבמוח ורצון שבלב ומעשה והבחירה היא בלב כמו שאמרו ז"ל כל האיברים כמו שבראתי חוץ מן הלב שנאמר עקוב וגו' ושם יצ"ט ויצר רע לב חכם וגו' אבל ראשית המחשבה מהשם יתברך וכמ"ש במקום אחר על נשמה שנתת בי טהורה וכן גמר המעשה כמ"ש במקום אחר שזה שאמרו אלמלא הקב"ה עוזרו כו' רק בלב מקום היגיעה לאדם ואברהם ראש המחשבה ודוד סוף המעשה כמש"ל אות ל"ב לכך הם מציאות שלא באו ביגיעות ואתערותא דלתתא. וישראל רצה לומר קשר כללות האומה שהוא כלל הלב שאף על פי שבפרט הוא הבחירה לאדם ובידו מכל מקום בכללותו הוא גם כן מציאה כמ"ש (שמואל ב י"ד:י"ד) וחשב מחשבות לבלתי ידח וגו' וכמ"ש (מלאכי) הלא אח וגו' ואוהב וגו' בלי שום טענה ויגיעת בנ"א במעשה הטוב רק דרך מציאה. ומעיד השם יתברך הגם שהוא העוזר וגם בלא יגיעה הוא טוב בעצמותו אם כן מה יחוסו ע"ז מעיד זקן ועד אברהם לא היה זקנה ויגיעה

כמותו שהוא יגע ומצא אבל לא היה צריך ליגיעה רק הקב"ה יהיב חכמתא לחכימין דייקא וכל דרכיו משפט ומברר כי הוא היה בשלימות היגיעה ולכך מגיע לו גם בלי יגיעה והוא חלקו ואז"ל (במדרש) ג' נאמר בהם זקן כו' אברהם יהושע ודוד וכ"א ראש כו' רצה לומר ראשית אותו הכח המציאו כי האבות בכלל רומזים למוח שהוא התחלה ואב לגוף וחלוקים לתלת שהם תלת חדרים שבמוח הידועים כמ"ש במקום אחר ואברהם הראש לזה ויהושע מכניס ישראל לארץ שזהו התייחדות כללות האומה כאשר הם בארץ מיוחדת וז"ש ראש כו' מאפרים שזהו מדרגת יוסף התקשרות והתייחדות כל העדה כי כולם קדושים ובתוכם ד' במדת היסוד המקשרת אבל יהודא שלימות המעשה וכן ענין המלכות מורה ע"ז וכמ"ש כ"ז במקום אחר ענין משיח ב"י קודם למשיח ב"ד ודוד ראש למלכים מיהודא ומעיד הכתוב על כולם כי הם זקינים באים למדרגה זו בימים שעברו עליהם מן היגיעה ולא שנולדו כך אף על פי שבאמת היו מוכנים לכך בתולדה גם אלו לא יגעו רק השם יתברך העלים ולכך לא מצינו נסיונות רק באברהם ודוד (ואלו עמד בנסיו היה שלימותו האמיתי וזמן הגאולה אמיתית וזשאז"ל בחלק (סנהד' ק"ז א') שאמר דוד גלוי וידוע כו' שהי' יכול לעמוד בנסיון רק שלא יאמרו כו' כי זה א' משבועות שלא לדחוק הקץ ועדיין לא הגיע עתו) וכלל האומה לברר יגיעתם ושאינם מצד התולדה ואז"ל (מדרש תהלים) אין הקב"ה מקיש אלא בקנקנים שלימים רצה לומר טובים מתולדותם שבטוח שיעמדו וז"ש אחר כך וד' ברך וגו' רצה לומר בכל יגיעתו ועבודתו היתה ברכת ד' מצליחתו והצליח בכל:

פרק נג

פן תשיב את בני שמה. כי יראה הוא מקרוב כשעומד בפני המלך מתייירא ממנו וכמ"ש בהג"ה דריש או"ח וכמ"ש במורא גדול זו גילוי שכינה אבל האהבה מרחוק אדרבה חזקה יותר כידוע המשל מבן כשרחוק מאביו הגיעגועים יתירים וארץ ישראל הוא מדרגת שויתי וגו' וכמ"ש ארץ אשר ד' וגו' תמיד אבל תו"ל דומה כמי שאין לו אלוה כמ"ש בשילהי כתובות (ק"י ב') רצה לומר נוכח עיניו רק מארץ מרחק וז"ש אוירא דא"י מחכים חכים בל' רז"ל רצה לומר הכרה כמו חכים לי' מר לר"פ כי ההכרה מצד החכמה וכן אוירא דא"י מוליד הכרת אלהות וההכרה מצד הקירוב ולכך הזהיר מלהוציא יצחק חו"ל ששם אין מקום ליראה רק אהבה. וז"ש בשבת פ"ט ב' דמחוי להו יצחק הקב"ה בעינייהו שד"ז כי עין בעין יראו ושויתי וגו' לנוכח עיניו הוא מדרגת יצחק כנ"ל והיכולת לזה גם כן מצד מדת יצחק שהגבורה הוא הצמצום שכביכול מצמצם התפשטות אורו עד שגם שפל אנשים יוכל להשיגו וידוע ד' צילך במדרגה שהוא האדם כן השם יתברך.

כשמתייירא ומצמצם עצמו כן השם יתברך ואמר בעינייהו כמ"ש עין בעין יראו שהוא על ידי היראה שהוא טהרת הראיתא כמש"ל אות מ"ד וכמ"ש בע"ז כ"ח שוריינא דעינא בלבא והיראה מתייחסת ללב כמ"ש יומא ע"ב ב' ע"פ ולב אין:

פרק נד

הקרה נא לפני היום. כי הניחוש הוא היפך השלך על ד' יהבך רק חושב דהכל מקרה ובהנהגה הטבעית בזולת השגחת השם יתברך שאז תוכל להשתנות רק הכל מקרה טבעיי בלא השתנות ביד השם יתברך ולכך יוכל לידע מה שיהיה זולת השם יתברך ולז"א בבלעם ויקר כו' לפי שהלך לקראת נחשים לומר שהכל מקרה וטבע ולכן אז"ל בוי"ר פ"א שהוא לשון טומאה ומקרה לילה כי הטהרה הוא מצד סיוע השם יתברך והשגחתו אבל הטומאה מצד העדר ההשגחה ופותחין לו לילך כמה שירצה בלא סיוע כלשון רז"ל יומא ל"ט ב' (וזה היה גם כן הסתת הנחש על העדר ההשגחה והייתם כאלהים כמ"ש במקום אחר) ואמרו בחולין צ"ה ב' כל נחש שאינו כאליעזר כו' ובתוס' הקשו איך הותרו הם ולק"מ דהם מסרו מקודם הכל להשם יתברך ובקשו מהשם יתברך שיצליחם וכך הוא המדה כמו שאמרו ז"ל בתמיד במרבה בסחורה כו' ויבקש רחמים כו' שמבקש רחמים שיצליחהו בדרך הטבע דהא בלא הא לא סגי דלא עביד קודשא בריך הוא ניסא לשקרי ולכך אז הניחוש מותר וז"ש שם אף על פי שאין ניחוש יש סימן רצה לומר לדבר מסומן ע"כ יש בעליו שנותן הסימן כי דבר המסומן אינו מקרה ע"כ. לכן מציאה שהיא מקרה בלי השגחת בעליו ודבר שיש בו סימן חייב להכריז שעדיין יש השגחת בעליו עליו ולא מייאש ורשאי להחזיק זה לסימן מן השם יתברך הנותן הסימן אבל ניחוש רצה לומר אמונה גמורה בזה בלבד בלתי נותן הסימן רק שהכל בטבע. והנה מדרגת יצחק שם אלהים רצה לומר שהנהגת הטבעית גם כן מושגחת מהשם יתברך והוא מנהיגה כנ"ל אות מ"א ורצה לומר שכל המקרים מסודרים גם כן ממנו ולכך בא נישואיו וזיווגו שהוא השלמת צורת האדם שלו כמ"ש ביבמות (בפ' הבעל ידי) על ידי ניחוש שהוא מקרה וגם כן מאת ד' וזהו הקרה נא שיהיה המקרה ממך וד"ז הוצרך להיותה אחות לבן שמלא ניחושים כידוע דהוא בלעם וכמ"ש נחשתי וגו' והי' צורך אז לתקן ענין הניחושים ולבררם שגם הם מד' כדי לברר רבקה שתהי' הטוב שבהם ולא יהיו רוב בנים אחר אחי האם:

פרק נה

נזם זהב בקע וגו', האף מיוחס לכעס בכ"מ ותכשיט האף רצה לומר שאינו כועס ורומז אל הסור מרע כמו שאמרו ז"ל בברכות (כט) לא תרתח ולא תחטא וזה שוקל מחצית כמ"ש במקום אחר כי בינוני הוא השמור מן העבירה אף על פי שלא הגיע למדרגת

עשה טוב שהוא החצי השני זה נק' בינוני ולכך זהו הנדיבות לב לעשות משכן בהשראת שכינתו הוא על ידי הסור מרע אז יש מקום בלב לקבל הגלוי שכינה שבאה אחר המורא גדול שהוא היראה מקור לסור מרע כמ"ש אנכי פיניתי הבית ואז"ל מע"ז ומקום לעבודה שאחר כך שהוא העשה טוב וזה מיוחס להידים כמ"ש ידיך עשוני ולכך תכשיט הידים שהוא שלימות המעשה משקלם י' כמ"ש כל בי עשרה שכינתא שריא והיינו אפילו בלא שום מעשה מצוה כידוע והיינו כי י' הוא שלימות הכללי בכ"מ כמ"ש במקום אחר ושלימות הכנסת הטוב בלב אחר הוצאת הרע הוא במספר י' רצה לומר ממולא בכל חלקיו כמו שהוא מורה מספר י' בכ"מ מספר כללי הממלא הכל והיינו שיהיה שכינה שורה בקרבו עד שלא יצטרך לשום מעשה וכמו שאמרו ז"ל (במדרש בראשית) מה היה העולם חסר שבת ששלימות המעשה כאשר לא יצטרך לשום מעשה (עמש"ל אות מ"ח) וכל זמן שצריך למעשה הוא חסר וצריך השלמה רק שהמעשה הוא הכנה שהיגיעה מביא לשבת כמ"ש (אבות) העולם הזה דומה כו' מי שלא טרח בע"ש כו' ולכך ימי המעשה ז' בהדי שבת שהוא השלימות והג' ראשונות הם כחות המעשה והז' הם הוצאתה מכח לפועל והם עשרה ורבקה במעשה חסד שהוא היפך הכעס ורע לבריות שעשתה הראת קישוטי' בב' אלה דוגמת שבח שרה כבת ז' ליופי שהוא נגד עשה טוב כמש"ל אות נ' שהם ז' מדות ההוצאה לפועל כנ"ל וכבת כ' לחטא כמ"ש באבות:

פרק נו

בא ברוך ד'. ברכה הוא השלמות ולכן אמרו שילהי עוקצין דכלי מחזיק ברכה השלום כמ"ש במקום אחר, וארור לשון חסרון כידוע ולכך כנען נקרא ארור כי כנען בידו מאזני מרמה ורמאות היפך התמימות ותמים פירוש שלם כי מי שפיו ולבו שוין הוא השלם וכמ"ש בתיקונים תיקון ס' כי עניין עץ הדעת טוב ורע שהוא א' בפה וא' בלב ע"ש (ובירית הלשון נגד ברית המעור לכן על ידי המילה נקרא תמים כי תיקון זה תלוי בזה וכמ"ש במקום אחר ע"ל אות מ"ה) וזהו תכלית השלימות כמו שהיו קודם החטא ולא יתבוששו כי הבושה מפני הערמימות שנכנס בתוכו וכמ"ש ז"ל על כי ערום אנכי ומעשה כזו דא' בפה וא' בלב נקרא אצל רז"ל סוטה כ"ב ב' רשע ערום, ולכן יעאבינו ע"ה שהוא איש תם לא נתבייש לומר הבה וגו' שהוא תיקון אדם הראשון כמ"ש תענית ה' ב' יע"א לא מת ולבן הוא היפוכו רמאי והוא בלעם שהי' כחו בפיו על ידי רע שבעץ הדעת לארור ולקלל רצה לומר לעשות חסרון שהוא היפך השלימות שהעוה"ב השלימות ועולם הזה חסר ותכלית חסרונו שנקרא עלמא דשקרא שהוא הרמאות היפך אמת ליעקב ועוה"ב שהוא עולם האמת לחלקו של יעקב כמו שאמרו ז"ל ומצד זה של שקר ורמאות דא' בפה

ואחת בלב נמשכים כל הרעות וחסרונות כמ"ש כי ביום אכלך מות וגו' שהוא תכלית החסרונות כי כל שקר פוסק כמ"ש (משלי) ועד ארגיעה וגו' וזהו מיתה והעדר מה שאין כן הלב נחלה בלי מצרים וכשפיו ולבו שוים אין לו הפסק. ולכך הלכו לקראת נחשים שזה מעשה הנחש בעץ הדעת כנ"ל וכן ענין הסתתו כל הסתה הוא שמרמה לחבירו והיא א' בפה וא' בלב. אבל ביעקב נאמר לא נחש ביעקב וזה ענין הניחוש שהמעשה עצמה אין בו שום איסור על ידי השם יתברך כדרך שאמר אליעזר כמש"ל אות נ"ד רק כשהכונה רע ולכך אליעזר שהוא בכלל ארור מכנען שהוא רמאות כנ"ל הוא המתקן ענין הניחושים ותיכף שראהו לבן אמר פניתי הבית מע"ז כי הוא גילה ובירר שהניחושים מהשם יתברך וממילא נתפנה ביתו מע"ז ולכך אמר לו ברוך ד' שמעתה יצא מכלל ארור לברוך וזה שאז"ל שהוציאו כו' שלבן הוא המוציאו שעל ידי שנתפנה מע"ז על ידי אליעזר נתברר שאליעזר מוציא מכלל הנחשים הרעים וזה היה בעת שליחות לקדש רבקה ליצחק והודה שאין הוא מתדבק בברוך כמו שאמרו ז"ל כי דבקות איש ואשה גם מצד החומר כמ"ש והיו לבשר אחד ויצחק גם מצד החומר ברוך מה שאין כן אליעזר מצד החומר ארור ולכן מלתא דמגניא בי' קדים אמרה שלא ישאלו למה לא נשתדך הוא רק שאין החומרים דומים כי חומרו עבד וגו' והיציאה הוא בצורה מצד החכמה שקיבל מאברהם אבינו שהי' מלא חכמה כמו שאמרו ז"ל (אבדר"נ פנ"ג) ב' כליותיו כו' ואמרו דולה ומשקה כו' ורמאות הוא גם כן חכמה רק שהוא נקרא חכם להרע וחכמת האמת הוא תיקון של שקר ואז"ל איזהו חכם המכיר את מקומו שזהו במדרגת אמת וכמ"ש במקום אחר ולכך אז בעת השליחות היה בירור תיקון הצורה שלו ומצד החכמה שהי' מכיר מקומו:

פרק נז

ואפנה על ימין או על שמאל, כי בכל דבר יש ב' קצוות ואמצעי ורבקה צריכה שתהי' בעלת חסד (כנ"ל אות נ' דזהו זיווג ליצחק ע"ד שאמרו בפ' במה מדליקין (ל"ג ב') מאי דמחי ר"א מסי ר"ש) כנסיונו של אליעזר והוא בכלל נקרא צד ימין בכ"מ, והנה הימין עצמו גם כן חלוק לג' אלו ככל בעל גבול והם אהבת הקב"ה מדרגת אברהם אוהבי, ואהבת התורה מדרגת יצחק שהוא קבלת עול כמ"ש בספ"ב דברכות (י"ז) ע"פ אלופינו מסובלים שהוא דוגמת יסורים ובפ' חלק מטעינו מצות ויסורין וכן נקרא עול תורה כמו עול מלכות שמים שהוא היראה וכן תורה בגימ' ירא"ת וכן נקרא בפסוק יראת ד' ולשון רז"ל בכ"מ משה מפי הגבורה שהתורה מצד הגבורה וכמו שאמרו ז"ל בפ' הנזקין (נה) דאשרי מפחד בד"ת כתוב מדרגת פחד יצחק וזה שאז"ל (תענית) הוריד הקב"ה טל של

תחי' כו' בעת מתן תורה כי תחיית המתים מצד הגבורה שלכן נאמר בברכת גבורות וכן התורה מצמצמת הנהגת אדם והליכתו כמדת הגבורה. ואהבת ישראל מדרגת יעקב שהוא כולל נפשות ישראל כידוע וכל חשקו להעמיד שבטים כמו שאמרו ז"ל שזה ענינו לברר אומה שלימה קיימת לעד מכירה אלקותו כמש"ל אוא מ'. והם קודשא בריך הוא ואורייתא וישראל כולה חד כמ"ש בזוהר רק נחלקו לב' קצוות ואמצעי. ונגדם בפסולת האהבות תאות ניאוף לימין וכן שה"ש שמלא אהבת ה' משל לתאוה זו בקדושה והוא ישמעאל פסולת דאברהם. ותאות אכילה ושתי' לשמאל שתאוה ראשונה נקרא גם כן טוב לאחרים מה שאין כן אכילה ושתי' רק טוב לעצמו וכן נמשל לה התורה לכו לחמי בלחמי ושתו וגו' ולכן אמרו ביצחק ציד בפיו קופרא טבא לפומי' ואז"ל גם כן על שאלות בד"ת כיצד מעשרין כו' והמכוון א' וזהו תאות לוט כמ"ש וישא וגו' כי כולה משקה ואמרו נשקה את אבינו וגו' שהוא ראש התאות שלו לענג גופו באכילה ושתי' ולהטיב לעצמו לבד שלכן נתחבר לסדום שהיו רעים לאחרים רק שמזה בא לתאוה האחרת כמ"ש בסוטה (ז') הרבה יין עושה כי באמת כל התאות מחוברות, ובקו האמצעי הוא תאות הממון ורכוש שעל ידו משיג אלו ב' קצוות התאות (וכן ישראל נמשלו בפ' ג"ה (צ"ב) כסף אלו ישראל ואמרו ביעקב שממונו חביב עליו מגופו שנשתייר על פכים קטנים הם נפשות קטנות מישראל וכמ"ש במקום אחר) והוא לבן כמו שאמרו ז"ל למה רץ ועל מה רץ וכו' ורבקה אחות לבן קו האמצעי דתאוה דקדושה דוגמת שרה שהיתה קו אמצעי דגבורה הטובה (ע"ל אות נ') ולכך רבקה אוהבת את יעקב (קו האמצעי) שהוא אהבת ישראל והמשפט ללכת תחלה אל קו היושר וז"ש חסד ואמת את אדוני אמת הוא קו האמצעי אמת ליעקב וחסד ימין רצה לומר אמצעי שבימין, ואם לאו ואפנה וגו' ודרז"ל על ישמעאל ולוט והיינו כנ"ל:

פרק נח

היי לאלפי רבבה, כמ"ש בזוהר ויצא דברכת ד' אין פחות מאלף ע"ש כי בסדר המספרים בלה"ק אלף חוזר למספר אחד להיות נמנה י' אלף ק' אלף אבל מספר ק' אינו נמנה י' מאות וק' מאות והברכה הוא תכלית הריבוי שיוכל הכלי לקבל ומילוי' כמ"ש בשמן דאלישע וכלשן רז"ל כלי מחזיק ברכה ורבוי מספר האחד עד אלף אחד ולכך זהו ברכתו, ולכן מילוי א' אל"ף שזהו מילוי הכלי שלו אבל רבוא אינו שם מספר רק ל' רבוי כי עשרה בכ"מ הוא מספר שלם וממולא הממלא וכולל הכל מראש עד סוף וכנ"ל אות נ"ה לכך שלימות הרבוי י' אלפים ואלף הוא סוף המספר ורבוא רבויו ושלימותו ולכך לא נמצא יותר משרי אלפים ולא שרי רבוא שזה תכלית הרבוי והוא מדרגת המלך כמ"ש

לדוהע"ה אתה כעשרת אלפים מעמנו וחרה לשאול כמ"ש לי נתנו האלפים ולו הרבבות ועוד לו אך המלוכה והם ברכו לרבקה שתכלית הברכה יהיה ברבוי ואז"ל אלופים מעשו ורבבה מיעקב כו' כי השרים הם לפי שעה וביד המלך להעבירם מה שאין כן המלך קיים לעד בסוד דוד מלך ישראל חי וקים ולכן עשו שהוא רק בעולם הזה נקרא אלוף לשון שר אלף שהוא בתכלית הברכה של עולם הזה אבל אינו מדרגת מלך הקיים לעולמי עד (וכן שאול שלא נתקיימה מלכותו לעד מפני שלא הכרית אלופי עשו לכך לו נתנו האלפים) כמ"ש כי בי מלכים ימלוכו שתורה כתיב בה מדרגת אמת ליעקב וקיים לעד גם בעוה"ב שהוא תכלית השלימות והרבבה כנ"ל ולכך אין עשו נופל אלא ביד זרעו של יוסף שהוא המושל בכל ארץ מצרים מושל רצה לומר שר ואלוף (וכמ"ש במקום אחר על המלוך תמלוך אם משול תמשול וכמ"ש והיתה לד' המלוכה וגו' לעתיד יהיה קיים אבל כעת שיש גוים שיהיו לתרפות ולדראון וכליל יחלוף רק ומושל בגוים שאינם קיימים לעד) והוא דוגמת אלף וכמ"ש במקום אחר על ענין משיח בן יוסף שבמדרגת מושל ויהרג ואין לו קיום לעד רק לדוד שחיים שאל וגו' לו ניתן החיים לעד ויוסף בקדושה נגד עשו כי יוסף הוא ע"ש ודהמלך ע"ה שבת כידוע לבאים בסוד ד' וכמ"ש במקום אחר ורז"ל המשילו בע"ז (ה) עולם הזה לע"ש ועוה"ב לשבת (ולכן צחות לשון רז"ל בספור מעשה דפ' כל כתבי (שבת קי"ט א) יוסף מוקיר שבת אף על פי שמעשה כך היה ידוע כי כל דבר אינו במקרה והזדמן רק הכל רמזים עליונים רומז למ"ש (ישעיין י') אפרים לא יצור את יהודא ואין כאן מקום להאריך בביאורו) וכן אז"ל עולם הזה לעשו ועוה"ב ליעקב ולכ"א בפד"מ (נ"ו) גוי ששבת חייב מיתה כמ"ש על ברכת ד' היא תעשיר זה השבת שהוא עשירות ורבוי בברכה והיינו מספר רבוא מדרגת שבת מלכתא כנ"ל ואינו לחלקו של גוי ולכך גמלא אזיל למתבע קרנא כו' שהוא חיים שאל כו' חיים נצחיים, גם חיים שלפי שעה שהיו לו גזיזי לי' דנתחייב מיתה. ולכ"א יפול מצדך אלף ורבבה מימינך כמו שאמרו ז"ל (שבת פ"ח) למיימינים אורך ימים איכא חיים לעד במדרגת רבבה אבל למשמאילים רק עושר וכבוד שכר העולם הזה שהוא רק אלף:

פרק נט

ויקח אשה ושמה קטורה כמשנת"ל אות מ"א כי כל הנהגות אברהם חוץ לדרך הטבע דוגמת רחב"ד מי שאמר כו' לחומץ כו' ומצד זה היה מברר השגחת השם יתברך ומאחר כי זלע"ז ממש הוא על ידי שנמצא גם כן הנהגה כזו שאינה טהורה שהרי זה יסוד הבריאה שיהיה העלם ולא בירור גמור שא"א להכחישו כדי שיהיה מקום להבחירה ולכך הוכרח להמציא כשפים שאז"ל בחולין (ח) שמכחישים וכו' וזה נגד הנהגת הנסים

וכמ"ש המצרים למשה תבן אתה כו'. ולכך כמו שמצד אהבה הקדושה של אברהם הוכרח להיות לעומת זה אהבה רעה דישעמאל כן מצד מדרגתו בנסים הוכרח להיות מצדו לעומת זה כשפי בני קדם (שהם המפורסמים בכישוף כמ"ש ועוננים מקדם). ולכך ויוסף וגו' ואז"ל היא הגר שקשרה פתחה מזנות כי מצרים מלא זימה כמ"ש ז"ל גבי שרה ומלא כשפים כמ"ש תבן כו' כי מקום הכשוף במקום הזימה לכן כשוף מצוי בנשים כמו שאמרו ז"ל ואמרו בפ' חלק (ק' ב') בשם בן סירא בת לאבי' מטמונת שוא כו' ע"ש כי הזימה הוא השתקעות בחומר ארציי ומצדו הכישוף כמו שאמרו ז"ל ששולט רק בארץ ולא באויר (מעובדא דשמעון בן שטח) (ירושלמי חגיגה המובא ברש"י סנהדרין מ"ד ב') ולא במים (כמ"ש בס"פ ד"מ (סנהדרין ס"ז ב') דבדקי אמיא) וכשפים דוגמת אשה זרה ובמותר דוגמת ספר יצירה שאמרו פ' ד"מ (שם) דפטור ומותר וגם בזה אמרו קדש עצמך במותר לך וכן אמרו בפ' עשרה יוחסין (ע"א א') בשמות. לכן אמר ב"ס בפ' חלק (ק' ב') בנערותה שמא חזנה בזקנותה שמא תעשה כשפים כי עצם הכשפים רע לבריות כמ"ש בסוטה (כ"ב) אלמנה שובבית בעלת כשפים שהוא נגד גמ"ח כמש"ל אות י"ג וזה היפך הזנות וכמ"ש בבראשית רבה פ"ע שבני קדם היו גדורים בעריות ע"ש ולכך מלאי כישוף ולכך רק בזקנות כשכלה התאוה אבל מכל מקום אינו אלא בגוף שהי' מלא זימה בבגרות שנמשך מן הזימה כמו שהנהגה הנסיית נמשכה מתוקף האהבה להשם יתברך הקודמת כמ"ש במקום אחר כן לעומת זה ולכך ואברהם זקן אחר כך בזקנותו ויוסף וגו' ולבני וגו' וישלחם ואחר העקדה שנתכלל אברהם ביצחק כמ"ש בזוהר בענין הן יראת ד' היא חכמה (מדרגת אברהם כמש"ל ט"ו) ואחר נישואי והשתלמות צורת יצחק כנ"ל דמשלו ז"ל כשפים לתבן וכן המשיל הכתוב נבואת שקר נגד נבואת אמת מה לתבן את הבר כמ"ש במקום אחר כי חכמה מאברהם ונבואה מיצחק (כמ"ש שמאול א' ט') לנביא יקרא לפנים הרואה והוא יראה המיוחס לראיתא כמש"ל כמה פעמים) ותורה (דכתיב בה אמת) ליעקב וכמו שהתבן נושא הבר כל זמן הגידול כן השקר נושא לנבואת האמת כי יראת העונש ופחד מיסורים הוא יראת השקר כי כל עולם הזה שקר ועלמא דשקרא וכן יסורין כי האמת שהוא הקיים לעד הוא רק טוב. ומכל מקום היא מדרגה לבוא ליראת האמת וכן אז"ל הכל מסייעים לבנין בית המקדש אפילו שדים רצה לומר שמהם נמשך היראה כמ"ש מפחד בלילות וזהו ענין בית המקדש כמ"ש (דברים) למען תלמד ליראה. והשמיר הובא על ידי אשמדאי כמ"ש בפ' מי שאחזו (גיטין ס"ח א) רצה לומר שמנסר אבנים לבנין דוגמת יסורים מנסרים אברי הגוף להיות ראויים להשכנת שמו יתברך וכמ"ש במקום אחר אבל אחר שגדל הבר התבן נזרק וכן בהשלמת יצחק ומדתו

אז ויוסף וגו' וישלחם. והגר המצרית היא המולידה הזימה והכשפים ובבגרותה הולידה ישמעאל שמלא זימה וזה היה קודם לידת יצחק ועקידה שעדיין לא נתבררה אהבת אברהם בכל הנסיוונת וישמעאל הוא הפסולת שמצידו לכך היו אז הנישואין ע"פ שרה המולדת יצחק וע"פ הבירור עמש"ל אות ל"ח ומ"ז אבל בזקנותה שכבר הולידה הזימה נקראת קטורה שנשמרה מעכשיו מזימה בזקנות שכבר יצא ממנה והולידה עכשיו בני קדם מלא כשפים וזה ממש היפך ממדת אברהם כנ"ל שהוא היפך גמ"ח לכך אז"ל ויוסף ע"פ הדבור שדבר זה הוא מצד השם יתברך שזלעו"ז עשה אלהים לכן אז"ל בזבחים (ס"ו) ושמה יוחני ע"ש כי יוחני הוא שם לכח הכשפים כמ"ש במקום אחר עמ"ש במנחות פ"ה א' מכשפי מצרים יוחני וממרא שיוחני כשפים שמצד האשה כמ"ש בסוטה (כ"ב) יוחני בת רטיבא ע"ש (ויוחני בגימ' פ"ד כמ"ש במקום אחר על פ"ד שנה שלא ראה יעקב קרי שבמספר כך הוא העדר הזימה שמצד הזקנות) שהיא אשה וממרא שמצד האיש ואין כאן מקומו:

פרק ס

תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק. כי ד' עולמות רואה האדם בחייו בעולם הזה ולאחר מיתה בגן עדן, ולאחר התחי' ולעוה"ב. ועיין במדרש הנעלם (זוה"ק פ' חיי קכ"ט א') כי אברהם ויצחק הם עולם הזה ואחר התחי' וכן יסדו תח"ה בברכת אתה גבור כמש"ל אות נ"ז כי ד"ז מצד יצחק ועמש"ל אות מ"ט שאני אמית ואחי' מחצתי וארפא מצד יצחק וב' אלה הם בגופות אבל גן עדן ועוה"ב בלא גוף נגד יעקב לא מת וכן דוד מלך ישראל חי וקים כי המיתה רק לגוף (וכן בתח"ה הנער בן מאה וגו' ולעוה"ב יעדרו הגופות) וגן עדן נגד יעקב שהוא תיקון אדם הראשון שנתגרש מגן כמש"ל אות נ"ו ולכך אז"ל וירח וגו' שנכנס עם עשו כמו שאמרו ז"ל והוא קו האמצעי בין עולם הזה לתח"ה ודוד המלך ע"ה שהוא מדרגת שבת מלכתא מדרגת עוה"ב כמ"ש פרק קמא דע"ז כידוע וכמ"ש בברכות (סופ"ב) שנהנין מזיו השכינה הוא מדרגת מלכות בית דוד כידוע ולידת אברהם יצחק רצה לומר עולם הזה לתח"ה הלידה ההוא הוא על ידי המיתה שבינתים רצה לומר כמו דרך משל קו ימין וקו שמאל ונקודה אמצעית אם נאמר קו ימין הוליד והמשיך קו שמאל ע"כ הוא על דרך נקודה אמצעית שעדי' הוא הימין וממנה ולהלאה הוא השמאל והנקודה עצמה הוא הלידה של ימין לשמאל וכך הגן עדן הוא הלידה של עולם הזה לעולם התחי' וטל של תחי' הוא מגן עדן ובמדה"נ (זוה"ק תולדות קל"ז ע"א) שהוא מעצם לוז (הוא שם העיר שאין מתים בה כמו שאמרו ז"ל (סוטה מ"ו ע"ב) ולוז באילן אמרו בבכורות ח' א' כנגד תרנגולת והיא נדרשת בהרואה (נ"ז) תרביצא

נאה וגילה רצה לומר גן עדן ואין כאן מקום להאריך) שבשדרה (כידוע לי"ח ששדרה הוא מדרגת יעאבינו ע"ה) שאין נהנה משום סעודה רק ממלוה מלכה רצה לומר שאינה לתיאבון כמ"ש בפ' כל כתבי דמה שהוא לתאוה נקרא שקר כמ"ש (משלי כ' י"ז) ערב לאיש לחם שקר אבל הפכן אמת והוא מדרגת יעקב והוא המביא חיים כמ"ש בפ' חלק (צ"ז) מאתרא דשמי' קושטא וכן כשאהבה מולדת יראה אותה לידה הוא מדרגת אמת רצה לומר שהאהבה אמת שלולא כן א"א שתוליד יראה וזהו תולדות יצחק ב"א אברהם הוליד וגו' שזה עצמו הוא התולדה של יצחק רצה לומר ענין זה דאברהם הוליד וגו' ענין ההולדה הוא עצמו תולדות יצחק דהיינו יעקב קו האמצעי וד"ז בסוד החיות רצוא ושוב שיצחק חוזר ומוליד כח התולדה שלו מה שאברהם והוא המוציאו לפועל גמור מה שבקדם היה בכח עכשיו נתברר בבירור גמור שיש מדת אמת בעולם כאשר נשתלמה היראה הבאה אחר האהבה יצא מדת האמת לפועל גמור:

פרק סא

ויתרוצצו הבנים בקרבה. כי תכלית העבודה להגיע למדרגת לבי חלל בקרבי שאז"ל (סופרק קמא דב"ב) שהרגו ליצר הרע ולזה זכו אבותינו בסוף ימיהם כמ"ש בתדב"א חיים שלא בצער ושלא ביצר הרע וכו' וע"ז א' (תנדב"א) חייב כ"א לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי שכפי ערך מדרגת נפשו (הכלולה בנפש האבות) יגיע למדרגה זו של הריגת היצר שעלי' אז"ל בסנהדרין מ"ג ב' כל הזובח יצרו וכו' כמו שאמרו ז"ל בוי"ר שקרבן תודה אין בטל לעתיד לבוא שזהו על זביחת היצר שיהיה לעתיד לבוא כמ"ש שילהי סוכה (ב) וזהו עיקר קבוץ גליות שאמרו בספרק קמא דברכות (י"ג) ויציאת מצרים שהיא התחלת הכניסה לחלק ד' מדרגת אברהם טפל כמ"ש יעקב אשר פדה את אברהם שנגד אברהם הוא יציאת מצרים כמ"ש במקום אחר וכמ"ש (פסחים פ"ח) לא כאברהם שקראו הר וזהו בית ראשון שאמרו בפרק חלק אלו הוית התם כו' שהי' תוקף היצר הרע עד"ש בסוכה (נ"ב) צדיקים נדמה להם כהר. ולא כיצחק שקראו שדה, נגדו בית שני שאמרו ביומא (ס"ט שבטלו יצרא דע"ז) (שזה היה יגיעת אברהם אבינו בכבשן וכן בעקידה להיות כל עבודתו רק לשם ד' אבל יצחק גבור כובש יצרו בתאוה וזה עבודתו כמ"ש שם דהניחו יצרא דעבירה רק נקרינהו לעיני' כמש"ל אות מ"ד על ותכהינה עיניו וזהו שדה שנרמז בכ"מ למקום התאות וכמ"ש כי בשדה מצאה. אלא כיעקב שקראו בית המוגדר ומשומר מכל ונגדו בית ג' שאז יהרג היצר הרע ויהיה קבוץ גליות מכל האומות רצה לומר כל מיני מדות וכחות רעות לא יהיה לישראל שום אחיזה בהם. וזהו הדרך להגיע להריגת היצר מתחלה באהבה ויראה ואחר כך בא הריגת היצר כמ"ש בתיקונים דאהבה

ויראה הם תרין גדפין שעל ידי אוריתא פרחת לעילא רצה לומר פורח למעלה למקום החיים אמיתים ולעליונים שאין שם יצר הרע כמו שאמרו ז"ל על ידי אותן כנפים כשיש לו באמת, ולכך נאמר הלא את וגו' ואוהב וגו' כי יעקב הוא הריגת היצר והוא כולו טוב ולב חכם לימינו ועשו כולו רע לב וגו' לשמאלו היינו שאין לו יצ"ט כלל וכמ"ש פ' ב"מ (ל"ג) כל מה שעושים לטובת עצמם שהוא העומק רע שכנגד עומק טוב וכדרך שאמרו במצרים שקודם אבודם ויכבד וגו' שניטל מהם הבחירה ומחשבה טובה לגמרי שכבר הגיעו ברשעותם לעומק הרע ואז הוא גמר האבוד וכן יעקב סוף הטוב ועומק טוב ועשו סוף ותכלית הרע ושניהם במקום א' בלב מדרגת יצחק (כמ"ש ביומא ע"ב ב' דיראה בלב) עשו בכור ללידה שהיא היציאה לפועל כברייתו של עולם ברישא חשוכא כמ"ש שבת ע"ז ב' והיינו כמש"ל אות ל"ג כי בצד הפסולת השמאל הוא ימין וקודם ועולם הזה של עשו שהחושך גובר בו והוא קודם אבל ביצירה שהוא עלמא דאתכסיא ומחשבת הבריאה והריון העולם הימין קודם. ולכך כל עניני יעקב ועשו מתחלת היצירה שאינם באים מצד הבחירה בעולם הזה והיגיעה רק עצם היצירה זה טוב וזה רע ולכך ואוהב וגו' בבטן עקב וגו' ולכך ויתרוצצו הבנים בקרבה. שעודם בקרבה היו מתרוצצים והפכים וזשא"ל בבטנך וגו' וממעיך וגו' וכדרז"ל:

פרק סב

ויקרא שמו יעקב. שם זה מורה על ע"פ כמ"ש ב"מ ל"ג ב' שזה להוראת ידו אוחזת בעקב שאז"ל מי תופס המלכות אחרינו כו' אבל בעולם הזה אין לו שליטה זהו כשאין הקול קול יעקב בתורה מה שאין כן ת"ח אין הידים ידי עשו ונקרא ישראל כי שרית וגו' על שרו של עשו יש לו ניצוח גם בעולם הזה וזה הוא מצד יצחק כמ"ש ויאהב יצחק וגו' כי עשו היה הנגלה טוב כמו שאמרו ז"ל על כי ציד בפיו וכמ"ש בפ' ב"מ (ל"ג) תקנו שווקים ומרחצאות רק שהוא לענג עצמן ע"ש והיינו א' בפה וא' בלב היפך יעקב כנ"ל אות נ"ו ומצד זה היה הבכורה שהוא הקדושה מרחם וכמ"ש בפרק קמא דב"מ במעשה לעשו שאף על פי שהוא הפסולת מרחם כנ"ל אות ס"א זהו מצד ההריון והנעלם אבל נגלהו היה נראה קדוש מרחם וכמ"ש פושט טלפיו כחזיר כו' שהרגל מורה על המעשה והסימן השני מעלת גרה שהוא שלימות האכילה מורה על הפנימיות ולכך על ידי הלעיטני וגו' שהוא סימן טומאה דאכילה כמו שאמרו ז"ל פער פיו כגמל כו' (פי' גמל מבקש שאינו שלו כצחות לשון רז"ל (בב"ק) גמלא אזיל למתבע קרני וכו' ובסנהדרין (נ"ב א) על נדב ואביהו נפישי גמלי סבי דטעיני כו' והיינו שהוא רצה לגנוב דעת גם בשלימות הפנימיות וליקח גם עוה"ב וז"ש האדום האדום ב"פ כמ"ש בבראשית רבה פ' ס"ג עדשים יש בו אבל

ושמחה (וזהו כגלגל שכאשר הוא מלמטה מורה שיתחיל לעלות למעלה היינו שמצד מדת האודם הוא האבל ויסורים וכן מצדו השמחה והישועה שאחר היסורים כמש"ל אות מ"ט וזהו ב"פ אדום שחפץ עשו שחשב גם הוא דוגמת יצחק ויזכה גם לישועה ותח"ה ואז המשפט דאודני דהוה לי' גזוזי מיני' שנלקח ממנו גם הבכורה במעשה וזה על ידי שתוכ"ד אמר אני הולך למות ואז"ל שכפר בתח"ה שהוא מצד הישועה של אדמימות כנ"ל אות ס"ו) מכר גם הבכורה וזהו ביום שבא עיף ואז"ל שעבר על ע"ז וגן עדן וש"ד היינו שנעדר ממנו גם שלימות המעשה וז"ש מכרה כיום רצה לומר כפי היום הזה שאתה נעדר גם מטוב נגלה, ולכך אז מת אברהם שהוא ממש ההיפך עשו כמש"ל אות נ' כמ"ש בזוהר כי יצחק אהבו שהוא מסטרא דילי' ע"ש ולכך רבקה שהיתה גם כן ממדת אברהם אהבה יעקב כנ"ל אות נ' רק ממדת יצחק שהוא מדת המשפט נמשך האהבה לעשו מפני הציד שבפיו במעשה והמשפט להיות הכל לפי המעשה הנגלה וכמש"ל אות נ"ז כי התורה מצד יצחק שהיא המגדרת המעשה וכל העונשים רק ללאו שיש בו מעשה ולא כשאין מעשה (ולכך כשקול יעקב בד"ת גם כן מדרגת יצחק אז אין הידים שרומז לכלי המעשה דעשו שולטים) ולכך ויקר"א רק מצדו דיצחק שמו יעקב שהוא בעקב וסובל יסורים בעולם הזה שמצדו היסורים בעולם הזה וכן מצדו הישועה בעקב ובסוף כנ"ל אבל עשו שהוראת שמו עשוי ונגמר כפירש"י ורצה לומר על הנראה מטוב המעשה זה נקרא משניהם רק שהי' כולו כאדרת שער השער הוא מותרות הגוף והוא היה כולו מותרות שגם מעשה הנראה טוב שלו היה רק להנאת עצמו כמ"ש בפ' ב"מ ל"ג ב' ומלא מותרות ורע:

פרק סג

אל תרד מצרימה וגו' גור בארץ הזאת, כי מצרים ערות הארץ מלא זימה כמו שאמרו ז"ל ופלשתים הפך ממצרים וכמו שאמרו ז"ל גבי שרה וכן הוראת השמות מצר ים ופלשת ים פלשת לשון פילוש והרחבה היפך המצר וים הוא נגד התאוה כמ"ש במקום אחר ולכך נאמר לעתיד תהיה מצרים שלישי כו' לעלות לרגל היינו כמ"ש (יומא ע"ב) ונחל יוצא וגו' והשקה את נחל השטים הוא נחל של זנות כמו שאמרו ז"ל (זוה"ק סו"פ ואתחנן) אז יהיה נרפא שיהיה יוצא מבית ד' וכמ"ש במדה"נ בסוד לבן שהוא יצר הרע שלאחר התחי' שגם כן לא יתבטל לצורך פ"ו רק לא יהיה מנוול ע"ש (אבל פלשתים הם הנלחמים עם דוד שהוא היה מעין עוה"ב שנרפא אצלו נחל השטים כמ"ש במקום אחר ופלשתים הפכו. וז"ש בבראשית רבה פ' ס"ד שגזרו על הנוה שבגרר עד נחל מצרים מפני שהיא נוה רע רצה לומר שאין לו קיום לעולמי עד מה שאין כן מצרים כנ"ל) וכבר נז"ל אות ס'

ובש"מ כי המיתה והתחיה שניהם מצד יצחק כמ"ש אני אמית ואחי' (אני הוא השכינה כידוע וזה מדרגת יצחק כמש"ל אות נ"ג על דמחוו להו יצחק הקב"ה בעינייהו שזהו מדרגת השכינה אני ד' שוכן בתוך בני ישראל ונוכח עיניו וכמו שאמרו ז"ל בבראשית רבה שכון בארץ שכן השכינה בארץ ורצה לומר שהתחי' שהוא נקיון התאוה כנ"ל מצדו וזהו בישועה שבאה אחר כך והמיתה בעולם הזה שהוא רגע אותה התאוה וההרחק ממנה לגמרי בעולם הזה הוא גם כן מצדו כידוע שיראה הוא היפך התאוה כמ"ש כי אמרתי רק אין יראת וגו' וכמש"ל כמה פעמים ולכך נאמר לו בעת הרעבון שמורה על העדר והשלימות ושהוא בעולם הזה עדיין אל וגו' גור וגו' כנ"ל (וי"ל פירוש גם כן גור לשון יראה ומגור כנ"ל) וז"ש ויהי כי ארכו לו וגו' כמ"ש בבראשית רבה אריכות ימים מבטלת שאריכות ימים הוא היפך המיתה (שרומז בכ"מ אל השתקעות בתאות כמ"ש לאדם הראשון ביום אכלך מות תמות וכמש"ל כמה פעמים) רק העדר התאוה לכך והנה יצחק וגו' מעין לעתיד לבוא שכאשר נזבח היצר רע אז התאוה מתוקנת. וז"ש בשנה ההוא מאה שערים וגו' כמ"ש שילהי סוטה (מ"ח.) הזנות כילה הכל כי השתקעות התאוה נוטל הברכה מפירות כמ"ש בפרק קמא דסוטה זנותא בביתא כי כו' וכמ"ש (משלי ו׳:כ״ו) בעד אשה זונה עד ככר לחם ובשנה ההוא שהיה תכלית הפרדו מהשתקעות תאות היה תכלית הברכה בתבואה ובלחם אשר הוא אוכל (שגם כן נקראת האשה בו כי ב' התאות א' וכאשר זו נקי' גם זו והברכה משתלחת גם בזו רצה לומר ברכת ה' היא תעשיר זה השבת כדרז"ל שהוא תכלית השלימות א' מס' בעוה"ב אז עונת ת"ח:

פרק סד

וילך הלוך וגדל. שלא היה לו נפילה כלל כידוע דבכל עלי' מדרגה עליונה יש נפילה קודם כמ"ש הבעש"ט על פסוק שבע יפול צדיק כי כך סדר הבריאה קיץ וחורף יום ולילה שרצה לומר חושך ואור לא ישבותו ובין כל יום ויום לילה בינתים וכן בין כל קיץ וקיץ אבל לעתיד לבוא יהי אור הלבנה כו' שלא יהיה נפילה כי הנפילה מצד שיש עוד רע בנפש אבל לעתיד לבוא יהיה זביחת היצר רע כמ"ש שילהי סוכה, וד"ז ההבדל בין תח"ה לעוה"ב כי עוה"ב הוא השביתה מיגיעה והוא עד תכלית המדרגה שיכול לילך ולא יותר וכמ"ש מי שלא טרח כו' וכמ"ש ברכות י"ז א' צדיקים יושבים רצה לומר ולא מהלכים למדרגה יותר. ועטרותיהם. שהכינו בעולם הזה עטרת מלכים כי עוה"ב מדרגת מלכות מדרגת דוד המלך ע"ה כנ"ל אות ס'. בראשיהם. ראש הוא מדרגת המלוכה כענין ראשי אלפי ישראל וכן ודוד בא עד הראש כמ"ש במקום אחר אבל בתח"ה שהוא מדרגת יצחק כנ"ל שם יש עדיין הליכה למדרגות כפי מה שהוא מוכן שלכן הן בגופות כי ברוחני

אין מהלך כמ"ש (זכריה ג':ז') ונתתי לך מהלכים בין העומדים והיינו הגוף הגם שהוא נקי בתכלית מכל מקום מושך אחריו קצת חסרון מצד שהוא חומרי וכמ"ש במדה"נ (זוה"ק תולדות קל"ז ע"א) שגם לאחר תח"ה יהיה יצר הרע רק לא מנוול כבקדמיתא (מה שאין כן בעוה"ב) ומצד הזה כבר יש מקום למהלך למעלה כמו ששמעתי על לא אוכל עוד לצאת ולבוא וכן שמעתי ע"פ בזאת יבוא אהרן אל הקודש בפר בן בקר לחטאת. חטאת מורה לשון חסרון ומצד הזה הוא מעלה וביאה אל הקדושה וכמ"ש אני את דכא או דכא אתי ועולה למעלה ואין כאן מקום להאריך. רק שאז אין מקום לנפילה שאין רע גמור כמ"ש ופרה ודוב תרעינה וגוג' (ישעיין.) וזשז"ל זבל פרדותיו של יצחק פרד לשון הפרדה כי הפרד אינו מכלל הבריאה כמו שאמרו ז"ל (פסחים נ"ב) שנברא בביה"ש כמו המזיקין (ורצה לומר ביה"ש הוא זמן התחי' אז הוא גם כן מכלל הבריאה שאז הוא מקום העבודה בהעדר היצר שאז הוא העבודה של בכל לבבך בשני יצריך ואז נגמר הנה טוב מאד שנאמר בסוף יום הששי ודרז"ל זה יצר הרע זהו בביה"ש דיום ו' שהוא סמוך לשבת שהוא עוה"ב אז גם היצר והרע מכלל הבריאה מה שאין כן לעוה"ב אין לו מציאות) ואז"ל על ענה הוא פסול והביאו פסולים לעולם (ובאים ממזרות שרצה לומר תוקף התאוה אף לשאין מינם ואז היה יצחק נקי מתאוה כנז"ל אות ס"ג) שהותר בה מעין תח"ה) ואמרו זבל פרדותיו רצה לומר המאוס מתוך המאוס ותכלית היצר כבר טוב אצלו יותר מכספו וזהבו רצה לומר אהוי"ר ותוקף העבודה של אבימלך שהרי הלוך וגדול ואין לו נפילה כלל:

פרק סה

ויחפרו עבדי יצחק וגו'. עבדי רומז לעושי עבודתו לאברי העבודה והיגיעה שלו כמש"ל כמה פעמים כי ד' מדרגות הם לתכלית השלימות שהם אברהם יצחק יעקב ודוד. ובאברהם ויצחק היה פסולת עשו וישמעאל היינו שעדיין יש בזה פסולת אהבה ופסולת הגבורה שהוא רע גמור וגם הם מכנים עצמם לזרע אברהם וזרע יצחק אף על פי שבאמת אינו כן כמו שאמרו ז"ל (נדרים ל"א.) הנודר כו' כי ביצחק כו' אבל מכל מקום הם טוענים כן ולכך רבו לנו המים על אלה הב' בארות ומעיינות אותם המדות ומדרגות לדורות שכ"א מישראל שיש לו מדת אהבה הוא מא"א וכן כולם וכ"א מאבות היה גם כן כלול מכולם. ועל הא' נאמר עשק לבד שטענו שגם להם עסק זה אבל על הב' נאמר שטנה כידוע דס"מ שר של עשו הוא המסטין לישראל וכמ"ש אם אין הקול כו' הידים כו' כי הם גם כן לשטן לישראל (ואמר בשלישי ויעתק כו' כי זה מדרגה אחרת ממש עמש"ל אות ס"א לכ"א ויעתק שנעתק למק"א) אבל באר ג' רחובות נגד יעקב שהוא בהרחבה כמ"ש

שבת קי"ט ב' נחלה בלי מצרים בזה אין טענה לאו"ה כי הוא מדרגת אמת שתוכו כברו איש תם כפירש"י וזה אינו באו"ה (ועיין בשמות רבה פט"ו ובתנחומא חיי ע"פ השם עבים רכובו מלך בו"ד כו' כסף וזהב אבל הקב"ה כו' עבים. כסף וזהב רצה לומר אהבה ויראה כידוע שהם היסודות הראשיות והרכוב למלכי רבנן עובדי ד' מלכי ב"ו אבל השם יתברך אינו מסתכל על זה אלא על הסוף מדרגת יעקב מובחר שבאבות וכמ"ש במקום אחר כי אור וחושך אברהם ויצחק ועמוד ענן יעקב ואין כאן מקום להאריך. וזהו כי עתה הרחיב ה' לנו וגם לפי שמדרגה זו היא רק מסייעתא דשמיא שעז"א אלמלא הקב"ה כו' וכמ"ש במקום אחר. ועמש"ל אות (ס"א.) וזהו ופרינו בארץ שאז הרבוי הגמור כאשר כולו טוב מה שאין כן עד יעקב רק א' מוליד א' טוב כי הרבוי הוא הקיום לעד וזהו רק באמת כמ"ש קושטא קאי. ואמנם אף שאין לאו"ה טענה לנו כו' וגם אנחנו זרענו מכל מקום הם חולקים עליו ואין מודים עד השלימות הגמור דוד ומשיח שנאמר בו כי כל העמים יודו לו וזה בחפירות באר שבע שהוא מדרגת דוד המלך ע"ה כמש"ל אות מ"ח ולכ"א ויעל וגו' כי כל הראשונים כולם מדרגות העולם הזה שהכל נין אחד אבל ימות המשיח הוא ענין עלי' בפ"ע וסדר בפ"ע ולכ"א ויבן וגו' ויקרא וגו' שכאן מתחיל סדר עבודה חדשה וקריאה חדשה לד' כמ"ש כל הנביאים כו' ומיד בכריית הבאר דשם באו עבדי אבימלך כו' והודו לו וזשז"ל מגרר מוגדר כו' כענין מלאך רע עונה בע"כ כו' שאז"ל בשבת קי"ט ב' ושבת מדרגת דוד המלך ע"ה שם ההודאה הכרחית כמ"ש בשלמה המלך ע"ה שמלך אף על שדים וכפופים לו. וז"ש ויאמרו לו מצאנו וגו' ולא וימצאו וגו' כי עדיין לא היה המציאה בפועל ממש (ונאמר בב' הבארות דאברהם ודוד לשון מציאה מטעם שנת"ל אות נ"ב שהם מציאה בהיסח הדעת רק בסיוע ד' ע"ש), שעדיין לא הגיע עת פקידה ממש עד עת קץ רק שלו ביחוד נאמר על ידי עבודתו מצאנו וגו' והבן זה, וזשז"ל בראשית רבה ספס"ד אין אנו יודעים אם מצאו או לא מצאו כו' רצה לומר ע"ד ששמעתי על מאמר רז"ל ריש ב"מ ה"א מאי מצאתי' ראיתי' כו' שבלשון העולם ראיתא בעלמא נקרא מציאה וזהו בפסח שאז"ל ראתה שפחה כו' ואמרו זה כו' ובאמת אין זה קנין גמור עד דאתי לידי' בשבועות וז"ש דס"ד ויאמרו כו' הינו כפי לשונם לשון בנ"א דמאי מצאתי' ראיתא ולא היה מדרגה זו בקנין כלל רק מן מה דכתיב וימצאו כו' כמ"ש לעיל כמה פעמים כי אברהם ודוד אחד אברהם תחלת המחשבה ודוד סוף המעשה ומאחר שמדרגת תחלת המחשבה בקנין גמור גם סוף המעשה כן דזב"ז תלוי כאשר זה מבורר מובטח שיגיע גם לתלית מבורר (ועוד כי אברהם מדרגת פסח ומאחר שהראיתא אצלו בקנין כ"ש הקנין):

פרק סו

ויהי עשו בן ארבעים שנה. כמ"ש בן ארבעים לבינה. ומדרגת יצחק בינה כמ"ש אות ל"ב שהוא מדרגת אם שהוא בינה כידוע והוא בלב כמ"ש בריש התיקונים ובש"מ וכן גבור הוא הכובש יצרו ומקום היצר בלב כמ"ש פ' הרואה (ברכות סא) ושלימותו בן מ' שעברו רוב שנותיו שע"ז אז"ל (יומא ל"ח) שוב אינו חוטא רצה לומר בתאוה שבלב שעיקרו בילדות וכבר נשקטה הרתיחה ולכך בן מ' שנה נשתלם יצחק בצורת אדם שהוא הנישואין (והובטח בעצמו שאינם מצד התאוה). וז"ש עשו מה אבא כו' כי גם עשו מדת הגבורה וכמ"ש בזוהר (תולדות קל"ז) דלכך ויאהב יצחק ואז"ל ע"ז בבראשית רבה ריש פ' ס"ה פסוק יכרסמנה חזיר כו' ע"ש שהוא אמת לא כבש יצרו רק הגבורה שלו צד נשים בגבורה אבל דוגמת חזיר כמש"ל אות ס"ב. וא' שם אחר כך בבראשית רבה פסוק עורב למינו ע"ש והיינו דגם כן נקרא עורב מטעם זה כמש"ל אות כ"ד וביאור זה כמ"ש במקום אחר כי ד' מדרגות בהמות חיות עופות דגים הם נגד אברהם יצחק יעקב ודוד, חי' נגד אברהם שחלבו פי' המובחר כשר ולכך לא אהב אברהם לישמעאל כמו יצחק לעשו כמ"ש אם תמצה עומק הדין (הוא המובחר) מי יוצדק כו' ואין כאן מקום להאריך. ובהמה נגד יצחק לכן קרב ע"ג המזבח ובהם יש טומאה. אבל עוף אין בו טומאה כמ"ש פי"ז דכלים נגד יעקב. אבל עדיין צריך זביחת היצר אבל דגים גם כן טהורים לגמרי וגם אין בהם טריפות (רצה לומר חסרונות של ישראל עצמם אף על פי ששניהם ישראלים) וא"צ זביחה ואין כאן מקום להאריך. והנה עשו בקליפה אינו אלא נגד יצחק (שממנו יצא) ויעקב (ששטנו) כי נגד אברהם ישמעאל ונגד משיח ודוד אז הוא תכלית השלימות ואין שם כנגדו כלל ונגד יצחק הוא מדרגת חזיר מין בהמה כמ"ש פ"ח דכלאים ולכן אז"ל זה על ויהי עשו כו' שדימה עצמו ליצחק בן מ' שנה. ומצד יעקב הוא עורב בעוף (כידוע שלעולם שוכן עורב על חזיר לפי שגם הוא מינו וכמ"ש במקום אחר כי הם מדרגת זו"נ דפסולת וקליפה ואין כאן מקום להאריך) לכן אז"ל זה על ויקח כו' שהוא הבירור כמ"ש שם לא הלך עורב כו' כי יעקב הוא המברר שהוא רע ולכן לקח בכורתו וברכתו:

פרק סז

ויקרא אל עשו. כי הברכות בעולם הזה ומצד מדה"ד אין מקום ליעקב לקבל טוב בעולם הזה שיש טענות הרבה עליו אבל עשו מפני שאבוד בעוה"ב יש לתת לו עולם הזה והעצה ע"ז בשופר אפתנו (ביום הדין) ופתוי הוא בשקר עבטו"ז או"ח סו"ס קכ"ז ורצה לומר בענין יעקב אבינו ע"ה שכיחש למדה"ד. והיינו כי מצד זה שמחשבת מדה"ד לתת לעשו עולם הזה מצד זה יוכל גם יעקב לזכות בעולם הזה דעכמה פעמים לא גרע מעשו אבל

רק כשיאמר שהוא עשו רצה לומר שהוא כמחשבת הדין עצמו אין כאן שינוי כמחשבתו כי זה גם כן מצד הדין שלא לשנות מהבטחתו. וזהו טענת יעקב אם אינו טוב עכמה פעמים לא גרוע מעשו וצריך לזה רמאות וכמ"ש בזוהר קלא תניינא בהיל אמר ודאי עביד תשובה כי עשו נגלהו טוב ברמאות כמו שאמרו ז"ל וכנ"ל אות ס"ב וכן יעקב בר"ה על ידי שופר נראה כחרד כמ"ש היתקע וכו' ועושה תשובה על הכל ונגלהו טוב ואין מזכירים חטא בר"ה בגלוי כי מראה עצמו נגלה טוב ומעלים חטאיו כמדרגת עשו ואין זה מדרגת יעקב רק וחטאתי נגדי כו' אבל במקום מדת הדין הוא הפתוי ברמאות והעלמת האמת שהוא מדרגת יעאבינו ע"ה כי העולם הזה הוא עלמא דשקרא וכל עורב למינו לכן מצד המשפט השקר נוצח בו אבל רק כאשר מגיע לו טוב מצד משפט וזהו כשנראה הגלוי טוב והדברים עמוקים ואין כאן מקום להאריך וה' הטוב יכפר אם לא בדעת דברתי. (ולכך היו הברכות על ידי מאכל כמ"ש בחולין ה' ב' כי אין הסתה דהיינו בשקר ע"ש אלא על ידי אכילה ושתי', והי' הסתה זו על ידי רבקה כי מצדה היה יעקב גם כן רמאי כמו שאמרו ז"ל אחיו אני ברמאות כי רוב בנים אז"ל דומים לאחי האם אבל מצד יצחק היה רק תם ואיש אמת ובכ"מ איש ואשה חומר וצורה ומצד יצחק מגיע ליעקב שלימות עוה"ב שהוא מצד הצורה וכמ"ש בשבת פ"ט ב' דלעתיד יצחק המציל ומצד רבקה הגיעו לו הברכות בעולם הזה ולכך היתה גם כן האכילה ב' גדיי עזים שכתב לה בכתובתה שבלא"ה קנין אשה לבעלה וזה היה מצדה לבד במה שאין לבעלה חלק בזה ההתעוררות שמצדו ההתעוררות לברכת עשו על ידי ציד שהוא בגבורה כמדתו ולא משלו כי מדת הגבורה לכבוש מזולתו ולאכפייא גם יצר רע לקדושה ולא להסתפק בשלו לבד, ולכן גם דוד המלך ע"ה אדמוני שזה מדתו שגם הרע טוב אצלו וכמ"ש במקום אחר:

פרק סח

מטל השמים ומשמני הארץ, השמים משפיעים והארץ מקבלת ונשמנת על ידי השפעת הטל דוגמת איש ואשה כידוע וז"ש בבראשית רבה (פ' ס"ו) מטל המן ומשמני הבאר שזה בזכות משה וזה בזכות מרים כמו שאמרו ז"ל שהמן הוא השלמת ההשפעה ועומק המושג כמו"ש (יומא ע"ה) לחם שמלאכי השרת כו' שנבלע באיברים ואינו עמוק המושג ובלא פסולת מצד המושג והבאר נגד קוצר המשיג שאינו קצר רק בשפע כבאר מים חיים בכ"מ השפע נמשל לבאר ומעין והיינו השפע במקבל וזהו מצד האשה שהיא מרים שהיתה שלימות המקבל כמ"ש (מדרש שה"ש) ותען להם מרים להן מבע"ל כו' ששלימות המקבל כאשה המשפיע חוזר להיות שופע כמ"ש ישראל נותנים כח בפש"מ כמו לעתיד נקבה תסובב גבר, ואמרו עוד שם בבראשית רבה מטל מקרא ומשמני משנה,

וד"ז ידוע כי תורה שבכתב ותורה שבעל פה הם דוגמת שמים וארץ שתורה שבעל פה מקבלת ונשפעת מתורה שבכתב ולכן אמרו טל של תחי' כי החיים מצד השפעה של מעלה שהוא בכ"מ טל כמ"ש (תענית ג') טל לא מיעצר והפשעה עליונה שאין נעצרת יורד בכל יום טפה חדשה (דוגמת ד"ת שאז"ל (ברכות) בכ"י יהיו כחדשים כי תורה עץ חיים) כמ"ש (תענית) יעקב לא מת היינו כידוע בזוהר שיעקב נקרא שמים ולכך לא אמר בו מעל כבעשו ע"ד שאז"ל (מדרש האזינו משה שהי' קרוב לשמים כו' וכן אצל יעקב לא היה מעל ולכך נמשך לו בכ"י חיים חדשים מן הטל כמ"ש בב"ר (תולדות) ויתן לך האלקים אלקותו היינו שבין בהשפעה ובין בקבלה יהיה אלקותו לא השפעת דבר עולם הזה (שבכל ענייני עולם הזה יהיה מגמתו אלקות שבו כידוע וכמ"ש (משלי ג':ו' ברכות ס"ג ע"א) בכל דרכיך דעהו) והאלקות נצחית וכן הוא שחייו ממנו נצחי. אבל לעשו אמר הנה וכו' יהיה וגו' ולא האלקות ולכן הקדים ארץ כמ"ש רש"י פ' ויצא ע"פ את בניו ואת נשיו הקדים זכרים ובעשו להיפך נקבות קודמים ע"ד משל אות ל"ג כי בהיות זלע"ז אם בזה ימין קודם בזה שמאל וכן שופע והשפעה ימין ושמאל ובעשו הקבלת השפעה קודמת והיינו כי מקבל החומרית וברכת עולם הזה לבד ומצד החומר הוא קודם כמו ד"מ מי שעומד בשמים לארץ אצלו שמים קודמים ואחר כך הארץ ובעומד בארץ הוא להיפך. גם אז"ל הרשעים הן ברשות לבן והצדיקים כו' הן הוא שלימות צורת האדם והוא השופע, והלב מקבל השפעה כמ"ש במקום אחר שהוא דוגמת אשה כמ"ש וכל אשה חכמת לב וכן אז"ל (נדה מה) ויבן שנתן בינה יתירה ובינה בלב כמ"ש בריש תיקונים וכן נאמר אשה יראת ד' ונאמר יראת ד' אוצרו ואז"ל בהרואה (ס"א) האשה כאוצר והיראה הוא בלב כמ"ש ביומא (ע"ב) כי האשה הוא התשוקה ותאוה כמ"ש ואל אישך וגו' וגם זה בלב כמ"ש תאות לבו (תהילים כ"א:ג') ואין כאן מקום להאריך עוד, וזהו הן ברשות לבן שהעיקר המקבל הארציי ואחריו הוא נמשך ולא אחר הנותן אבל צדיקים אין נמשכים אחר החומר אלא אחר הצורה וזכרת כי הוא הנותן וגו' חיל בכל טובות עולם הזה העיקר אצלו ידיעת הנותן דהיינו ויתן לך אלקותו על ידי זה כנ"ל:

פרק סט

קצתי בחיי מפני בנות חת. ובב"ר (שם) גורפת מחוטמה ומשלכת רצה לומר מיאוס הריח מהם כמ"ש ביעקב ראה ריח בני (וגו' ואמרו בברכות מ"ג ב' דבר שהנשמה נהנית בו זה הריח, ולכך הוא בחוטם ששם משכן הנשמה כמ"ש נשמת חיים באפו וכמ"ש ביומא והחיים מצד הנשמה כמ"ש נשמת חיים לנפש חי' לכך מצד ריח רע קצתי בחיי. וביאור זה כמו שאמרו ז"ל הריח ללוי שנאמר ישימו קטורה באפך כי ידוע דשבט לוי בעלי

תורה כמ"ש יורו משפטיך ונאמר ונגשו אל הכהנים הלוים ואל השופט ובתורה יש ריח כצחות לשון רז"ל ריח תורה כי הריח הוא מרחוק וכך התורה גם בעידנא דלא עסיק בה כמ"ש סוטה כ"א א' וגם הריח טוב לשכנים כמו שמשלו ביומא ל"ט א' לנפט ואפרסמון וד"ז מעלת ישראל כמ"ש פ"ב דעירובין (י"ח) נתקללה שומרון נתברכו שכני' נתקללה בבל נתקללו כו', והיינו כמ"ש שילהי סוכה (נ"ו) אוי לרשע כו' וישראל העצם ריח טוב וכמו שאמרו ז"ל (שבת פ"ח: בתוס' עיי"ש) נרדי נתן ריחו על מעשה עגל ולא כזב וזה שאז"ל גם כן על ריח בגדיו שגם הרשע שלהם יש ריח טוב כי ישראל ותורה אחד וכמו שיש להתורה מעלת הריח כך לישראל ותורה עץ חיים כי ד"ז עצם החיים שיש לו גם כן ריח טוב מרחוק כנ"ל כי ריח דבר שאין בו ממש ויש בו הנאה זהו חיים אמתיים שאין ההנאה מדבר שיש בו ממש וכמו ששמעתי על בני לן ביתא באוירא דעלמא (בכורות ח') שזה מקום ישראל שאין נתפסים במקום גשמיי וכן הוא א"י בזמן שיושבי' עלי' כו' אבל בלא"ה ארץ אוכלת יושבי' שאינו ממשי טוב ולכך קאתה ז' עממין שהיו הפכים לה (כידוע דתורה מתייחס לישראל ולארץ) שהם דבקים בגשמי בתכלית שהוא זנות מקום טינופת שריחו רע (וכן נשי עשו הקטירו כו' כמו שאמרו ז"ל חסרון הריח) שהוא הנקרא בפי רז"ל בא לטמא טומאה בלשונם בכ"מ זנות ומשלוהו לנפט מדוד לעצמך שמסריח מרחוק וכמ"ש הרחק מפתח ביתה זה זנות ולכך נאמר לא תחי' בהם כל נשמה שאין להם שום חיים שהוכר המיתה הגמורה כאשר מתחיל להסריח כידוע. וזהו אם לוקח יעקב שהוא החיים הנצחיים כמ"ש יעקב לא מת אשה מבנות כו' רק מחרן כי שם היו שמורים מזנות כמ"ש בב"ר פ' ע':

פרק ע

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה כי הי"ל ב' מכוונים, היציאה שהוא ציווי רבקה רק הבריחה משם ולא לתכלית הזיווג שם וכמו שאמרה שתשלח אחריו אחר כך רק לא הגיד זה ליצחק. ומכוון ציווי ליצחק רק ההליכה לחרן לזיווג ושניהם היו מכוון א' ממש וזשז"ל בן יומו רצה לומר שהיום גורם ומיוחד לכל מעשה וכאן בן יומו שהכל מכוון אחד. כי הזיווגו הוא רק בארם מקום הרמאות ובבני קדם מקום הניחושים היפך יעקב איש תם ולא נחש ביעקב וכנ"ל אות נ' כי העזר רק כאשר הוא כנגדו והיינו העזר לשלימות הוא מצד הנגדי לו כאשר הוא גם כן בשלימות אז גם כן מבורר בשלימות כדרך שכתבתי לעיל כמה פעמים על נסיונות אברהם שהיו בהיפך מטבעו ומדתו ולכך הגיע יעקב לברכות גם כן על ידי רמאות (וכן לזיווגו רמאות שעיקר הבריחה כמ"ש ויברח יעקב שדה ארם ורימתה רבקה ליצחק, וכן הרכוש רימה בלבן במקלות ולאה עיקרת

הבית עיקר מסובין הגיעה ברמאות שכל שלימותו רק על ידי רמאות שהוא היפך מדתו שזהו העזר כנגדו) והיינו שיש לו רמאות במקום שצריך ואז גם מצד תמות מבורר שראוי לברכה, נמצא בירור יעקב רק מצד הרמאות שהוא העדר השלימות והתמימות שגם זה רק טוב וכן ישראל החטאים הם עיקר בירור שלימותם ולכך הוצרכו לגלות דוגמת יעקב הבריחה לחו"ל שהוא בריחוק מהכרת יצחק לנוכח והוא המברר שלימותו והיינו כי שלימותו שמטתו שלימה דביקות עצמו בהשם יתברך ואינו שלימות אלא כאשר גם בריחוק מקום לא זז מדביקוו ובכ"מ שגלו שכינה עמהם, ולכך מצד רבקה שהיו הברכות ליעקב מצדה גם כן היה לו הגלות והבריחה כדרך שאז"ל ישראל בעולם הזה א"א להם לקבל רוב טובה. והישועה להגיע על ידי הבריחה לזיווגו הוא מצד יצחק כמש"ל כמה פעמים שמיד יצחק הוא הישועה שאחר הגלות והקמת האומה היה רק שם בחו"ל עד התכלית שהוא הי"ב כי התכלית הוא חוזר להכרה הברורה של א"י והוא בנימין שזכה למקום מזבח ששם אש שלמעלה והכרה הברורה ביראה שזהו הוא רק בא"י שלכן יצחק לא יצא לחו"ל וכן לעת קץ ישובו לא"י אבל עיקר בנין האומה בגלות בעת הריחוק שאז הוא תכלית היגיעה ועבודה ושלימות העולם הזה כי כאשר הוא הכרה הברורה אז אין שם יגיעה ועבודה והולדת האומה שלימה שהוא מצד העבודה בבחירה הוא רק בעת הריחוק יותר ולכך היה לו קפיצת הדרך עדשז"ל (אבות דר"נ) הטיפש אומר אימת אני לומד תורה שבלבו של חכם כו' ובאמת ארוכה מארץ מדה אבל ביד השם יתברך להקפיץ הדרך (וכן באליעזר היה קפיצת הדרך כי זיווג האבות השלמת צורתם וזהו ע"ד אלמלא הקב"ה עוזרו כו' שההשלמה עזר השם יתברך למהר את הקץ. והוא אומר כי קרוב אליך הדבר וגו'. וקבלת הברכות הוא דוגמת אין חוזק כחסידות בתחלתו ומיד אחר כך ויצא כו' ערום וחסר כל עד שממשש בחושך ומגיע לתכליתו להזדווג בשכינה בשלימות הלב (שהוא הנעלם ועלמא דאתכסיא) ושלימות המעשים הנגלים ועלמא דאתגליא שהם מדרגת רחל ולאה כידוע ומוליד שבטי י' רצה לומר מדרגות הנפשיות הראויות כפי שורש נפשו עד שכשהוא מגיע קרוב לסוף מדרגתו אז חוזר ואור לו כימי קדם בא"י וגם זה על ידי רמאות בריחה מלבן ופחד מעשו עד שנשקט אחר כך:

פרק עא

ויקח מאבני המקום, המקום הוא בית אלקים אם כן האבנים אבני הבית ויעקב הוא שקראו בית רצה לומר מקום מוגדר ומוצנע כי הר ושדה יכול כ"א ליכנס בתוכן וכן מאברהם ויצחק יצאו עדיין פסולת כנ"ל אות ס"ה שטוענים לנו המים מה שאין כן יעקב בירור צמצום ההכרה דנוכח גמור בדרך הצנע שאין נגלה כלל לאו"ה אך מטתו

שלימה רק ישראל ופריץ חיות בל יעלנה וזשז"ל שלקח האבנים להשמר מן החיות וישם מראשותיו שהם שמירה לראשו כמ"ש (משלי) כי לוית חן הם לראשיך כי הראש שם ראשית המעשים במחשבה שבמוח ולכך שם אבני ויסוד הבנין להוליד בדומה מטה שלימה. וישכב שם שגם בשכבו ידע לפני מי כו' ויחלום שזהו מדרגת יעקב כנ"ל אות ס"א שמגיע למדרגת שא"צ עוד עבודה ויגיעה רק השכיבה גם כן טוב וזהו בבית ששם המנוחה מה שאין כן בהר ושדה יגיעה ולכן אז"ל (סנהדרין נח) גוי ששבת חייב מיתה שזהו מדרגת שבת (שיצא משם יעקב וזהו באר שבע כנ"ל אות מ"ח) ושם אין מקום לגוי כנ"ל. וזשאז"ל אם מתאחות ב' אבנים יודע אני שאין בו פסולת היינו כי בנין הבית הוא על ידי התחברות האבנים זע"ז שכ"ז שלא נתחברו אין בו משום בונה וסותר כמ"ש בשבת (פ' הבונה) וכשאין פסולת אז הוא הבית שהוא היחוד הגמור בהצנע שהיחוד הוא שהשם יתברך מיוחד בכל העולם ואין עוד מלבדו שזהו הוראת הוי"ה (המורה ליעקב) שההוה דוגמת ההי' ויהיה הכל אחד אחר בריאת העולם כעד שלא נברא העולם וזהו יחוד שמע ישראל וגו' ישראל סבא שזהו מדתו אמת ואמונה ושוב אין מקום לפסולת כלל וזהו רמז יחוד ב' האבנים ומתאחים רצה לומר רומז לבורא ולנברא שמיוחד ועל ידי זה הוא בנין הבית שהוא העדר קריבת הפסולת לזה שהיא תאומתו כביכול כמו שאמרו ז"ל (מדרש שה"ש ע"פ קורות בתינו ארזים) מה התאומה כו' וכן האבנים המתאחים. וזשז"ל אותן האבנים כו' מה רטיבה הרטיב כו' צדיקים וצדיקות נביאים ונביאות (לשון זה רגיל אצלם כן גם בפ' ע"ז ע"ש.) כו' שמצד היחוד הזה שאז"ל ע"ז ביקש לדבר עם אוהבו בצנעא שהיחוד הוא בצנעא על ידי זה הרטיב שיצא ממנו צדיקים כו' כמ"ש בפ' מקום שנהגו (פסחים) שהבנים אמרו שמע כו' והאב ענה בשכמל"ו שהוא יחודא תתאה רצה לומר יחוד השכינה בתחתונים בקרב איש ולב עמוק שזהו וישכב וגו' שגם השכיבה כראוי עד שויחלום כו' שגם חלומותיו וכל דמיונותיו והרהורי לבו רק והנה ד' זהו יחודא תתאה של האב שמזה נמשך שהבנים אומרים שמע כו' שאין שום פסולת כנ"ל רק צדיקים כו' כי השכינה נקראת אני רצה לומר שהאדם מדבר אני ורצה לומר השם יתברך שהשם יתברך שוכן בקרבו ממש בקרבך קדוש ושכינה מדברת מגרונו וא"כ אם אני לי הרי הכל השם יתברך העושה והוא המוליד בדומה לו רק זרע קדש:

פרק עב

והנה סולם מוצב ארצה, הוא שליבות המדרגות בעבודת השם יתברך מתהום ארעא עד רום רקיעא ומלאכי שלוחי אלקים הם הצדיקים כמ"ש (מלאכי) כי מלאך ד' צבאות הוא. עולים ויורדים כידוע שא"א לעלי' יותר גדולה בלי ירידה ומקודם עולים עד איזה מדרגה

ואז הירידה ואחר כך והנה ד' נצב עליו גם בירידה ד' נצב שגם זה להכרת השם יתברך וד' נצב מדרגה יותר גדולה על ידי הירידה כידוע וז"ש ז"ל סולם זה סיני ששם הוא מקום עליית המדרגות מן הפחות שבישראל עד מדרגות משה רבינו ע"ה שאין למעלה ממנו שהוא על ההר. ותכלית המדרגות ד' נצב עליו בהיותו בשפלות ובירידה גם כן ד' לנגדו וזהו תכלית סיני כמ"ש ז"ל סוטה ה'. שנמוך מההרים ואמרו בסוטה (ה',) אני את דכא, ואז מתקפל כל א"י תחתיו א"י הוא מקום ההשגה וכאשר הוא דכא כ"כ ושפל בעיניו שאינו כלום אז השם יתברך אומר שהוא הכל שכך המשפט שלכך אני את דכא שהכל שלו כביכול כאלו גם השם יתברך שלו כידוע המשל מד' צילך כאשר האדם בשפלות כן כביכול משפיל עצמו ויכול להשיגו וכל מקום ההשגה הוא מכופל תחתיו הכל שלו על ידי שד' נצב עליו על בסמוך. אי נמי עליו כענין האבות הן המרכבה שהם אברי ההנהגה של השם יתברך רצה לומר מנהיגים ומרכיבים להשם יתברך בעולם כפי תכונת אבריהם ומדותיהם ונבטח בג' מתנות טובות ארץ, לך אתננה. וישראל, והי' זרעך. והתורה, והנה אנכי עמך אנכי הוא התורה. כדרז"ל בכ"מ לפי שפותחת בו והיינו שד"ז הוא ראשית התורה שהתורה כולה נמשכת אחריו כאשר אנכי עמך תמיד עמו זה ידוע ונוכח עיניו ממילא תורה כולה נוכח עיניו. והשיבותיך וגו' הוא תשובה. כי לא אעזבך הוא ההבטחה כי לא ידח שהוא על ידי התשובה ומדרגת דוד המלך ע"ה שהקים עולה של תשובה והוא משיח המקבץ ומשלים הבטחת כי לא אעזבך על ידי תשובה כמ"ש בפ' חלק ולכך בקשתני השיבני כו' כהבטחתו והשיבותיך וכמו שאמרו ז"ל שם מעמיד מלך כו' ומכריחם לתשובה. וג' הבטחות ראשונות הם נגד אברהם ויצחק ויעקב כמש"ל כמה פעמים כי אברהם יצחק ויעקב ודוד הם שלימות כל המדרגות:

פרק עג

והנה באר בשדה. הלך להעמיד אומה שלימה וראה הבאר בכ"מ רומז לתורה שנמשלה לג' משקים מים הם תורה שבכתב שמיד הקב"ה שהוא משקה שברא הקב"ה וזהו החכמה שבמוח שהוא מהשם יתברך. ויין הוא היוצא מן הגפן אלו ישראל כמ"ש בפג"ה (צ"ב) וזהו תורה שבעל פה והוא הבינה שבלב שהוא מסור ביד האדם כמ"ש (מד"ר נח פ' ל"ד) יה"ר שיהא לבי מסור בידי ואז"ל הצדיקים לבן ברשותן ונגדן משאז"ל בשמות רבה פ' מ"ז הלוחות ארכן ו' ב"ט בידו של הקב"ה חכמה. וב' ביד משה בינה. וב' באמצע הוא הדעת שבכליות שאז"ל שיועצות והוא הדעת שמייעץ על פי החכמה והבינה איך להתנהג וזהו נגד משקה ג' חלב שיוצא מבע"ח וכן הדעת נובע מצד החיים ואז"ל דדים במקום בינה וכן זה מן הבינה וזהו באמצע דוגמת קו האמצעי שמחובר משניהם כידו

דעת המחבר מחכמה ובינה ועל פיהם מייעץ וזשז"ל (עירובין ס"ה) המתפתה ביינו רצה לומר כמ"ש (אבות) שיראת חטאו קודמת לחכמתו ונאה דורש ונאה מקיים זה מגיע למדרגה שיש בו מדעת קונו שמגיע למדרגת הדעת ופירש"י שמות ל"א שזהו רוח הקודש וזהו מדעת קונו והיינו כדרך שאמרו כליותיו נובעות כו' כי הכליות נובעות דוגמת רוח הקודש והם ג' מדרגות חכם (במוח) ונביא (בלב כמ"ש במקום אחר ונגדה הגבורה שגם כן בלב כבישת היצר) ומלך (לשון עצה שבכליות) ונגדו העושר ג' מעלות שאה"כ אל יתהלל כ"א בזאת כו' רצה לומר כאשר המכוון בהם לתכלית טוב אז גם כולם טובים וזהו המדרגות גם כן לכל מעשה שאמרו בברכות (ג') יועצין באחיתופל זהו עצה שבכליות ונמלכין בסנהד' נגד הלב ששם הוא בית המשפט אלו מזכין ואלו מחייבין בב' חללים שבימין ושמאל ושואלין באורים ותומים נגד חכמת השם יתברך שבמוח ואחר כך יוצא המעשה לפועל והם ג' עדרי צאן שהיו רובצים תמיד ע"פ הבאר רצה לומר הנהגה התוריית. והאבן גדולה דרשו ז"ל בב"ר (ויצא) זה יצר הרע לב האבן הוא על פי הבאר מיד בתחילת הכניסה לד"ת כשנולד נולד יצר הרע עמו וצריך יגיעה עצומה לגללו וג"ז רק לפי שעה ועדיין אינו נזבח לגמרי רק תיכף אחר כך חוזר למקומו וצריך שנית יגיעה לנצחו בכל יום וכל שעה רק לגבי יעקב היה זה מילתא זוטרתי ולשון רז"ל כמסיר הפקק מעל פי הצלוחית צלוחית הוא כלי מלא משקין ד"ת וסתומה בפקק לצורכה שלא יפול דבר וכן אז"ל טוב מאד זה יצר הרע למי שמנצחו שגם הוא בכלל שומריו:

פרק עד

ויהי בערב ויקח את לאה. כי ב' מדרגות הם בסטרא דנוקבא שהוא התשוקה להשם יתברך הא' בשתיקה ומצד זה השם יתברך מפרסמו בגלוי והיא רחל שא' ז"ל (בב"ר) שאחזה פלך השתיקה וא' בזוהר שהיא עלמא דאתגליא והיא יפת תואר ויפת מראה לעין רואי. והב' בהודי' כמו שאמרו ז"ל בלאה והיא עלמא דאתכסיא שתוקף ההכרה הוא ההעלם כידוע שמצד הצמצום והעלם האור הוא הגילוי וההשגה לעיל אבל מצד הגילוי הוא ההעלם והשתיקה הוא הצמצום וההגדרה וההודי' הוא מצד הגילוי כמו שאמרו ז"ל ניתן ההוד למשה שהוא תכלית הגילוי כמ"ש ולא קם וגו' וכן הלב נעלם ושם הוא תוקף ההכרה והוא מדרגת לאה בבינה שבלב כידוע. ורחל מדרגת שלימות המעשה שהם בגלוי והאור נעלם והמעשים הם מצומצמים וזהו מדרגת השתיקה שאינו בהתפשטות כמו הלב, ומצד הגלוי היה עשו בכור ולא מצד ההעלם כנ"ל אות ס"א וס"ב לכך מצד הגלוי לאה לעשו רק מצד ההעלם הוא ליעקב (וזשאז"ל (בב"ר) שאמרה לאה ליעקב לא כך אמרת לאביך אנכי עשו היינו דמעתה שפיר הוא לחלק רמאות נגד רמאות כמו

שהבכורה הגיע לו ברמאות כך לאה) כי היא עלמא דאתכסיא, ותכלית יגיעת האדם על שלימות המעשים וזהו אהבתי אבל מתחלה משתלם הלב ואחר כך בא שלימות המעשים והלב עקרת הבית כי ממנו תוצאות חיים וכן מדת יעאבינו ע"ה לא מת ומקור החיים הוא בלב ולכך נכנסה עמו רק לאה לקבורה והם ב' יחודים דשמע ישראל ובשכמל"ו. ובשכמל"ו הוא בחשאי נגד רחל שאחזה פלך השתיקה שיחוד המעשים להשם יתברך הוא דוגמת ציקי קדירה דברים שפלים גם הם מתייחדים לבת מלך ולכך עשו נופל בזרעו של רחל שהם בגלוי טוב נגד עשו שהיה גם כן גילויו מראה עצמו טוב כמש"ל אות ס"ב ובידם שהם גילוי טוב והוא באמת הוא מפלתו:

פרק עה

על כן קרא שמו לוי, השמות מורים על חומר הנגלה כמ"ש בברכות (ז) מנ"ל דדרשינן שמות אשר שם שמות בארץ וארץ רומז בכ"מ אל המעשה ושמים אל המחשבה שהם איש ואשה כמ"ש כאשר ירד הגשם מן השמים וגו' הרוה את הארץ ואמרו (כ"ה) האי מיטרא בעלה דארעא והוא טיפי החכמה היורדים מן המחשבה אל המעשה וז"ש (יומא פ"ג) ר"מ דייק בשמא כי אז"ל עירובין י"ג ב' ר"מ אין בדורו כמוהו היינו בחכמה ותוקפה הוא כאשר ירד הגשם כו' שבכל מין מעשה מראה פנים מצד החכמה גם על טהור טמא רצה לומר שהי' בקי להוריד חכמה גם במעשים שאין נראים טובים כמ"ש בכל דרכיך דעהו ואפילו לד"ע זהו תוקף החכמה ולכך לא יכלו לעמוד על סוף דעתו רצה לומר היכן הסוף כי הוא משאל"ס וגבול אבל ההלכה בעלת גבול וגדר לכן אין הלכה כמותו וז"ש בגיטין ס"ז ע"א ר"מ חכם וסופר סופר רומז לשלימות החומר שהי' גם כן בתכלית שלימותו והיינו שגם כל פרטי החומריי היה הכל לד' נכנס בחכמה וזהו ר"מ דחייש למיעוטי לתקן גם המעט מן המעט בחומר ולכן דייק בשמא שהוא החומר וזשרז"ל בב"ר פע"א שמותיהן נאים ומעשיהן כעורים עשו וישמעאל שהיו החומרים מצד אברהם ויצחק יפים ולהיפך בני הגולה (כמ"ש במקום אחר על הם לא עשו אלא לפנים כו' שהנגלה דמעשה היה רע אבל הכוונה שבלב טוב וכן היה בגזירה ואין כאן מקומו. ושבטים שניהם נאים חומר וצורה החומר מצד האמהות והצורה מצד האבות, ולכך בכ"מ השם קראה שמצדה הוא נקיון החומר חוץ בגלוי שמורה ע"כ ילוה אלי אישי שהוא התחברות אישה אלי' לחלקה שהוא החומרי' ילום ויחובר גם כן לצוריי היינו שחומרו של לוי גם כן מצד הצורה ע"כ קרא הוא שמו ולכן שבט לוי לא חטאו בעגל ולא נשתעבדו במצרים שהכל מצד החומר והם נקיי החומר ולכך זכו לעבודה כי העבודה להשם יתברך בחומר שכל עבודתם הוא במעשה וד"ז הוא רק לחומר נקי ולכן

היה מקדם בבכור כמ"ש בתוס' פרק קמא דכתובות (ז) דנקרא בעילת מצוה דבזה ניקנית לו להיות קנוי' לו ולפרות ולרבות ע"ש והבכור נולד מצד זה שקנוי' לו והוא העיקר הצורה וכן לוי היה אצלה דוגמת ביאה ראשונה הפעם ילוה כאלו עתה הלוי' ראשונה ולכן נקרא לוי חסיד כמ"ש פרק קמא דברכות (ד') לא חסיד כו' דחשיב שם ג"ד נגד קנאה (יפה דנתם כו' ולא בושתם) תאוה (ישנים עד ג' שעות ואני כו') וכבוד (שכל כו' בכבוד ואני ידי וכו') שהם קלקולי החומר והמנוקה מהם הוא חסיד:

פרק עו

הפעם יזבלני אישי, לשון בית דירה לכן אמרו בחגיגה (י"ב ב') דבזבול בית המקדש בנוי ששם הוא מכון לשבתך בית דירה לשכינה וזהו על ידי זבולן שהוא תמכו לאורייתא כמו שאמרו ז"ל בזוהר כי נגע בכף ירך יעקב היינו תמכי אורייתא בגלות אין תומכים כמ"ש במדרש (קהלת ז׳:י״ב) עתיד כו' בצל החכמה בצל הכסף דעכשיו צל הכסף שוקיים לחכמה וכמ"ש ראשית חכמה יראת ד' ועקב ענוה יראת ד' כי העושר הוא אהבה ויראה שהם כסף וזהב והם חלזון וזכוכית לבנה שאז"ל מגילה מ' שהי' בחלק זבולן חלזון לצבוע תכלת המורה יראה כמ"ש בזוהר שלח וזכוכית לשון זכות ולובן שהוא מדת החסד ואהבה כידוע ולכך אמרו בפ' את עצמו (ברכות ל' ע"א) דבכל עצב יהיה מותר דהיינו מצד היראה ולא בתוקף השמחה שהוא אהבה לכן תבר זוגיתא חיורתא דהיינו זכוכית לבנה ע"ש ואלה הם תרי גדפין ושוקיים גם כן שהתורה סומכת עליהם כמ"ש (בשה"ש) עמודיו עשה כסף רפידתו זהב ושניהם בלב כמ"ש ואהבת בכל לבבך וכן ביראה ושם משכן היצר הרע כמ"ש בהרואה (סא) לכן שם ממשלת עשו ואמרו בזוהר ששלט בשוק שמאלי' העיקר היינו היראה שהוא קשה ביותר בגלות בארץ מרחק כמ"ש אות נ"ג מה שאין כן החכמה עיקרה במוח ששם נאמר נשמה שנתת בי טהורה ואין שליטה ליצר הרע ולכך בעולם הזה המוח בצל המעלות מה שאין כן לעתיד כשיזבח היצר הרע יהיה הלב גם כן שוה לו ובצל אחד והשכינה היא בלב ולכך בזבול מקום בית המקדש ושם הקרבת הקרבן שהוא זביחת היצר ולכך הפעם שנולד מדת שלימות תמכי אורייתא שהוא מצד אהוי"ר שבלב שהוא מדרגת לאה כמש"ל אות ע"ד ובנה האחרון הוא שלימות מדרגתה כי הבנים שלימות האם כמ"ש בברכות (יז) הני נשי במאי קא זכיין כו' ולכך הפעם יזבלני כי היא על צד השלימות וראוי' לבית דירה כמ"ש אנכי פיניתי הבית וכן אז בזבולין נפנה בית הלב בתכלית כי כ"ד מחולק לז' ו' הם חלקי שלימות המעשה והז' הוא ההעדר ומקבל ההשפעה מצד המעשה שזהו תכלית שלימות המעשה כאשר תוכל להשפיע ולהעניק מצד יתרון שלימותה גם בעת המנוחה כענין ו' ימי המעשה ושבת אם לא טרח

בע"ש כו' והם ו' בני לאה ודינה שהם ו' קצוות דמעשה דרכו של איש ליכבש במעשה ומלאכת עבודה (ונ"ל סידורם ראובן ושמעון חו"ג לוי ויהודה גוף וברית ישששכר וזבולן ב' שוקיים) ואחר ילדה בת הוא תכלית השלמה מה הי' העולם חסר שבת:

פרק עז

ויקח לו יעקב מקל. הרכוש שייך לאדם שהרי גם כשנאבד מידו צריך להחזיר כשיש לו סימן או טב"ע שרצה לומר איזה שייכות הכרה ועדות שהוא שלו. והיינו כי הכל בדבר ד' המחייהו ומסתמא יש לאותו חיים שלו שייכות באותם חיים כי ד' מדרגות הם דצח"מ בעולם השפל והחמשית הם העליונים וכן ד' יסודות ארמ"ע ושמים גשם חמישי וכן ד' נפשות נר"נ ונשמה לנשמה והחמישית יחידה כמ"ש כ"ז במקום אחר והיינו שבאדם מורכב כל דצח"מ וכח הדומם הוא כח הנפש כו' ובודאי שיש חילוק בין כח הדומם שבדומם לכח הדומם שבאדם אבל מכל מקום יש להם חיבור ושייכות ויעקב כלול ס"ר נפשות ישראל לכן אז"ל (מד"ר ויצא) שהי' לו ס"ר עדרי צאן שהרכוש שלו מחלקי החיים ואותם הציל מלבן כי היו גם כן מושרשים בו שהרי יצאו מבנותיו רק שהוא הציל והפריש חלק החיים ממנו אחרי הולדת השבטים שהוא שלימות צורת הס"ר נפשות ראה לעשות לביתו להכניס רכוש רצה לומר לתקן כל חלקי פרטי נפשו. ולכן אמר נחשתי כו' מצד חלקי החיים השייכים ליעקב שהי' אצלו שלכן מיד בצאתו אז"ל (שם) שקרקרו לסטים כל הלילה כו' שאין לו שום רכוש מצד עצמו רק שהי' צריך הפרשה ובירור כמשפט כל טהור מטמא והסימן נקודים ומנומרים שלישראל אין גוון מיוחד עומד בו רק כלולים מכל שכל אומה כוללת כח מיוחד והם ע' אומות שהם ע' כחות שבנפש ונגדם ע' נפש בישראל לבדם כוללים הכל וכמ"ש במקום אחר על אל הארץ אשר אראך כי לכל אומה ארץ מיוחדת כוללת אותו כח מיוחד מה שאין כן ישראל אין להם כח מיוחד רק להשתמש בכל כח כפי רצון ד' וזהו הארץ אשר אראך וזהו נקוד וטלוא מכל גוונים והלידה כך על ידי המקלות ואיתא בזוהר (ויצא קסב) שהוא כונת תפילין כידוע בתיקונין שמקל הוא חיים דוגמת אות ו' המורה על מדת יעאבינו ע"ה כידוע וכמ"ש וישם משענתו ע"פ הנער וכמו ששמעתי על מאמרו רבותינו ז"ל על זה חלקי מכל עמלי חלק א' מקלו שרצה לומר החיים שבכל הרכוש שלו ידועה זו נשאר לחלקו והמקל המנומר מורה מדת יעקב שהוא שם הוי"ה עץ החיים אשר בתוך הגן כמ"ש בתיקונים וזהו תפילין שהוא יחוד ישראל לאביהם שבשמים כמו שאמרו ז"ל (ברכות ו) תפילין דמארי עלמא מה כתיב כו' זהו על ידי יעקב שהוא התורה הנקראת עץ החיים הוא המקל עוז המחברת קודשא בריך הוא וישראל להיות כולם חד על ידי קיומם

מצותי' וזהו המטה שנהפך לנחש שרמז בתיקונים כמה פעמים כי התורה למיימינים סמא דחיי ולמשמאילים נהפך לנחש שהביא המות וסמא דמותא ומקל זה גם כן מנומר שהתורה כוללת גם כן כל נפשות ישראל כידוע והם ג' מינים. (לבנה מדת אברהם), לוז (יעקב שהוא חיים כמש"ל אות ס'). וערמון (מדת יצחק. עיין בר"ה (כג) ערמונים דולבי) כמ"ש בשבת (פח) אוריין תליתאי כו' הכל כלול מג' שהכל אחד ועל ידי התורה הוא הבירור הצאן השייך לחלקו גם כן שנולדו דוגמתן כי כל בירור טוב מרע הוא על ידי התורה שהיא המבררת זה טוב וזה רע כידוע ואין כאן מקום להאריך עוד:

פרק עח

ותגנוב רחל את התרפים. כי יעקב כולל כל הנפשות ישראל והיינו מצד שהוא אב והאמהות כוללים מצד השייכות של אם לבן כמו שאמרו ז"ל (נדה לא) אב מזריע לובן שממנו כו' עיקר בנין קיום הגוף שהם העצמות והגידים והאם מזרעת אודם כו' הוא הטפל אבל מכל מקום הוא גם כן מן הצורך ובענין אחר אינו גוף וכמ"ש אבר אינו אלא שיהיה בו בשר גידים כו' וכמ"ש במקום אחר כי ג' שמות נקרא יעקב ישראל ישורון נגד ג' כחות נר"ן שידועים בנפש יעקב כולל נפשות ישראל והאם רחל שהנפש שלימותה חלק המעשה כמ"ש במקום אחר וכן רחל כנ"ל אות ע"ד כוללת כל הנפשות מצד חלק האם שבהם וכמו שאמרו ז"ל (מד"ר ויצא) שישראל נקרא ע"ש בנה שארית יוסף וע"ש בן בנה היינו שהגלות מצד הנפש וזהו משיח בן יוסף וכן עשו נופל בידו שעשו רע שבנפש, וגוג ומגוג נגד הרוח כמו שאמרו ז"ל (מדרש תהלים) שיאמר שוטים היו הראשונים כו' והיינו חטא עץ הדעת והייתם כאלקים להתגבר נגד השם יתברך זהו מצד הלב וניצוחו משיח ב"ד שהוא תיקון שפ"ד כמש"ל כמה פעמים והוא מזרעא דלאה שהיא האם מצד הלב כנ"ל אות ע"ד והוא נגד ישראל הכולל הרוח כל בשר מישראל (שישראל מורה ת"ח וכן רוח נגד התורה כמ"ש במקום אחר כי ג' קשרים ישראל והתורה והקב"ה הם נר"נ ואין כאן מקום להאריך). וישורון נקרא אחרי שמתו האמהות זהו נגד הנשמה שאמרו בברכות (י) שנמשלו בה' דברים להקב"ה והם נגד ה' דברים שאמרו בעדיות (א) האב זוכה לבנו (ואין כאן מקום להאריך) שזהו הכל מצד האב ואין חלק לאם וכמ"ש (משלי) בן חכם ישמח אב והחכמה מצד הנשמה שבמוח ולכך רחל מבכה על בני' כנ"ל דהגלות לנפש. ולבן שהוליד האמהות הוא היה כליל פסולת אלה הב' שהם הרמאות (נגד עץ הדעת כנ"ל אות נ"ו שהוא נגד רוח כנ"ל שבלב משכן הטוב ורע כמ"ש בהרואה (סא) והניחושים. וע"ז (נגד הנפש במעשה ולכך ותגנוב רחל רצתה להשלים מדרגתה גם בלבן כמ"ש ארמי אובד אבי שמצד החסרון שבשורש אובד הוא פועל עומד שזה גורם קלקול

לבנים ורחל חשבה לתקן אבל לא תקנה במה שבא ע"ז לידה ולא אבדה שמצד זה הגיע לה העונש במאמר יעקב לא יחי' (דודאי לא עביד קודשא בריך הוא בלא דינא) כמאז"ל ומתה בדרך מבכה על בני' כמאמרו רבותינו ז"ל והיינו כמ"ש במה שאני מוחץ בו אני רופא שד"ז עצמו הוא המבכה והטענה על ההצלה וכמ"ש במקום אחר כמה פעמים:

פרק עט

על כן קרא שמו גלעד. השם בכ"מ הוא כח הדבר וקיומו וחיותו כמ"ש (בראשית) כל אשר יקרא לו האדם נפש חי' הוא שמו ולכן אז"ל בשבטים בכ"מ שנאמר על כן מרובה באוכלסין כי השם הוא החיות וטעם השם הוא מקור החיות ועל כן היינו שהשם דבוק בטעם השם וכאשר החיות דבוק במקורו אז הוא בשפע ולכן אז"ל חוץ משבט לוי שהארון כו' ועדיין מה תירוץ, רק רצה לומר שהדביקות שלהם במקורן במדרגת דכא אתי ולא במדרגת אני את דכא כמ"ש במקום אחר בביאור גמ' זו דסוטה (ה) ולכן אז"ל (מכות ט) בגלעד שכיחי רוצחים כי ידוע ב' ראשי הרעות הם לא תרצח ולא תנאף נגד מצורע וזב זב אין משתלח ממחנה ישראל שדבר זה נמשך ממקור ישראל שהמקור לעבודה הוא התשוקה וגם התאות כאשר הם ע"פ הראוי הם עיקר החיים ההשראה והולדה חיים בדומים וכן האכילה חיי הגוף ולכך בירושלים היה זנות ראש תועבותיהם וכמ"ש בסנהדרין לא עברו כו' להתיר עריות כו' אבל באומות עיקר רציחה וזה משתלח חוץ למחנה ישראל וכמו שאמרו ז"ל (ע"ז) על והגבעונים לא מבני ישראל וד"ז נמשך בישראל מצד לבן שהוא שורש האמהות והבנים אין מתייחסים אלא אחר האב לכך אין זה ממחנה ישראל בדרך משפחה ומחנה כי משפחת אם אינה משפחה רק מקום הוא נמצא בהם אף על פי שאינו בקנין עצמיי ולכך ויגנוב וגו' בלי הגיד וגו' כדי לעקור ההשתלשלות והשייכות לו ולבן רדף ואמר הבנים בני כו' החזיר לייחסם לו ושיש לו חלק בהם וכן הצאן הם כל נפשות ישראל כנ"ל אות ע"ז אמר צאני ומצד זה נשרש הגלות וזהו ביקש לעקור את הכל שרצה להחזירם ולהיות הוא העיקר ומתייחסים אחריו אבל מכל מקום ארמי אובד בהוה עד עת קץ שנאמר ארי' כבקר וגו' (ישעיין י"א) וכתתו את חניתותיהם וגו' לא ישא וגו' חרב שיכלה הרציחה לעתיד וגלעד הוא הגבול בין לבן ליעקב כמ"ש אם אני אעבור את הגל כו' שזה מעבר לגל מזה וזה מזה ולכ"א בנדרים (כ"ב א') לב רגז כו' אכתי לא עברו ירדנא ובפ' מטות נקרא כל עבר הירדן ארץ הגלעד שם הלב רגז, ולכך בגלעד שכיחי רוצחים והגל הוא המבדיל ביניהם כי גלעד עצמו הוא ההבדל והוא ההתייחסות ביניהם גם כן מצד שצריכים גדר וגם ששם הכריתות ברית שזהו ההתייחסות ומצד זה שכיחי ומצד שהוא המבדיל בו הוא ההבדל כדמוכח במכות

שם בשם רציחה דשוגג שחייבים גלות והשוגג הוא בלא מתכוין שהמתכוין הוא שיש לו הכנה גדולה לדבר שהם האומות שבהם הוא מצד העצם מה שאין כן השוגג במקרה דבארץ ישראל רק מצד המקרה וזהו ההבדל בין לשון ארמי ללשון הקודש כי לשון ארמי גם כן הלכה למשה מסיני כמ"ש במגילה (כ) רק מלאכי השרת אז"ל אין מכירים והיינו שלשון ארמי הוא מצד ההתייחסות של ישראל עם האומות ולכך לשון ארמי הוא לשון האומות מה שאין כן לה"ק לשון ישראל ביחוד ופרעה לא הכירו וכן תורה שבכתב בלה"ק דמצד התורה שבכתב שמן השם יתברך הוא ההבדל בינם לישראל אבל אדם הראשון אז"ל (סנהדרין ל"ח) בלשון ארמי סיפר שהוא המערבב הראשון טוב ורע ומייחסם לכן התלמוד תורה שבעל פה דתמן פסול וכשר אסור ומותר כו' מצד עץ הדעת כמ"ש בתיקונים כך הוא בלשון ארמי שהוא חכמת חכמים וחכמים יש גם כן באדום כמו שאמרו ז"ל אבל באמת חכמי תורה אין שם ומצד עצם ההתייחסות משם עצמו ניכר ההבדל וכמו שאמרו ז"ל (ילקוט הושע ח') דניתן תורה שבעל פהע"פ שלא יאמרו האומות אנו ישראל ע"ש והיינו דמצד ההתייחסות ניכר ההבדל ובמלאכים דאין שייך ערבוביא דטוב ורע אין מכירים בלשון ארמי וזהו ולבן קרא כו' ויעקב קרא כו' לב' הוראות כנ"ל ולבן רצה להמשיך אליו כטענת הבנים כו' ולכך נאמר כמה פעמים ויאמר לבן על עד הגל כו' שיעקב לא רצה כלל ההתייחסות רק אחר שקרא לו לבן שם שהוא המשכת כח אז קרא לו יעקב בלה"ק דהיינו ששם יהיה נמשך חיים והכרת ההבדל כנ"ל ולכך הנחיל זה משה כמ"ש פני משה כפני חמה כו' שהוא נגד אור עולם הזה כמו שאמרו ז"ל בעשו ויעקב ועשו על חרבך תחי' כח הרציחה הוא הניצוח בעולם הזה מה שאין כן א"י נגד עוה"ב:

פ' וישלח. מלא תעשה שלא לאכול ג"ה, ונאמר עד היום הזה וכו' עד עולם. עיין בש"ך ח"מ סי' מ"ג סקמ"ה ונאמר כאן ביחוד לשון זה אולי לפי שזו לבדה נתנה קודם מתן תורה לבני יעקב חוץ ממצות ב"נ לכ"א עד היום הזה רצה לומר עד זמן משה רבינו ע"ה כותב התורה (עיין מהרי"א בהקדמה לס' יהושע) כבר לא אכלוהו. ועד"ה הזה יאמר על דבר שהוא בגלוי וניכר לנוכח עיניו וכמו שאמרו ז"ל על זה אלי ראתה שפחה כו' ועוה"ב נקרא בנביאים בכ"מ יום ההוא והי' ביום ההוא כו' וכמ"ש בזוהר והיינו דעוה"ב נעלם כמ"ש אשר צפנת ליראיך ואין מקום לאיסור אכילת גיד אלא בעולם הזה אבל לעתיד לבוא יכלה זרעו של עשו ויבוער יצר הרע מהעולם ותסתלק הנגיעה בכף ירך יעקב וכמ"ש בתיקונים תיקון ח"י (כ"ה ב') ע"ש וטעם המצוה מפורש בכתוב על כן וגו'. וע"ד הפשט כתב בספר חסידים סי' רל"א כי אמר הואיל ופשענו שהנחנו הלילה הזקן לבדו לכך אירע

לו בשבילינו לכך נדרו שלא לאכול ג"ה דאמר דין הוא לפי שהאב והבנים גוף אחד ודין שיצטערו הבנים כו' ע"כ (ועיין בדברי הרשב"א בעל ידי פג"ה במ"ש שא"כ היה מתחייב שאז נגף יעקב ברגלו שלא יאכלו בניו רגל לעולם כו'. ועל פי דברי הס"ח נתיישב כי בכאן הם פשעו. והעיקר לפי שבכאן הניצוח ההוא על ידי שרו של עשו כדרז"ל). ואף על פי שאינו בנו"ט מחשב נזירותו מאכילה צער שיש טורח לטלו מן הירך ואפשר שלכן לא נדרו מכל הירך שזה היה דבר קל אצלם שהיו מועטים בעולם וגויים רבים וימכרו לגוי או לכלבים ולא יפסידו אבל כאשר הותר הירך רק הגיד נאסר הרי אמרו בפ' סדר תעניות (כ) מאכל אדם אין מאכילין לבהמה וכ"ש לגוי דגרע כמו שאמרו ז"ל ע"פ לכלב תשליכון וע"כ יצטרכו לטרוח ולנקרו וזהו צער ונד"ר קשה יותר, וע"ד הדרש אז"ל בב"ר פע"ז שהי' שרו של עשו ונגע ביוצאי ירכו אלו דורו של שמד ויש שם ג' מ"ד חלק א' שייעא וחלק א' סידקה כדג וחלק א' פירשה ממקומה פירוש כמו שאמרו ז"ל בגיטין (נז) בזמן שהקול קול כו' שכשעוסק בתורה אין עשו שולט וזהו וירא כי לא יכול לו כמדרגתו שיעקב מדרגת התורה כמ"ש אמת ליעקב אמרו פרק קמא דע"ז (ד) דתורה קרוי' אמת ופגע ביוצאי יריכו שיוצאים ממנו רשעים ע"ה הנרמזים בגיד שאין בו טעם ע"ד שאז"ל בויי"ר מה הדס אין בו טעם כך בישראל שאינם בעלי תורה כי יעקב חזר גם על פכים קטנים כמו שאמרו ז"ל פג"ה פירוש פכין כלי חרס רומז לע"ה כמו שאמרו ז"ל (סנהדרין נב) אכל עמו דומה לקיתון של חרס וכמ"ש בזוהר בסוד כ"ח אין להם תקנה אלא שבירה והוא חשב מחשבות לבל ידח ממנו נדח אף פכין קטנים וכן היה כמו שאמרו ז"ל ב"ר פע"ח ויזרח לו השמש שנתרפא מצלעתו כך לעתיד לבוא בניך יהיה השמש מרפא כו' והיינו שיבוער היצר הרע כי רק נשה ממקומו ויש לו רפואה שלא נטלו לגמרי ורומז לגלות ממקומן ודורו של שמד והנה ידוע שהיו ג' מינין בגולים דשמד. מהם שברחו וגלו לארץ אחרת וזהו שפירשה ממקומה. ומהם שנהרגו על קדוש השם וזהו סידקה שנשתברה כדג שהוא טהור דכל שבים טהור וכמ"ש בפסחים (נו) הרוגי מלכות אין כל ברי' כו'. ומהם שנשתמדו ונטמעו באומות זהו שייעא שבליטת הירך רצה לומר שיש בליטה נכרת (שכ"ד הבולט רצה לומר שניכר בולט) שאלו יוצאי ירך יעקב ושייעא עד שאין ניכר כף ירך רצה לומר שאלו יוצאי ירך יעקב. ולשון המדרש בצדיקים כו' אף שהעיקר בע"ה כמ"ש בהכונס (ס') אין פורעניות כו' ואין מתחלת כו'. וכמ"ש בפג"ה (קא) דבר שלח ביעקב זה ג"ה ונפל בישראל שפשט איסורו בכ"י כמ"ש בס"פ אמ"ע (ל"ג ע"ב) יעקב הם פ"ה כי שם יעקב ע"ש ידו אוחזת בעקב שהניצוח בעקב ובסוף וזהו בע"ה שהסוף לנצח וזרחה כו' כנ"ל מהמדרש ומסיים ומלהטת או"ה אבל ישראל ת"ח דרומז

כי שרית וגו' שכבר נצח בזמן שהקול כו' וז"ש זה ג"ה הרומז לגלות הוא הדבר שעניינו דבר שלח ד' ביעקב בהיות עדיין שמו יעקב שרומז שהנגיעה וגוף השליחות באה ביעקב אבל נפל בישראל שנתפשט גם להת"ח כנ"ל וזהו שנתפשט איסורו איסור הוא האסור ומקושר שאין לנו רשות ליגע בו שאינו מחלקינו. וכמו טריפה שניצודה ונטרפה על ידי צודדה עיין בטיו"ד סי' ק"ט וזה חלק עשו הצד ציד ואינו חלקינו כך הגיד מאחר שהי' שליטה לשר עשו עליו לנשותו ממקומו הרי הוא אסור ומקושר בידו לחלקו ואינו לחלקינו ביחוד רק רשות אחרים עליו שאסור בידם ופשט איסורו גם בישראל שאין ראוי לאוכלו וזהו כי נגע מאחר שהי' לו נגיעה שם נאסר לנו. ולכן נוהג רק בחי' ובהמה ולא בעוף כי יש ליעקב שם ג' והוא ישורון כמ"ש מאהבתך וכו' ורז"ל דרשו אין כאל ומי כאל ישורון והיינו שלמדרגה זו זכה יעקב בי"ז שנה אחרונות שנא' בהם חיים ואז"ל בתדבא"ר חיים שלא בצער ושלא מיצר הרע כדרך שמצינו לאי"ו כו' ובספרק קמא דב"ב ג' מתו בעטיו של נחש אי"ו שנסתלק מהם יצר הרע כל עיקר בימי זקנותם וזהו כאל וזהו ג' מדרגות בהמות הם ע"ה שחלבן פירוש המוברר אסור וקשור ביד היצר וחי' חלבן מותר ת"ח. ועוף הוא הטהור לגמרי כמ"ש פי"ז דכלים הוא מדרגת ישורון שאין עוד טומאה (ושם הוא תכלית הנייחא ולשם אין מתפשט איסורו כלל (שאין עוף בכלל חי' ובהמה ועבתוס' ב"ק ע"ז) וכמו שאמרו ז"ל פרק קמא דברכות (ה') אין עוף אלא תורה פירוש עצם התורה מה שאין כן ת"ח רק דבק בתורה כמ"ש בע"ז י"ט בתחלה תורת ד' ולבסוף כשמגיע למדרגת ישורון תורתו שנעשו כליותיו כב' מעינות נובעות חכמה ושם אין התפשטות לשליטת עשו כלל. ובזוהר קע"א א' דורש ירך על סמכי אורייתא כירך שמעמדת הגוף (והגוף הוא יעקב שהוא התורה כנ"ל) וכמה דברים שם מכוונים לדברינו בענין דבר שלח ביעקב כו' כי הע"ה הם סמכי אורייתא וכמ"ש שילהי כתובות (קי"א ב') מצאתי להם רפואה מן התורה כו' ובשאר דוכתי, ובזה תבין כמ"ש בפנ"ה (צ"א) ליבעי רחמי אתכליא על עליא דאלמלא עליא לא אתקיימין כו' (וכלשון הזוהר וכד לא ישתכח מאן דסמיך לי' כדין לא יהיה הקול כו') שייכות המאמר לענין הפרק כאשר קבלתי שיש שייכות לכל מאמר אל הענין המדובר והנרצה בפרק ומסכתא שבא בו ולא דבר ריק הוא ואם ריק כו' וע"ש בזוהר בטעם איסור האכילה כ' ובעיין לקיימא להה"א ג"ה כו' וחילא דיעקב בעיין לאתתקפא כו' וע"ד לא בעיין למיהב דוכתא לברייתא דעלמא למכיל לי' ולא לאתאכלא כלל ע"כ. ועפ"ז משמע טעם האיסור אדרבה להרבות תוקפו וע"ש ק"ע ב' לא משמע כן ומיהו גם שם אחר כך מביא בשם ר' ייסא סבא דדריש כי נגע בכף מהנוגע במת ומאחתר מסאבא ל"ל לאתהנאה עיי"ש והוא ע"ד שכתבנו, והרשב"א מובא בעל

ידי כתב טעם המצוה על כף הירך להגן על יוצאי הירך שנתקנו במה ששומרים שם צויו וכמו שאמרו ז"ל שנתן דם פסח ודם מילה כדי שיגאלו ע"כ, וע"ד הרמז כי יעקב בחר עוה"ב ועשו עולם הזה כמו שאמרו ז"ל והרמב"ם ה' תשובה וכ"ה בתנחומא שמות וכן בזוהר כ' כי העוה"ב אינו מחודש אז והוא מכבר רק הוא נעלם פירוש כי עולם הזה נקרא עלמא דשקרא ועוה"ב נקרא עולם האמת שקר הוא דבר הפוסק כמו יכזבו מימיו שאין לו קיום והוא כל עניני עולם הזה שיש להם קיום בדמיון אבל אינו באמת שעתידין להתבטל אבל העוה"ב רצה לומר הפשטת כ"ד מן הדמיון אל האמת של הדבר ההוא רצה לומר כח של הכח ההיא הקיים לעד זהו נצחי והנה שניהם קרוים עולמות שניהם שוים כל מה שיש בזה יש בזה וכמ"ש בחולין (קכז) כ"מ שיש ביבשה יש בים (חוץ מן החולדה רומז ליצר הרע כמ"ש במקום אחר כחולדה הדרה בעיקרי בתים) כמ"ש (ילקוט משלי) העולם הזה דומה ליבשה והעוה"ב לים אם לא התקין ביבשה כו' וכמ"ש בפ' חלק (צד) צדיקים וכו' ישיטם ע"פ המים כו' והיינו שכל ענינו עולם הזה וכחות הברואים שבו הם אמיתים גם כן כי לא תהו בראה לשום דבר רק שאין נגלה ממנו אלא הדמיון והאמת צפון ויעקב דבוק באמת שבו ועשו בדמיון וכחו של עשו על חרבך תחי' ואז"ל ע"פ וזרחה שעיר כו' לא תרצח כו' והוא אדום המורה רציחה כמ"ש (מלכים ב' ג) אדומים כדם (ובישעיין סג) מדוע אדום ללבושך שעיקר אחיזתו הוא בגבורה וכח הגבורה של דמיון הוא בחרב אבל אמיתות כח הגבורה אז"ל בתמיד ואבות הכובש את יצרו וזהו מדת גבורה של עוה"ב שבה דביקות יעקב וזה ענין ההתאבקות שכאשר יבורר כחו של יעקב שזהו בעוה"ב מעט מן האמת דוחה הרבה מן השקר וכאשר נתברר האמת על בוריו ממילא יאבד השקר שהוא כחו של עשו מכל וכל והי' כלא היה וכמ"ש בית יוסף להבה ובית עשו לקש וליהט וגו' כידוע דזרעו של יוסף הם שומרי הברית כידוע בזוהר כמה פעמים דזהו דרגא דיוסף הצדיק והוא מקור התאות שצריך לכובשם ואז"ל (מדרש תזריע) ע"פ בעון חוללתי אפילו חסיד כו' וזהו וירא כי לא יכול לו בכבישת כל מיני תאות היצר ויגע בכף יריכו כענין יוצא יריכו תחת יריכו דשם גם חסיד שבחסידים אין מדת הגבורה האמיתי על בורי' וז"ש בפג"ה (ק"א) למה נקרא שמו ג"ה שנשה ממקומו ועלה וכה"א נשתה גבורתם הי' לנשים פירוש שגם בזה היה קדוש ומובדל לא מיבעיא מן האיסור רק גם מן המותר לו ולכך לא אירע שום בטול לגיד רק נשה ממקומו ע"ד הקב"ה מקומו של עולם שאחיזת העולם ומקומו הוא בהשם יתברך וזה נשה ממקומו כשנתכוין להנאתו ומביא קרא נשתה גבורתם מדת הגבורה שלהם היו לנשים שדעתן קלה להתפתות ואין להם גבורה דכבישת היצר ואותו גיד הוא חוזק התאוה וכמ"ש

הקדמונים ובזוהר (חלק א') ק"ע ב' דתמן יצר הרע רביע כו' ע"ש ולכ"א לא יאכלו וגו' פירוש אכילה הוא הנאת הגוף והושאל גם כן כ"א הלחם אשר הוא אוכל (וישב) אכלה ומחתה פירוש (משלי) והיינו שאסר ע"ע כל הנאה מתאוה זו שעל ידי זה יהיה הניצוח לעשו ולכן יוסף שהוא שומר הברית שטנו של עשו, ותוספת ביאור זה על פי מ"ש בזוהר שם דשס"ה לאוין נגד שס"ה ימים ונגד שס"ה גידין ותשעה באב הוא נגד ג"ה ע"ש והיינו כי הגידין אין להם חיות בפ"ע דקיי"ל אין בגידין בנו"ט והם כעץ רק שהם חוזק הגוף שבלעדם לא יעמוד וכן הלאוין (כי מ"ש (קידושין ל"ט ב') ישב ולא עבר עבירה כו' מפרשינן לה התם בקידושין כדר"כ ור"צ) וחיות הגידין מן הלאוין וחיות ג"ה מסתמא משמירת לאו דלא יאכלו ג"ה כי אז"ל וכ"ה בזוהר שם כי אבר מחזיק אבר אבל בג"ה הוא להיפך כמו שאמרו ז"ל (סוכה נ"ב) אבר קטן משביעו רעב מרעיבו שבע ששביעותו הוא רק על ידי הרעבון וזהו ע"כ לא יאכלו ועל ידי העדר אכילת האבר זה מחזיק האבר וזהו גם כן ענין ת"ב שנוהג אבילות שענין אבילות מורה כאלו אותו יום אינו נמצא כלל שאינו יוצא מביתו ולא עושה מלאכה ולא לומד רק יושב ודומם כמת ועבר ובטל מן העולם וכאלו אינו באותו יום בעולם וכענין שאומר המתאבל יאבד יום וגו' אל יחד וגו' שכך ענין המתאבל משתוקק שלא יהיה כלל בעולם.ומואס בקיומו וחפץ בהעדרו וכאלו אינו במציאות וזה הוא קיום אותו היום חיותו וכמ"ש (תענית) כל המתאבל זוכה ורואה בשמחתה שעתיד להיות יו"ט שהוא קיום היום, ואולי יש לפרש שנקרא ג"ה לשון שכחה כמ"ש בזוהר שם ע"ש רצה לומר שצריך לשכוח ממנו כאלו אינו כלל אותו כח באדם ואז אינו נושה ממקומו כלל ויובן ענין פלוגתת ר"י וחכמים אי רק בימין או נשיי' בתרויהו (חולין צ"א א') כמ"ש בפ' חלק (קז) יצר כו' שמאל דוחה וימין מקרבת ולכ"א ר"י דרק נשי' בימין וקאמר שם בגמ' דגם דעת נוטה כן הוא והיינו דרק בימין הוא קירוב התאוה ורבנן אמרו מאחורי' אתא ונשיי' לתרויהו פירוש כי ענין שמאל דוחה כו' כידוע ענין ימין ושמאל שהם ב' זרועות עולם (שכל מה שבנפש יש בעולם זרועות בנפש וזרועות בעולם כמו שאמרו ז"ל והם צפון ודרום קור וחום) חסד וגבורה שהם זרועות כגוף שעיקר כח הגוף בזרוע והם ב' ראשי המדות חסד הוא אהבת עצמו וזולתו ולהטיב לאחרים ולעצמו, והגבורה להיפך והם בעלמא דשיקרא ב' כחות רעות תאוה להטיב לעצמו ורציחה כמ"ש בזוהר (פ' בלק קצ"ט) ע"פ וזרח משעיר מה כתיב בה לא תרצח כו' מהר פארן מה כתיב בה לא תנאף שישמעאל ועשו הם ב' זרועות עלמא דשקרא זה זרוע ימין שהוא בנו של אברהם שאחז באותה מדה ועולם האמת בגמ"ח ויטע אשל וכמ"ש חסד לאברהם וזה בנו של יצחק שאחז במדת הגבורה אמיתית שהוא לגבי עצמו כובש יצרו כמו ששמעתי

ע"פ ויצחק בא וגו' והוא יושב בארץ הנגב מנוגב מכל תשוקה וחמדה וכמ"ש פחד יצחק והחסד מיוחד לימין ששם תוקף הכח כי חסד הוא התפשטות עד אין קץ מה שאין כן גבורה אא"ל בהתפשטות שיחריב העולם רק בצמצום כפי מדת המשפט והם ב' הפכים כימין ושמאל קור וחום וכידוע שכל נואף איננו רוצח וניצוח התאוה הוא על ידי גבורה האמיתית בכבישת היצר וניצוח הרציחה על ידי החסד זהו בזמן שהקול קול יעקב כו' כמ"ש תורת חסד שהתורה במדת החסד שגם לה יש תאוה כמ"ש (מכות י) אוהב כסף כו' וכן המשילה שלמה המלך ע"ה לאשה וזהו התאוה אמיתית של עולם האמת ועל ידי תאוה נדחית רציחה וזהו ניצוח על ידי ההיפוך והתנגדות ובזה אין הידים כו' אבל עדיין יש קיום לעשו שהרי ישנו עדיין לשמאל בעולם ולא נתבטל לגמרי רק שאין לו שליטה מפני הימין שגובר עליו אבל הנפילה הגמורה וליהט וגו' ולא ישאר שורש ולא ענף זהו על ידי בית יוסף שהוא הגבורה וכבישת היצר ונתברר התגלות השמאל האמיתי בעולם ונתבטלה ונכלה השמאל השקר ממילא וזהו רק וליהט אותם היום הב"א שיבוער היצר הרע מן העולם אז מה שאין כן בעולם הזה צ"ל יצר כו' כח ימין המקרבת ואפילו חסיד שבחסידים כו':

ומ"ש ר"י שנטפל מימינו ושם היה ההתאבקות על הניצוח של קול קול יעקב שזהו הניצוח בכל המשך זמן שליטת עשו ושם נשה הגיד ממקומו שאין יעקב דבוק עדיין בימין האמיתי באותו גיד. ורבנן אמרי מאחורי' אתא מן האחרית של יעקב שיהיה בית יעקב אש וב"י להבה וגו' ואש הוא התורה הלא כה דברי כאש שגם בית יעקב ע"ה כנ"ל יזכו לזה לעתיד כמשנת"ל שיהיה להם מרפא ולהבה היראה והגבורה ולכן נשי' בתרוייהו וז"ש אחר כך דרשו שהעלו אבק עד כסא הכבוד רצה לומר כמ"ש אין הכסא שלם עד שימחה זרעו של עמלק כי הכסא רומז ליראה כמ"ש השמים כסאי ואמרו תכלת דומה לרקיע שהוא גוון היראה כמ"ש בזוהר בס"פ שלח וגבורה היא היראה כידוע כי כבישת התאוה היא על ידי היראה כמ"ש (משלי) ירא וסר מרע כי כסא הוא מקום המושב למלך ואין מקום מכיל ומחזיק ישיבת השם יתברך רצה לומר משיג מציאות השם יתברך אלא כבישת התאות כי התאוה מסך המבדיל מלהשיג רוחניות כ"ז שדבוק בחומר שהיא התאוה כידוע וזהו שעלה התאבקותם עד כה"כ שכאשר הוא שלימות הכסא אז הוא מחיית עמלק ובטול כחו של עשו מן המציאות וליהט אותם היום הבא וגם ע"ז היה התאבקותו דנשי' בתרוייהו (אין השם שלם ואין הכסא שלם הם ב' אלה ואין השם שלם קודם רומז לתורה שכולה שמותיו של הקב"ה וכמ"ש בברכות כ"א א' ברכת התורה מן כי שם ד' אקרא. ובאה מצוה זו אחר מצות פר"ו הקודמת ואחרי' מצות מילה שהיא

מיעוט התאות כמ"ש הרמב"ם במו"נ ואחריהם זו הרומזת העדר ההרגשה בתאוה לגמרי שאף על פי שהזהרתיך בפר"ו תהי' זהיר לקדש עצמך ובזה נשלמו מצות הס' בראשית שס' שמות הוא תורה וס' ויקרא עבודה וס' בראשית הוא יראה כמ"ש בתיקונים ירא שבת ירא בשת שהיראה הוא על ידי ההכרה בבריאת הברואים ושפלותם וגדולת הבורא וכמ"ש הרמב"ם בה' יסוה"ת שהוא הפתח החיצוני לתורה כמ"ש ביומא ע"ב וכמ"ש ראשית חכמה יראת ה' וכמ"ש (אבות) כך דרכה של תורה פת במלח כו' כבישת התאות הוא דרך הכניסה לתורה ואחר כך שנכנס לתורה אז סופה לקיימה מעושר שאם עשית כן אשריך וטוב לך אשריך בעולם הזה גם כן כי כבישת התאוה הוא דבר קשה מאד בעולם הזה לנגד לחומר רק יש דרך אחר בניצוח שאינו ע"ד הניגוד וההיפוך רק על ידי התגלות האמת ממילא בטל השקר כמשנת"ל בגבורת עשו וכן בתאוה השקריית כאשר הניצוח שלה על ידי התורה שהיא התאוה האמיתית כמשנת"ל אז ממילא מתבטל השקר וכמ"ש הרמב"ם סוף הא"ב שלהנצל מתאוה יפנה לבו לתורה ואז ממילא אשריך בעולם הזה שממלא כל תאות לבו וכמ"ש (תהילים כ"א:ג') תאות לבו נתת לו שתאותו ותשוקתו רק לד"ת ותאות האמת כי השקר אצלו נעלם מן העולם ואיננו עולה על לבו כלל:

ולכן כתב האריז"ל שפ' שובבי"ם הם עת לתיקון הברית שהם תורה (כי מפ' תרומה והלאה ההתחלה לעבודה וכידוע שסוף כל מדרגה התחלה למדרגה שלאחרי' וכבר ביארתי במקום אחר כי סוף נקרא בכ"ד משעבר רוב אותו דבר ושובבי"ם הם הרוב מי"א פרשיות שבס' שמות) והוא תיקון הברית מה שאין כן יראה הוא רק שמירת הברית אבל לא תיקונו שיהא כל תאותו רק לדבר אמת רק ההתחלה צריך להיות בכבישה:

וזה ענין שבעוף אינו נאסר ג"ה לפי שאין לו כף בבשר שסביב לירך הבשר רומז לחומר המתאוה כמ"ש פרק קמא דסוטה (ה) בושה כו' ושסביב הירך דומה לכף שהוא כלי קבול המאכל כך הוא כלי קבול לתאות הירך שמכונה גם כן בלשון אכילה כמ"ש בכתובות (סד) על אוכלת עמו לילי שבת ועוף רומז לתורה כמ"ש פרק קמא דברכות (ה) וכמ"ש פ' השוחט (ח) עופות מן הרקק נבראו שהוא תערובת מים שהוא התורה בעפרות גופם הוא אין לו כף כלל שאין לו כלל במציאות תאוה כל עיקר ולכך א"צ לאיסור ג"ה. ולכן נכתבה מצוה זו כאן ולא אחר מתן תורה שכאן מקומה בפתח החיצוני של תורה:

וזה ענין מ"ש בזוהר קע"א א' דמשה אסתכל באספקלריא דנהרא ולא גרם לי' נגיעת כף הירך יעקב כלשאר נביאים ע"ש כי משה הוא הדעת אמיתי מד"ת עד שנקראת על שמו ולכן ל"ל כף כלל וזהו גם כן ענין מ"ש במגילה (ה) רבי ביקש לעקור ת"ב שהוא המסדר תורה שבעל פה דוגמת משה רבינו ע"ה תורה שבכתב וט"ב נגד ג"ה כנ"ל בשם הזוהר

שהאוכל בט"ב כאוכל ג"ה ואין לו שייכות למי שהוא במדרגת דעת אמיתי בד"ת וכמ"ש בברכות (לג) כל מי שיש בו דיעה כאלו נבנה בית המקדש בימיו שלא הזיק לו נגיעת הכף ירך כלל:

וע"ד הסוד מבואר בזוהר תולדות קמ"ו א' וישלח קס"ו א' אתא לימינא וחמא לאברהם כו' לשמאלא ותמא ליצחק כו' לגופא וחמא ליעקב כו' כדין ויגע כו' עמודא דסמיך לגופא כו' ע"ש והוסיף בפ' וישלח קע"א א' דעל ידי זה אתחליש חילא דנביאי כו' יעוש"ב. ובתוס' ביאור בפ' בראשית כ"א ב' צולע על יריכו דא איהו נצח כו' דלא אתנבי ב"נ מתמן עד דאתי שמואל (מבואר להלן ובפ' משפטים קי"א ב' עוד מענין שמואל שתיקן זה יעו"ש) כו' נצח ירכא שמאלא דיעקב ובגם כן אתא דוד וכליל לי' בימינא דכתיב נעימות בימינך נצח (עוד עיין בזה בפ' תרומה קס"ח ב') כו' יעוש"ב:

והנה שם בפ' בראשית כ"ו ב' איתא הוד שוקא שמאלא דעלה אתמר ליעקב והוא צולע על יריכו כו' עיי"ש וכ"ה עוד בפ' פנחס רמ"ג א' דנגע בירך שמאלא דיעקב דאיהו הוד ע"ש וזה סותר למ"ש במאמר הקודם (ועיין בתיקונים תיקון י"ג ע"ש) תירץ בלק"ת להאר"י בטעמי מצות פ' וישלח כי בהיות המלכות דבוקה עם ז"א אב"א כאשר נפגם הנצח של הזכר נפגם הוד דנוקבא וכאן מיירי בדכורא ושם בנוקבא אלו תו"ד ויעש"ב:

וביאור הדברים אל אוזן שומעת לפי ק"ד ונבאר מקודם ענין זו"נ אשר הוא עצמו ענין לשיקבה"ו שנשבע בתשו' חו"י סי' ר"י כי לא הוא ולא כל חכמי דורו ידעו לפרשו על בוריו ובסדר רי"ע בהקדמה הכביר מלין אודותיו ופשוטן של דברים והוא גם כן ענין כונת שילוב השמות הוי"ה ואדנות המפורסם בדברי חכמי האמת ובודאי אין הכונה רק על כונת שילוב האותיות לבד רק על שילוב ההוראה אל הלב מבין ומרגיש בהוראת שילובם והיינו הוי"ה רצה לומר היה הוה ויהיה כמ"ש בטוא"ח סי' ה' שמורה התפשטות אורו יתברך בלי תכלית ובלי גבול ולכ"א בפסחים (נ.) דלעלם כתיב שדבר זה נעלם משכל האדם שהוא בעל גבול ולפי שרצה השם יתברך להקרא אדון ומלך ואין מלך בלי עם לכן צימצם השם יתברך התפשטות אורו כדי שיושג לברואים האור והוא חיותם וקיומם כמ"ש ואתה מחי' את כולם וזהו שם האדנות שמורה שהוא אדון הכל והם עובדיו והוא הנקרא שכינה שהוא השוכן בתוך בני ישראל בקרב איש ולב עמוק שוכן אור והשגת השם יתברך מה שאין כן השגת השם יתברך מצד שהוא א"ס ובב"ת זה נקרא קודשא בריך הוא קדושה בכ"מ הבדלה שד"ז נבדל מהשגת בנ"א ומקודש בהם בעשר קדושות וקדוש יאמר לו הנעלם לרוב קדושתו וזה הוראת השם הוי"ה הנעלם וגילויו רצה לומר הברתו בפה הוא בשם אדנות שזהו הגלוי ללבות בנ"א וזהו הנקרא בר"פ כ"מ (ל"ה) אבא

ואימא אביו הקב"ה ואמו כנסת ישראל פירוש כנסת ישראל הוא קבוצת חלקי החיים שבכל לבות בני ישראל רצה לומר אור השגת השם יתברך שזהו כל חיותם כי לולא זה היו כלא היו וככל העמים וקבוצת החיים הללו שהוא אור השכינה השוכן בלבם הוא הנקרא כנסת ישראל כי אור ד' השוכן בתוך בני ישראל הוא הכנסת ישראל והאם לכל נפשות ישראל שכל נפש פרטי נפרד ממנה והיא המולדת על ידי כח האב רצה לומר כח ההוי"ה שהוא אורו יתברך המתפשט לאין קץ השופע לאור זה המצומצם שיוכל להאיר לאותה נפש וכן לכל נפש באופן שהאדם משיג ב' מיני אורות והשגות מאור ד' הא' מצד הגדלות של השם יתברך עד א"ס וא"ק והוא נעלה ומרומם מאד ועל ידי זה האהבה מתגברת על ידי ידיעת עולם גדלותו ית"ש והאור הב' המושג לאדם כי אור ד' אתי תוך חדרי לבבו כענין שויתי ד' לנגדי תמיד וזה מולדי היראה יראת בושת כמ"ש בהג"ה דריש או"ח (והוא ירא בושת דבתיקונים והוא ירא שבת שהיא ממדרגה זו) והאהבה היא מתוך השמחה העצומה כמ"ש בכ"מ שמחו בד' וכיוצא שהשמחה היא משם הוי"ה כאשר אנו יודעים ומשיגים שהשם יתברך מכה"כ ממש כקודם שנברא העולם שמתפשט לאין קץ ואין סוף ואין שום דבר חוצץ נגדו אין כאן עצמות. כי עוז וחדוה במקומו מאחר שהוא מקומו של עולם והתיחדות ב' השמות ושילובם הוא מ"ש בתדבא"ר פ"ג אני יראתי מתוך שמחתי ושמחתי מתוך יראתי הויינו שבאמת עצם השם יתברך אחד יחיד ומיוחד רק ב' האורות רצה לומר ב' מיני השגות לנפש האדם המשגת וכאשר משגת שכינת השם יתברך בתוכו יגיע היראה והבושה ממנו וכאשר משיג האור הבב"ת ישיג השמחה ותכלית העבודה ומעשה המצות כולם הוא יחוד קודשא בריך הוא ושכינתי' רצה לומר להשיג ביותר השגת השם יתברך בהבנת הלב ומוח והיינו שיתוסף אור השכינה אצלו רצה לומר אור וההשגת אלקות השוכנת בקרבו והוא על ידי שיתאחד אצלו באור הבב"ת רצה לומר שיתבונן כי הוא אחד יחיד ומיוחד באמת כי אור השוכן בקרבו שהוא משיגו שהוא הוראת האדנות הוא מיוחד עם שם ההוי"ה שהכל אחד שהוא עצמו האור הבב"ת שאין לפניו שום דבר מכל ברואי העולם החוצץ עכשיו כעד שלא נברא העולם ועל ידי זה יתוסף בו אור והשגה להשם יתברך וכל מעשה המצות כולם הם אמצעיים והכנה לזה ומטרת כונתם להשיג היחוד ההוא שהוא שילוב השמות הנזכרים והן הם זו"נ שאור השכינה נקרא אם כנזכר במדרגת נוקבא מקבלת השפעה מאור הבב"ת כנ"ל והוא הנקרא ז"א כי אנפין הוא השגת השם יתברך כמו אשר ידעו ד' פנים אל פנים וכן ופני לא יראו ונקרא זעיר מפני שיש עוד השגה יותר גדולה הנקרא אריך אשר אין כאן מקומו לבארה. והנה ידוע מ"ש הזוהר בכ"מ ובריש התיקונים

במאמר פתח אליהו חסד דרועא ימינא גבורא דרועא שמאלא תפארת גופא נו"ה תרין שוקין כו':

וביאור זה כמ"ש מבשרי אחזה אלוק ואומר בצלמינו כדמותינו בצלם אלקים והיינו כי כל האורות אינם חס ושלום אורות חלוקות בעצם האלקות רק החילוקים הם אצל נפש האדם המשגת שאינו משיג אמיתות האור כאשר הוא באמת וזה היה הבריאה שיהיה מושג אור השם יתברך אל נפש הנבראת והיינו שניתן היכולת להיות השגת השם יתברך מצומצמת כפי כח השגה של הנפש ונמצא כפי השגת הנפש כך הם חלוקת האורות שאנו אומרים שהנפש משגתו לפי שהנפש היא מלובשת באיברי הגוף מסתמא גם הוא נחלקת כאיברי הגוף בכחותי' הרוחנים כי הלבוש הוא דוגמת הנלבש וזה מבואר ולפי שאין שום דבר יכול להשיג יותר ממה שהוא כי ההשגה אינה אלא לפי כח המשיג לכן א"י לראות ולהשיג מהשם יתברך אלא כפי כחותיו כולם להתחלקותם כך הוא משיג מכחות השם יתברך אבל לא יוכל להשיג הנעלמים ממנו שאין בכחו כלל ולכך ההשגה הוא מבשרינו ודוגמתינו (כי מאחר שא"י להשיג כחות זולתו אם כן אין כאן כחות בענין אחר כלל שהרי מצד השם יתברך הוא יחיד ומיוחד בלי שום חילוק כחות כלל והשגת כחות שונות הוא רק מצד אדם המשיג) ונמצא בעת הבריאה שצמצם השם יתברך אורו רצה לומר השגת אמיתיתו לנפש האדם היה ההתצמצמות רק כפי השגת נפש האדם שהיא רק כפי ענינו וכחותיו שבזה הסדר הוא משיג האור שזה הוא הנקרא צמצום האור מה שהוא משיג והנה בנפש הזרועות רצה לומר שהגוף ומקור הנפש פעול על ידם הם ב' רצה לומר ב' ראשי מדות אשר הגוף פועל על ידם כל הפעולות הנחלקים בכלל לב' אלה וכנז"ל שהם חו"ג ימין ושמאל מדרגת אברהם ויצחק, ויעקב הוא הגוף רצה לומר מקור ושורש הנפש בהפועל באלו ב' הפעולות בב' הזרועות והוא קו האמצעי שבן ב' אלה הקצוות שבידו להטות לכל קצה שירצה ולתווך ביניהם והוא מקור כח הפעולות וזהו הנקרא תפארת שזהו התפארת ודרך ישרה שיבור לו האדם שתפארת לו כו' כאשר אינו נוטה אל א' מהקצוות כמ"ש הרמב"ם בה' דעות וכמ"ש תתן אמת ליעקב ואמת הוא דבר קיים לעד כמ"ש בשבת (ק"ד) קושטא קאי שקרא לא קאי שנקרא כזב ע"ש שפוסק ולא קאי מה שאין כן אמת כמ"ש בירוש' פרק קמא דסנהדרין ובויקרא רבה דחותמו אמת לאמור אני ראשון כנז"ל בהוראת הוי"ה הי' הוה ויהיה והיינו שקיים נצחי ולכך שם ההוי"ה מורה על תפארת שהוא גופא דז"א רצה לומר ההנהגה אמצעית על השם יתברך כפי עצם הנהגת השם יתברך המתפשטות לאין קץ והגוף הוא העיקר ושורש

שההנהגה אמצעית היא המתקיימת מה שאין כן הנטי' לב' הקצוות כמ"ש וזהו אמת ליעקב וז"ש בשבת (קי"ח) נחלת יעקב נחלה בלא מצרים היינו עד א"ס:

ואלו הג' מדות בנפש וכן בהשגתינו מהנהגת השם יתברך הם הנקרא אל (כמ"ש חסד אל כל היום) אלקים (גבורה כמו שאמרו ז"ל כמ"ש אלקים דיין ומדה"ד) הוי"ה (רחמים שהוא המיצוע כמ"ש י"ג מדות של רחמים אינם חוזרות ריקם לעולם שהם קיום העולם כנ"ל) דבר ויקרא ארץ שהם כלל הנהגת הארץ:

ואמנם כ"ז הוא הנהגת הקב"ה שהוא הבב"ת, וסדר ההשתלשות ממנו לאור השכינה השוכן ומושג בינינו שההשגה באור זה לבד אינה השגה בעצם שם הוי"ה ואינה השגת אלקות מבוררת עדיין וכמ"ש בתיקונים תיקון י"ח הוי"ה אד' איהו קודשא בריך הוא ושכינתי' כו' ואינון אספקלרי' המאירה ושאינה מאירה ע"ש והיינו כי השגת השכינה היא השגה מצומצמת ואינה מאירה ומבוררת רק כאשר מתיחד עם השגת ההוי"ה רצה לומר כאשר משיג יחוד ב' ההשגות שגם מה שד' שוכן בקרבו הוא מהכח הבב"ת אז גם שוכן אצלו באור רב וכמ"ש בתיקון כ"ב דשכינתא איהי אספקלריא דנהרא כד נחית הוי"ה לנהרא בה וכד איסתלק אספקלריא דלא נהרא ע"ש, והנה אדם השוקיים הם המעמידים הגוף שלולא כן לא היה לו מעמד ומצב וכן יש בצורות האדם שהוא הנפש כחות כמו אלו המעמידים את הנפש על קיומה ומעמדה וכן בהשגותינו לאור ד' אשר עלינו כדמותנו נחזה שגוף אור הוי"ה הוא התפשטות עד אין קץ ואין לו מעמד בשכלינו והשגתינו אלא על ידי כחות שוקיים רצה לומר כחות ההעמדה לגוף שמעמידים אותו על מקום אחד שיהיה נתפס לנו וזהו ראשית הצמצום במושג לזולת של שם הוי"ה על ידי הכחות המעמידות הללו וז"ש בזוהר פ"א א' דנו"ה הם לבושי דקודשא בריך הוא כמו הלבוש שמכסה ומאפיל קצת תוקף בהירות הנלבש כדי שנוכל על ידי להסתכל בגוף הנלבש והם נקראים גם כן בזוהר ויקרא כ"ו ריש ע"א שחקים ששוחקים מן פירוש מזון הצדיקים שהוא ההני' בהשגת זיו השם יתברך כמ"ש ברכות י"ז א' וז"ש בפ' יוה"כ (ע"ה) מן לחם שמאה"ש אוכלין כמ"ש בשמות רבה פ' ל"ב על מלאכי השרת אותו לשון דברכות שם ניזונין מזיו השכינה וההני' הזו רק כאשר מתיחדת עם דודה ובאה על ידי השוקיים המצמצמין ההשגה וטוחנין עד אשר דק וראוי למאכל ומזון, ונק' גם כן צבאות כמ"ש בזוהר ויקרא י"א ריש ע"א דהוראת שם זה על צבאי צבאות שברא וכמ"ש בפ' את עצמו (ל"א) ומקום גלוי זה הוא מצד אלו המצמצמים ומעלימים התפשטות האור ברבוי כעד של"נ העולם:

ומשם הוא השגת הנביאים המסתכלים בכבוד הוי"ה על ידי מלבושיו שהם נו"ה ולכך עד חנה לא היה אדם שקראו צבאות כ"ש בפ' את עצמו (ל"א) כי עד שמואל היה דבר ד' יקר אין חזון נפרץ וכנ"ל מדברי הזוהר בראשית ששמואל היה הראשון לעורר הנבואה שהוא ההשגה בשם צבאות ולכן קראתו חנה בעת שהתפללה על שמואל בשם זה. ובזוהר אמור צ' ב' חתום תורה שבכתב באן אתר בלימודי אילין נביאי כו' יעו"ש היינו דתורה שבכתב נקרא אמת ליעקב בשם הוי"ה ארוכה מארץ מדה נחלה בלי מצרים בלא גבול כהוראת הוי"ה וזה שאז"ל על אור שצופה בו מסוף עולם וע"ס שהוא השגת הוי"ה ואור הבב"ת היה הוה ויהיה שזהו מס"ע וע"ס היכן גנזו בתורה שהתורה הוא האור והשגה הזו דמאן דאחיד באורייתא איהו אחיד בתפארת ומי שמשיג תשוב"כ על בוריו משיג אותו האור שהתורה נק' תורת הוי"ה:

ותורה שבעל פה הוא מה שחדשו חכמי ישראל וכנ"י על ידי השגת לבם ומוחם מרצון השם יתברך והוא ההשגה שחלק להם השם יתברך כפי צמצום לבם ומוחם הנק' שכינה וכמ"ש בריש התיקונים מלכות פה תורה שבעל פה קרינן לה כו' והממוצעים ביניהם הם הנביאים שיניקתם מנו"ה רצה לומר מראשית הלבוש והצמצום של השגת הוי"ה ודרך ראשית הצמצום הזה הולך שפע ההשגה מהוי"ה לשכינתי' יתברך שבקרבינו וזהו סדר המהלך משה רבינו ע"ה נתן תורת ד' (משה מלגאו הוא יעקב מלבר) והנביאים ואנשי כנה"ג ומהם כמה נביאים ושמעון הצדיק משיריהם הוא התחלת חכמי המשנה ותורה שבעל פה והיינו שמתחלה נתצמצם ומתעלם תוך לבוש ואחר כך שופע אור השגתו להשגה המצומצמת בשכלינו ובמקום הוי"ה שהוא התפשטות האור עד א"ס אין שום דבר חוצץ ולכך לא היה לעשו אחיזה בימינא ושמאלא וגופא ששם השגה מבוררת שהכל לד' לבדו ואין בלתו והאלילים כליל יחלוף וליהט אותם שאינם ממש כלל רק בחד עמודא דלבר מגופא ששם התחלת הצמצום שהוא העלם התפשטות מאור א"ס והעלמו מוליד ההיפוך לכך שם מקום האחיזה אל ההיפוך ותקע כף ירך ולכן נחלש חילי' דכולי נביאי עד שמואל לא אתנבי ב"נ אבל שמואל אוקמי' ואתחלש חילי' חוץ ממשה רבינו ע"ה דחמא באספקלריא דנהרא שהוא הוי"ה עצמו ולא דרך הלבושים לפי שהוא אחיד באורייתא שנקרא ע"ש תורת משה ואחיד בתפארת ושם לא יכול לו עשו אבל שאר הנביאים שאין השגתם אלא על ידי הלבושים שם שלט למנוע ההשגה עד שמואל לגמרי ושמואל אף שסף אגג והרג גוף הטף מזרע עמלק עדיין לא נמחו לגמרי ולכך עדיין חלש הוא שעדיין יש מקום מציאות אל ההיפך מההשגה (ולכ"א בבראשית רבה פי"ח דשלט בנביאים ונביאות היוצאות ממנו ולא מצינו לעשו שיהרוג נביאים

דלא הי' בבית ראשון כלל אבל זו ראיתא מבוררת לרמיזות חכמי האמת בדברי רז"ל במדרשות הנגלים לכל):

(**ולכך** שמואל משח מלכים שהוא מדת המלכות שהוא שלימות הכנסת ישראל כאשר תקבל השפע מבעלה). וענין מה שהם ב' איתא בזוהר תצא רפ"ב א' דנטלו חיווירי מחסד וסומקי מגבורה אהרן ודוד מתמן הוו חד נטיל רחמי וחד דינא דוד מסטרא דשמאלא והוא אדמוני. אהרן איש חסד ותרווייהו נביאי קשוט:

וברע"מ ויקרא ג' ב' נצח דרגא דאהרן דרועא ימינא בירכא ימינא. ושם ד' א' הוד דרגא דדוד כו' ע"ש. ובתיקונים תיקון י"ח איתא דקובה"ו בתרין שוקין הוי"ה לימינא ואד' לשמאלא:

וביאור זה כי זרועות הגוף שהם חו"ג כאשר מתצמצמים הם ב' הכחות מצומצמים בב' השוקיים המצמצמים כחות הגוף (וירידת שפע ההשגה לשכינה הוא על ידי קו האמצעי שהוא הצדיק יסו"ע כידוע שעל ידי מדרגת הצדיק שהוא כבישת היצר הגמורה וצדיק בכל דרכיו שופע השגת ד' וזהו הקו אמצעי:

והשוקיים הם הקצוות רצה לומר התצמצמות ולבושי הוי"ה מצד כחות חו"ג שבו וצמצום החסדים דהוי"ה הם על ידי המעמיד ומצמצם הימני ולכן מיוחס אל שם ההוי"ה כי בכלל כל התפשטות הוא חסד וכל צמצום גבורה כמשנת"ל וכן האהבה מיוחסת אל החסד זרע אברהם אוהבי והיראה פחד יצחק והן הם חלוקת הב' אורות דהוי"ה ואד' כמשנת"ל ולכך אד' לשמאלא שהוא צמצום ירכא שמאלא והוא מדרגת דוד מלך ישראל שהוא דבוק במדת מלכותו יתברך דמלכותא דארעא מעין כו' שהוא האדנות היינו אדון היינו מלך והוא כח השגת השכינה כידוע והמלכות הוא הדין כמ"ש מלך במשפט וגו' ודינא (אותיות אד') דמלכותא דינא פירוש שכאשר האור מצומצם זה נקרא דין כי חסד הוא התפשטות וזהו גם כן זוהר מבהיק מעצם האור ולא עצמות האור ממש רק זוהר ממנו. ונצח לבוש לחסד שהוא התפשטות בלי הפסק וכך הוראת מלת נצח. והנה כסבורים אנו שנו"ה הם חו"ג ואינו אלא להיפך גו"ח מצד כח עצמם כי כח המעלים החסד שלא יתפשט כ"כ הוא כח גבורה וכן כח המעלים הגבורה הוא חסד שבהגלות החסד נעלם הגבורה בהיותם הפכים ובזה יובן מ"ש בזוהר שמות מ"ב סע"ב מארי נצחן קרבין בנצח. מפרש לשון נצח על ניצוח שהוא בגבורה וכ"ה עוד ברע"מ פנחס רכ"ג ב' למנצח תמן נצח ובי' אתקרי הויה מארי נצחן קרבין לגבי או"ה כו' הוד בי' הודו לד' ובתיקונים תיקון י"ג אמר על הוד ואינון ניסים ובי' שבח משה אז ישיר הרי כי הנצח הוא הניצוח בגבורה לאו"ה והוד הוא עשיית הנסים וכבישת הגבורות לישראל עד שאומרים

הודו וגו' כי לעולם חסדו (ועיין בפ' נשא קל"ו ב' מבואר נמי דדינין בנצח) והיינו כמ"ש כי לגבי המלובש כח הוי"ה שבהם נצח נטיל חיורי מחסד דרועא ימינא והוד מגבורה רק כלפי כח המלבוש שהוא כח המעלים והמצמצם הוא ממש להיפך:

והנה לעולם החסד מיוחס אל הימין והגבורה אל השמאל כמשנת"ל לפיכך אצל הקב"ה נקרא נצח ימין והוד שמאל אבל אצל השכינה המקבלת האור מן המלבושים האלה אצלה הוד ימין רצה לומר דרגא דחסד ונצח שמאל כמשנ"ת (ובזה יובן דל"ק הסתירה מש"ל דאהרן נטיל מנצח ובכ"מ איתא דמשה ואהרן הם נו"ה ואהרן בהוד:

ויש בזה הרהורי דברים ארוכים ועמוקים וישוב הרבה מאמרים הסותרים ואין כאן מקום להאריך. וזהו מ"ש הוא משה ואהרן הוא אהרן ומשה פעמים משה קודם פעמים אהרן קודם מצד שופע ומושפע. וז"ש דוד נעימות בימינך נצח שהוא בימינך כלפי השם יתברך אצלו הוא בימין אבל ביחס אל מדת המקבלת הוא ירכא שמאלא. והנה עשו היה אדמוני גבור מפסולת הגבורה: **תושלבע**